

Technická univerzita v Liberci

Hospodářská fakulta

Studijní program: 6208 - Ekonomika a management

Studijní obor: Podniková ekonomika

***Porovnání základních makroekonomických ukazatelů
odrážejících úspěšnost hospodářství ve vybraných
ekonomikách Evropy***

***The comparison of basic macroeconomics indicators
reflective success of economy in Europe countries***

Jana Šulcová

DP – PE – KEK-2006 17

Vedoucí práce: Ing. Iva Nedomlelová, Ph.D., Katedra ekonomie

Konzultant : Ing. Eva Marhoulová, Katedra ekonomie

Počet stran:

Datum odevzdání: 13. května 2006

Místopřísežné prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 - školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Datum: 13. května 2006

Podpis: _____

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat především vedoucí diplomové práce Ing. Ivě Nedomlelové, Ph.D. za odborné vedení a kontrolu mé diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat svému odbornému konzultantovi slečně Ing. Evě Marhoulové za podnětné návrhy, připomínky a všestrannou pomoc při zpracování diplomové práce.

Děkuji panu Ing. Markovi Skálovi za pomoc při obstarávání související odborné literatury včetně zahraničních publikací a panu Ing. Martinu Juhasovi za poskytnutí softwaru pro konstrukci magických čtyřúhelníků. Děkuji panu Jakubu Hajnovi, Bc. za pomoc s grafickou úpravou tabulek a obrázků obsažených v této práci. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat svým rodičům, kteří mě podporovali po celou dobu mého studia.

Resumé

Diplomová práce je zaměřena na porovnání makroekonomických ukazatelů odrážejících úspěšnost hospodářství ve vybraných ekonomikách Evropy. Analýza vývoje ekonomických veličin je podkladem pro grafickou komparaci České republiky, Maďarska, Slovenska a Slovinska. Cílem diplomové práce je rozbor vývoje základních makroekonomických ukazatelů a zhodnocení hospodářské úspěšnosti jednotlivých ekonomik prostřednictvím graficko-analytické metody magického čtyřúhelníku.

Makroekonomický vývoj je hodnocen prostřednictvím čtyř ukazatelů – tempa růstu HDP, míry nezaměstnanosti, míry inflace a stavu běžného účtu platební bilance. Právě tyto ukazatele jsou zásadní pro konstrukci magického čtyřúhelníku.

Podstatou komparace je rozdělení sledovaného období 1996-2004 na tři časové úseky a zavedení zprůměrovaných ekonomických ukazatelů do magických čtyřúhelníků. Přehledné grafické porovnání je doplněno o numerický propočet ploch každé sledované země.

Summary

The diploma thesis focuses on the comparison of macroeconomics indicators that reflect the success of economy in the selected European countries. The analysis of the development of economical indicators is the basis for the graphic comparison of the Czech republic, Hungary, Slovakia and Slovenia. The aim of this diploma thesis is the analysis of the development of basic macroeconomics indicators and the assessment of the economical success in the selected economies through graphic-analytical method of magic tetragon.

The macroeconomic development is assessed with four indicators fundamental for the construction of magic tetragon – the growth rate of GDP, the rate of unemployment, the rate of inflation and by current account of balance-of payments.

The principle of the comparison is the division of the monitored period 1996-2004 into the three periods and the implementation of average economical indicators to the magic tetragon. The graphical comparison is followed by the area calculations of the selected countries.

Klíčová slova

Magický čtyřúhelník

Tempo růstu reálného HDP

Stav běžného účtu platební bilance

Míra nezaměstnanosti

Míra inflace

Komparace

Česká republika

Slovensko

Maďarsko

Slovinsko

Key words

Magic tetragon

Growth rate of real GDP

Current account of balance of payments

Unemployment rate

Inflation rate

Comparison

Czech republic

Slovakia

Hungary

Slovenia

OBSAH

MÍSTOPŘÍSEŽNÉ PROHLÁŠENÍ	3
PODĚKOVÁNÍ	5
RESUMÉ.....	6
KLÍČOVÁ SLOVA	8
SEZNAM ZKRATEK A SYMBOLŮ	11
ÚVOD	13
1. TEORETICKÁ VÝCHODISKA.....	17
1.1 MAGICKÝ ČTYŘÚHELNÍK	17
1.1.1 Základ grafické metody magického čtyřúhelníku.....	18
1.1.2 Multikriteriální aspekt – komparace prostřednictvím dvacetičtyřúhelníku	20
1.2 INTERPRETACE ZÁKLADNÍCH MAKROEKONOMICKÝCH UKAZATELŮ	22
1.2.1 Měření ekonomické aktivity	23
1.2.2 Platební bilance – stav běžného účtu	27
1.2.3 Cenové změny – průměrná roční míra inflace	31
1.2.4 Průměrná roční míra nezaměstnanosti	37
2. CHARAKTERISTIKA VYBRANÝCH EKONOMIK EVROPY	43
2.1 ČESKÁ REPUBLIKA	43
2.2 MAĎARSKO	45
2.3 SLOVENSKO	47
2.4 SLOVINSKO	49
3. ANALÝZA HOSPODÁŘSKÉHO VÝVOJE VYBRANÝCH EKONOMIK	52
3.1 ČESKÁ REPUBLIKA V LETECH 1996-2004	52
3.1.1. <i>Tempo růstu reálného HDP</i>	53
3.1.2 <i>Stav běžného účtu platební bilance</i>	56
3.1.3 <i>Míra nezaměstnanosti</i>	58
3.1.4 <i>Míra inflace</i>	60
3.2 SLOVINSKO V LETECH 1996-2004.....	62
3.2.1 <i>Tempo růstu reálného HDP</i>	63
3.2.2 <i>Stav běžného účtu platební bilance</i>	66
3.2.3 <i>Míra nezaměstnanosti</i>	68
3.2.4 <i>Míra inflace</i>	70

3.3 MAĎARSKO V LETECH 1996-2004	71
3.3.1 <i>Tempo růstu reálného HDP</i>	72
3.3.2 <i>Stav běžného účtu platební bilance</i>	74
3.3.3 <i>Míra nezaměstnanosti</i>	76
3.3.4 <i>Míra inflace</i>	77
3.4 SLOVENSKO V LETECH 1996-2004	79
3.4.1 <i>Tempo růstu reálného HDP</i>	80
3.4.2 <i>Stav běžného účtu platební bilance</i>	83
3.4.3 <i>Míra nezaměstnanosti</i>	85
3.4.4 <i>Míra inflace</i>	86
4. GRAFICKÁ KOMPARACE PROSTŘEDNICTVÍM MAGICKÉHO ČTYŘÚHELNÍKU - POHLED PŘES ČTYŘI ZÁKLADNÍ CÍLE HOSPODÁŘSKÉ POLITIKY	88
4.1 ČESKÁ REPUBLIKA	90
4.2 MAĎARSKO	93
4.3 SLOVINSKO	96
4.4 SLOVENSKO	99
ZÁVĚR	102
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	107
SEZNAM OBRÁZKŮ	110
SEZNAM TABULEK	111

Seznam zkratek a symbolů

%	procento
COICOP	classification of individual consumption by purpose
CPI	consumer price index
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČSFR	Česká a Slovenská Federativní Republika
ČSSR	Československá socialistická republika
ČSÚ	Český statistický úřad
DPH	daň z přidané hodnoty
EHS	Evropské hospodářské společenství
ERM 2	exchange rate mechanism
ES	Evropská společenství
EU	Evropská unie
EUR	měnová jednotka
Eurostat	Evropský statistický úřad
FDI	foreign direct investments
GAČR	Grantová agentura České republiky
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade
HDP	hrubý domácí produkt
HICP	Harmonised Indices of Consumer Prices
HNP	hrubý národní produkt
ILO	International Labour Organization
IMF	International Monetary Fund
IPD	implicitní cenový deflátor
km ²	kilometr čtverečný
MF Dnes	Mladá fronta Dnes
MMF	Mezinárodní měnový fond
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MSP	malé a střední podniky

NAIRU	non-accelerating-inflation rate of unemployment
NATO	North Atlantic Treaty Organization
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development
OSN	Organizace spojených národů
PPS	purchasing power standard
r.	rok
RVHP	Rada vzájemné hospodářské pomoci
SR	Slovenská republika
USD	měnová jednotka
VŠE	Vysoká škola ekonomická
VŠPS	výběrové šetření pracovních sil
WTO	World Trade Organization

Úvod

Tématem diplomové práce je porovnání základních makroekonomických ukazatelů odrážejících úspěšnost hospodářství ve vybraných ekonomikách Evropy. Srovnávanými zeměmi jsou Česká republika, Slovensko, Maďarsko a Slovinsko. Analýza vychází z vývoje ekonomických veličin ve zvolených ekonomikách v letech 1996 – 2004. Základem analýzy je grafická metoda magického čtyřúhelníku, doplněná stručnou interpretací základních makroekonomických ukazatelů na poloosách tohoto modelu.

Všechny zvolené ekonomiky vstoupily ve stejné vlně do Evropské unie. Důvod mého výběru souvisí s charakterem těchto přistupujících zemí. I přesto, že mezi nimi existují rozdíly historické, kulturní, sociální, ekonomické, rozdíly ve velikosti i v geopolitickém postavení mají jedno společné. Období komunistické diktatury znamenalo pro tyto země neexistenci alespoň částečně fungující tržní ekonomiky, ale také demokratických institucí. V těchto zemích byly výrazným způsobem narušeny základní společenské a ekonomické vazby. Proto vybrané státy spojuje nutnost provádět mnohem hlubší a bolestnější transformační kroky a jejich adaptace na podmínky demokratické společnosti a fungující tržní ekonomiky byla tak mnohem náročnější.

Makroekonomickou komparaci lze realizovat z hlediska četných ekonomických ukazatelů, ale první hypotéza práce předpokládá, že čtyři vybrané ekonomické ukazatele dostatečně vypovídají o úspěšnosti hospodaření jednotlivých ekonomik jako celku. Provedené porovnání odráží stav makroekonomického prostředí. Právě toto prostředí je příčinou situace jednotlivých ekonomik. Konkrétní hodnoty ukazatelů pak vypovídají o tom, co je důsledkem takového stavu makroekonomické reality. Výsledné hodnoty ekonomických ukazatelů tudíž kopírují hospodářský vývoj v jednotlivých ekonomikách.

Druhá hypotéza diplomové práce vychází ze skutečnosti, že velikost ploch magických čtyřúhelníků také odráží úspěšnost hospodářství dané země. V souvislosti s tímto aspektem je zřejmé, že na úspěch hospodářství diplomová práce pohlíží pouze přes čtyři základní makroekonomické ukazatele, které jsou použity ke konstrukci magického čtyřúhelníku.

Základním teoretickým východiskem předkládané diplomové práce je problematika týkající se magického čtyřúhelníku. Diplomová práce navazuje na projekt GAČR z roku 2002 zabývající se touto tematikou. Ovšem v diplomové práci je analyzována aktuálnější časová řada makroekonomických ukazatelů. Projekt byl zpracován kolektivem autorů z Vysoké školy ekonomické v Praze. Titul nese název „Konvergence zemí střední a východní Evropy k Evropské unii“. Zmiňovaná problematika je zde popsána a vysvětlena dostatečně podrobně a přitom velmi srozumitelně. Akademická půda vysokých škol může být zárukou fundovanosti autorů projektu a zárukou serióznosti výzkumu samotného. O tom navíc svědčí fakt, že si autoři sami jsou vědomi určitých zjednodušení či nedostatků, které s sebou nese využití grafické metody magického čtyřúhelníku pro hodnocení úspěšnosti vývoje ekonomiky jako celku.

Metoda magického čtyřúhelníku není příliš využívána ekonomickými analytiky. Faktem je absence této metody ve vědeckých pracích, kde toto téma lze jen těžko najít. To může být vysvětleno skutečností, že výzkumné týmy ji nepovažují za dostatečné metodologické východisko. Tato technika je postavena na mnoha abstrakcích a zjednodušeních. Proč ale toto téma nechybí v učebnicích? Objasnění může být následující: metoda je natolik schematická, srozumitelná a lze na jejím základě pochopit vzájemné funkční vazby čtyř základních cílů hospodářské politiky i jejich rozporuplnosti. Pro porovnání zvolených ekonomik diplomová práce tedy využívá právě tuto metodu. Jeví se jako vhodná právě pro svoji jednoduchost a poměrně dobrou vypovídající schopnost i za cenu určitého zjednodušení reality.

V diplomové práci je použit magický čtyřúhelník v základní verzi, který využívá komparace čtyřúhelníku optimálního (referenční hodnoty ukazatelů jsou expertně stanoveny) a čtyřúhelníku skutečného. Navíc umožňuje srovnání pomocí vypočtených hodnot jednotlivých ploch čtyřúhelníků.

První kapitola je věnována teoretickým východiskům diplomové práce. Je rozdělena do dvou částí. První se zabývá výše zmíněnou problematikou magického čtyřúhelníku, která je rozšířena o nastínění komparace pomocí dvacetičtyřúhelníků. Teoretická

východiska pokračují druhou částí. Ta je věnována interpretaci základních makroekonomických ukazatelů. Postupně se druhá část zabývá možnostmi měření ekonomické aktivity, kromě jiného definuje pro diplomovou práci důležitý ukazatel tempa hospodářského růstu. Dále se zaměřuje na ukazatele, které charakterizují vnější rovnováhu země. A nechybí ani problematika měření cenových změn a nezaměstnanosti.

Druhá kapitola stručně charakterizuje vybrané ekonomiky Evropy. Podává stručný přehled o jednotlivých zemích a o vývoji dění po druhé světové válce. Zároveň se zabývá významným fenoménem této doby – integrací jednotlivých ekonomik, včetně vstupu do Evropské unie.

Analýza vývoje ekonomických veličin v letech 1996-2004 je provedena ve třetí kapitole předkládané diplomové práce. Délka období byla zvolena na základě dostupnosti a přístupu k jednotlivým makroekonomickým ukazatelům. Tato časová řada devíti let byla s menšími problémy dohledána na internetových stránkách Evropského statistického úřadu. Grafy, zachycující vývoj zmíněných základních makroekonomických ukazatelů, jsou sestaveny od roku 1995-2005, ovšem za tyto roky jsou údaje doplněny ze zdrojů Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj a z predikcí Světové banky. Důvodem pro takovéto zpracování byl fakt lepšího grafického zachycení vývoje ukazatelů v delší časové řadě, přičemž použití zahraničních zdrojů předpokládá jednotnost metodiky pro mezinárodní srovnání. Jednotlivé komentáře k vybraným ukazatelům se ovšem omezují pouze na vybrané skutečnosti v letech 1996-2004 s občasnou zmínkou o nejaktuálnějším roku 2005. Komentáře jsou strukturované do období let 1996-2001 a 2002-2004, přičemž je jasné, že hodnocení vývoje ukazatelů za zmíněné roky se prolíná. Proto na jejich bázi si lze udělat představu o důvodech zachyceného grafického vývoje. U všech vybraných ekonomik se část věnovaná tempu růstu reálného HDP zaměřuje na zahraniční investice, význam malých a středních podniků a na mix makroekonomické politiky. Dále je u všech zemí analyzován vývoj běžného účtu platební bilance, míry nezaměstnanosti a míry inflace.

Čtvrtá kapitola diplomové práce je zaměřena na grafickou komparaci. Právě pomocí čtyřúhelníků má být jednoduše v této části zachycena úspěšnost dané ekonomiky

jako celku. Přehledné grafické porovnání je doplněno o numerický propočet ploch jednotlivých čtyřúhelníků.

Z obecně metodologického hlediska je diplomová práce založena především na metodách analýzy, komparace a dedukce. Práce si klade za cíl porovnat makroekonomický vývoj zvolených ekonomik a prostřednictvím konstrukce magických čtyřúhelníků „*podat důkaz*“ o jejich hospodářské úspěšnosti. Záměrem zkoumání je zjištění rozdílů mezi jednotlivými ekonomikami a ověření, zda metoda magického čtyřúhelníku je skutečně vhodnou komparační metodou.

1. Teoretická východiska

Úroveň a změny jednotlivých ekonomik jsou sledovány ve formě kvantitativních znaků. Tyto znaky charakterizují vedle změny průměrné výše HDP na obyvatele i míru naplňování hlavních cílů hospodářské politiky. Nemusí se jednat pouze o přímé faktory bezprostředně ovlivňující produkční výkonnost dané ekonomiky, jako jsou disponibilní zdroje výrobních faktorů a tempa růstu jejich produktivit, ale i o další charakteristiky, které společně formují optimální makroekonomické prostředí. Takovými charakteristikami jsou například míra inflace a index srovnatelných cenových hladin národních ekonomik, demografická struktura, míra evidované nezaměstnanosti, rovnováha účtů platební bilance a vývoj zahraničního zadlužení a mnoho dalších měnových a fiskálních kritérií. [8]

1.1 Magický čtyřúhelník

Měření výkonnosti ekonomiky metodou magického čtyřúhelníku nepatří mezi nejmodernější, zaznamenala určitý vývoj. V 60. letech se používal trojúhelník poskytující komplexní pohled na hrubý domácí produkt, inflaci a nezaměstnanost. Později byla metoda doplněna saldem obchodní bilance. Objevily se i návrhy na rozšíření obrazce o další cíle hospodářské politiky, ale tyto návrhy se neujaly. V současné době je tudíž obvyklý čtyřúhelník, avšak někteří ekonomové označují tuto metodu za překonanou. Nejčastější námitkou je, že růst ekonomiky nebo rovnováha běžného účtu platební bilance nemají povahu samostatných cílů vládní hospodářské politiky, ale jsou součástí realizace politiky zaměřené na udržení vysoké zaměstnanosti a cenové stability. V této práci však není záměrem použít cíle obsažené v čtyřúhelníku jako prvky teorie hospodářské politiky, ale vytvořit jednotné schéma hlavních oblastí fungování ekonomiky a tím i osnovu pro systematickou komparaci národních ekonomik.

K používání termínu „magický“ vedla vzájemná konfliktnost jednotlivých cílů hospodářské politiky. Funkční vazby těchto cílů vyvolají zlepšením v jedné oblasti

zhoršení v jiné oblasti. Tedy určitého zlepšení preferované oblasti nelze dosáhnout jinak než za cenu zhoršení v jiné oblasti. [8]

1.1.1 Základ grafické metody magického čtyřúhelníku

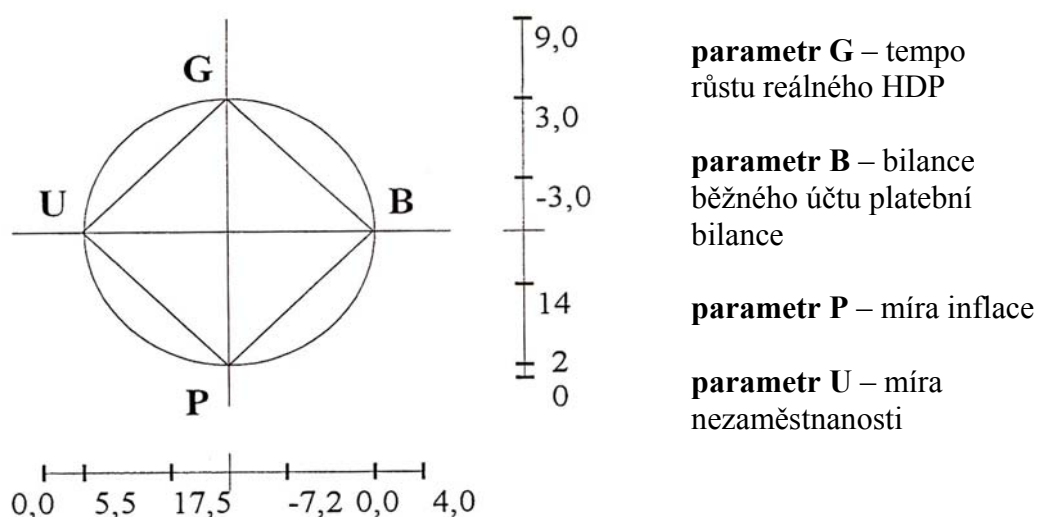
Diplomová práce používá pro komparaci zvolených ekonomik právě grafickou metodu magického čtyřúhelníku. Nejsouhrnnější ukazatel, od kterého by měla vycházet komparace ekonomické výkonnosti jednotlivých ekonomik, je objem reálného HDP na obyvatele. Ukazatel vyjadřuje ekonomickou sílu dané země a odráží také životní standard jejich rezidentů. Tato široká a univerzální vypovídací schopnost HDP je však některými ekonomy zpochybňována¹. Dynamika změn reálného HDP na obyvatele představuje nejobecnější rovinu pro komparaci národních ekonomik. I přes výše zmíněné výhrady ekonomů veličina neztrácí svou vypovídací hodnotu. Dostatečně přesně vyjadřuje ekonomickou výkonnost, a proto zůstává východiskem pro měření makroekonomického výstupu. HDP musí být vyjádřen takovým způsobem, aby mohl být použit pro komparaci v mezinárodním měřítku, tzn. v mezinárodně srovnatelných peněžních jednotkách – v USD nebo v EUR. Ukazatel je doplněn o další ekonomické veličiny, a tak prohlubuje komparaci ekonomik.

¹ Např. v „Macroeconomic Accounting and Analysis in Transition Economies“ (IMF 1997) jsou – s odkazem na Economies R. Dornbusche a S. Fischera probírány problémy měření HDP jak ve všeobecné rovině, tak v tranzitorních ekonomikách. V závěru roku 2000 pronikla tato skepse i na stránky některých českých deníků, kde novináři – v souvislosti se zprávou ČSÚ o vývoji HDP ČR – upozorňovali na to, že tento ukazatel, který má vypovídat o hospodářském stavu země nebo o životní úrovni a blahobytu lidí, je údajem nepřesným a dokonce zavádějícím. Argumentuje se tím, že toto číslo neříká nic o tom, jak se zvýšila vzdělanost lidí, jak se zlepšil jejich zdravotní a psychický stav, jak se změnilo jejich životní prostředí apod. Zároveň se ale připouští, že zatím neexistuje žádný jiný souhrnný ukazatel, který by dokázal tento agregát vytlačit a nahradit. [8]

Základem grafické metody je rovnostranný čtyřúhelník (kosočtverec), který je zachycen na prvním obrázku. Jeho vrcholy odpovídají základním cílům stabilizační hospodářské politiky. Poloosy představují expertně stanovené hodnoty příslušných referenčních parametrů:

- u tempa růstu reálného HDP parametr $G = 3 \%$,
- u vyrovnané bilance běžného účtu platební bilance v procentech HDP parametr $B = 0 \%$,
- u míry inflace parametr $P = 2 \%$,
- u míry nezaměstnanosti $U = 5,5 \%$.

Obrázek 1: Základ grafické metody "magického čtyřúhelníku"

Zdroj: Nachtigal, str. 15

Všechny parametry jsou vyjádřeny v procentech, je tedy možné je mezi jednotlivými ekonomikami srovnávat. Na poloosy jsou naneseny hodnoty zjištěné u dané ekonomiky. Spojnice hodnot vytvářejí různostranné čtyřúhelníky, jejichž deformace oproti kosočtverci naznačuje míru nenaplnění či překročení referenčních parametrů. Výsledné čtyřúhelníky se liší nejen tvarem, ale i velikostí. Tudíž z nich lze odvodit nejen míru zaostávání za srovnávacím základem, ale je možné také porovnat velikost plochy nepravidelných čtyřúhelníků srovnávaných ekonomik.

Při sledování makroekonomického vývoje je třeba zjišťovat především změny uvedených parametrů v čase. Meziroční změny jsou ale pro grafické znázornění málo výrazné a jsou mnohdy ovlivněny náhodnými jevy, proto jsou v diplomové práci použity při konkrétních komparacích převážně průměrné hodnoty parametrů za tříletá období. [8]

Pro zprůměrnování ukazatelů na tříletá období jsou použity aritmetické průměry. Každý ekonomický ukazatel je koncipován jinak. Zatímco tempo růstu HDP je ukazatel růstový, ukazatel míry nezaměstnanosti se počítá jako procentuální podíl počtu nezaměstnaných na celkové pracovní síle. U tempa růstu HDP by bylo tedy vhodnější použít geometrický průměr. Geometrický průměr má smysl jen pro data, ve kterých jsou všechny hodnoty kladná čísla. Diplomová práce vychází z ukazatelů publikovaných Eurostatem, které jsou vyjádřeny v procentech, nevyužívá tedy přímo koeficienty, pro které by bylo vhodnější použít geometrický průměr. Např. koeficient růstu HDP v České republice z roku 2003 na rok 2004 byl 104,4, ovšem Eurostat publikuje tento koeficient jako 4,4 procentní růst HDP. Pro zjednodušení je u všech čtyř ukazatelů použit aritmetický průměr stejně jako v publikaci Konvergence zemí střední a východní Evropy, která byla podpořena Grantovou agenturou České republiky. [23]

1.1.2 Multikriteriální aspekt – komparace prostřednictvím dvacetičtyřúhelníku

Některé publikace se snaží prohloubit metodu makroekonomického čtyřúhelníku a rozšířit počet sledovaných aspektů. Nejedná se o stanovení dalších cílů stabilizační hospodářské politiky, ale o snahu ukázat detaily referenčních parametrů. K základním cílům hospodářské politiky jsou potom zavedeny dílčí charakteristiky. Každá ze čtyř uvedených oblastí je rozšířena o šest dalších parametrů. Tím vznikne dvacetičtyřúhelník.

Tempo růstu reálného HDP – parametr G. Tato oblast ekonomické dynamiky může být rozšířena o efektivnost hrubých investic, tempo růstu produktivity práce, tempo růstu jednotkových pracovních nákladů, tempo růstu reálné domácí poptávky, tempo růstu reálné tvorby hrubého fixního kapitálu či o tempo růstu reálného vývozu zboží a služeb.

Bilance běžného účtu platební bilance – parametr B. Tento parametr odrážející oblast rovnováhy vnějších ekonomických vztahů můžeme rozšířit např. o tempo růstu reálného vývozu zboží, hrubý zahraniční dluh, o míru otevřenosti ekonomiky, devizové rezervy nebo o směnné relace zahraniční směny zboží a služeb či nominální relace dovoz/vývoz.

Míra inflace – parametr P. Oblast cen, měny a jejího kurzu může být rozšířena o směnné relace vývozu a dovozu zboží a služeb, o index komparativní cenové úrovně nebo o index reálného efektivního kurzu měny. Další doplňující charakteristikou může být zhodnocení kurzu národní měny k euru, monetizace ekonomiky nebo čistý zahraniční dluh.

Míra nezaměstnanosti – parametr U. U této oblasti vypovídající o vnitřní rovnováze a o optimálním využití domácích zdrojů se také nabízí další prohloubení. Podíl veřejného dluhu na HDP, rozdíl domácí nabídky a poptávky v % HDP, efektivnost hrubých investic, podíl výdajů státního rozpočtu na HDP, podíl salda veřejných rozpočtů na HDP i čistý zahraniční dluh v % HDP. Všechny tyto ukazatele mohou pomoci zmapovat tuto oblast.

Rozlišovací schopnost komparační analýzy s použitím dvacetičtyřúhelníku určitě narůstá, ovšem otázkou zůstávají některé faktory nepříznivě působící na vypovídací schopnost této metody. Především je zpochybňován výběr vhodných charakteristik pro toto rozšíření, jejich počet, nakolik změny zvolených parametrů vystihují faktory ovlivňující výkonnost příslušné oblasti i jejich disponibilita. Pro konstrukci dvacetičtyřúhelníku zůstává největším problémem dostupnost zmíněných rozšiřujících údajů.

Diplomová práce využívá metodu magického čtyřúhelníků v základní verzi. Magický čtyřúhelník je velmi jednoduchý a přehledný způsob grafického zachycení základních cílů. Při použití této metody je zřejmé, že se nejedná o nějaký důležitý nástroj makroekonomické analýzy, spíše o názornou pomůcku² k nastínění základních vazeb. Důvodem je jednoduchost, všeobecná známost této metody a možnost opřít se o expertní odhady uváděné v literatuře nebo používané nadnárodními institucemi. Snadno tak pomáhá poukázat na ekonomickou sílu států. [8]

² „I když bývá problematika magického čtyřúhelníku předmětem empirických analýz, kde se určitým způsobem kvantifikují plochy srovnávaných magických čtyřúhelníků, využití pro sofistikovanější analýzu je přinejmenším sporné.“ (Klusoň, str. 41)

1.2 Interpretace základních makroekonomických ukazatelů

Makroekonomie se zabývá agregáty domácností a firem a tím, jak se tyto agregáty projevují na různých trzích. Zkoumá působení veřejného sektoru v ekonomice a vztah ekonomiky jako celku k zahraničí. Dále zkoumá celkový výstup zboží a služeb a jeho štěpení do spotřeby, investic, spotřeby veřejného sektoru a čistého exportu. Také zjišťuje ceny spjaté s těmito složkami HDP, celkovou cenovou hladinu, průměrnou mzdu, měnový kurz a úrokovou míru. Hlavními zkoumanými trhy jsou trh zboží a služeb, trh práce, trh kapitálu a různé trhy aktiv, zejména peněz, obligací a devizový trh. Základní problémy jsou hospodářský růst a produktivita, nezaměstnanost, inflace, rovnováha veřejných rozpočtů a platební bilance. Makroekonomie pomáhá hodnotit výkonnost vlády. Znalosti makroekonomie umožňují změny ekonomického okolí do určité míry předvídat a včas reagovat s cílem minimalizace záporných dopadů budoucích změn. Nejvýznamnější cíle a nástroje makroekonomické politiky jsou shrnuty v tabulce 1. [12]

„Když zvažujeme výhody alternativních ukazatelů popisujících národní hospodářství nebo si lámeme hlavu nad rozvojem či úpadkem národů a zemí, rychle postřehneme, že několik klíčových proměnných přesahuje svým významem ostatní.“ (Samuelson, str. 76)

Tabulka 1: Nejdůležitější cíle a nástroje makroekonomické politiky

CÍLE	NÁSTROJE
Produkt: vysoká úroveň, rychlé tempo růstu	Fiskální politika: vládní výdaje, zdanění
Zaměstnanost: vysoká úroveň zaměstnanosti nízká nedobrovolná nezaměstnanost	Monetární politika: regulace nabídky peněz ovlivňující úrokové sazby
Stabilita cenové úrovně v podmínkách volných trhů	Ekonomie vnějších vztahů: obchodní politika, intervence do měnových kursů
Bilance se zahraničím: rovnováha vývozu a dovozu stabilita měnového kursu	Důchodové politiky: mzdové a cenové směrnice až po povinnou regulaci

Zdroj: Samuelson, str. 77

1.2.1 Měření ekonomické aktivity

Schopnost země vytvářet pro své obyvatelstvo vysokou úroveň výroby ekonomických statků a služeb je základním měřítkem hospodářské úspěšnosti. Základní mírou ekonomické aktivity je hrubý domácí produkt.

HDP (hrubý domácí produkt) je souhrnem v penězích vyjádřené veškeré finální produkce zboží a služeb vyrobených během jednoho roku na daném území. Tedy souhrn veškerého vytvořeného bohatství bez ohledu na to, jestli jsou výrobní faktory vlastněny tuzemci či cizozemci. [5]

Hrubý domácí produkt nezahrnuje:

- meziprodukt, tj. zboží, které přichází znovu na trh ve stávající či transformované podobě,
- netržní produkci,
- volný čas,
- zboží a služby procházející šedou ekonomikou,
- kvalitu zboží a služeb atd.

Dále bývá statistikami zachycován i hrubý národní produkt. HNP (hrubý národní produkt) zahrnuje veškeré finální zboží a služby, při jehož produkci byly použity výrobní faktory vlastněné občany daného státu, bez ohledu na to, jestli jsou tyto faktory na území daného státu či v cizině.

HDP vypovídá více o síle ekonomiky, HNP o životní úrovni obyvatel. Zřejmě vzhledem ke globalizaci se standardním ukazatelem stává HDP. U velkých ekonomik je rozdíl obvykle malý, procentní. HNP se liší od HDP o salda bilance výnosů a bilance jednostranných převodů. To jsou dvě z položek běžného účtu platební bilance. [2]

Mezinárodní srovnání tohoto ukazatele je spojeno se znalostí, v jakých cenách je možné HDP měřit. Nominální HDP je měřený v běžných cenách. Reálný HDP je v cenách bazického, základního období tzn. ve stálých cenách. Růst nominálního HDP může být odrazem pouze růstu cen. Nominální veličiny jsou přirozené pro rozbor vazeb na finanční

system (v systému národních účtů). Reálné veličiny se používají pro časová porovnání, proto je reálný HDP pro srovnání velmi důležitý.

$$REÁLNÝ\ HDP = \frac{NOMINÁLNÍ\ HDP}{IPD} \quad (1)$$

IPD je implicitní cenový deflátor, který měří změnu ceny typické položky výstupu dané ekonomiky vzhledem k základnímu období. Zahrnuje nejen statky spotřebovávané spotřebitelem, ale také statky spotřebovávané veřejným sektorem a firmami.

Pro úplnost můžeme ještě zmínit pojem potenciální HDP. V této souvislosti je zřejmé, že ekonomika disponuje určitým rozsahem práce, kapitálu a půdy, který může v dané době využívat. Tyto vstupy spolu s určitou technologií mohou vyrobit maximální udržitelnou úroveň výstupu. Když potenciální HDP převyšuje skutečný HDP, vzniká mezi nimi mezera. To znamená, že ekonomika nepracuje na úrovni svých možností nebo že se nalézá uvnitř své hranice produkčních možností. Mezera HDP nemusí být vždy jevem negativním, může znamenat zvyšování efektivnosti ekonomické činnosti ve smyslu toho, že daná ekonomika opouští zastaralé výrobní kapacity. [5]

Metody zjišťování hrubého domácího produktu

Již většina postkomunistických států používá Systém národních účtů, který je výsledkem snahy o integraci, o určité sjednocení pravidel a definic. Mezi hlavní účty patří i účet výroby, který ukazuje tabulka 2 na následující straně.

Tabulka 2: Účet výroby (účet HDP a jeho užití)

Náhrady zaměstnancům	Výdaje na soukromou spotřebu
Zisk	Výdaje na veřejnou spotřebu
Amortizace	Přírůstek zásob
Nepřímé daně	Hrubá tvorba fixního kapitálu
Dotace (odpočítávají se)	Vývoz zboží a služeb
	Dovoz zboží a služeb (odčítá se)
Hrubý domácí produkt	Výdaje na HDP

Zdroj: Němcová, str. 49

Levá a pravá strana účtu představují navzájem nezávislé metody výpočtu HDP – levá metodu důchodovou, pravá metodu výdajovou. Měření a výpočty HDP jsou spojeny s řadou metodologických problémů – jak přesně vymezit výrobní činnosti, jak měřit výkony odvětví, která svou produkci neprodávají (např. státní správa). Problémy z větší části řeší standardizace systému. [10]

HDP na obyvatele dle přepočtu parity kupní síly

HDP na hlavu je ukazatel ekonomické aktivity, který představuje jeden z nejlepších způsobů měření a porovnání stupně ekonomického vývoje zemí. V rámci mezinárodního srovnání členské státy EU adaptují národní účetnictví a snaží se o metodologická zlepšení.

Parita kupní síly (PPS - purchasing power standard) je „uměle vytvořená měna“, která odráží rozdíly v národních cenových hladinách, které nejsou brány v úvahu v rámci kursů měny. Tato jednotka tak dovolí smysluplné srovnání, viz. tabulka 3. [21]

Tabulka 3: Jak se mění životní úroveň v Evropě (průměr EU = 100%)

ZEMĚ	2005	1996
Německo	108	119
Česká republika	72	70
Maďarsko	62	48
Slovinsko	80	69
Slovensko	53	45

Údaje o HDP a jeho hlavních složkách vyjádřené v národních měnách a cenách se převádějí na společného jmenovatele do fiktivní měnové jednotky – standardů kupní síly.³

Pramen: MF DNES – 10.prosince 2005

Tempo růstu HDP

Magický čtyřúhelník využívá ve spojitosti s hrubým domácím produktem ukazatel tempa jeho růstu. Změny v reálném HDP jsou nejlepší široce dostupnou mírou úrovně a růstu produktu. „*Tyto změny fungují jako pečlivě měřený tep národního hospodářství.*“ (Samuelson, str. 77)

Zdravý vývoj národního hospodářství předpokládá takové tempo růstu, které nevytváří napětí a nerovnováhy v ekonomice a nebude mít nadměrné negativní důsledky pro životní prostředí či čerpání neobnovitelných přírodních zdrojů. Tempo růstu vyjadřuje míru změny v čase (z roku na rok) a uvádí se v procentech.

³ Když porovnáme například bohatství Česka a Německa (72:108), připomíná toto skóre výsledek špatného basketbalového zápasu. V řeči ekonomů to však tak hrozný výsledek není. Češi jsou proti životní úrovni západních sousedů zhruba o třetinu chudší. Je to srovnání celého národního bohatství. Neznamená to, že když si Čech vymění svůj korunový plat na eura a přestěhuje se do Německa, bude si tam žít jako 70-ti procentní Němec. Výdělky zaostávají daleko více než celá ekonomika, dotáhnout se na německé platy bude trvat minimálně dvacet let. Také ceny všeho zboží a služeb jsou v Česku o polovinu nižší. Celkově se rozdíly v životní úrovni postupně stírají. A to díky silnější koruně. Ve prospěch české ekonomiky taky hraje skutečnost, že životní úroveň Němců v porovnání s evropským průměrem klesá. Jejich ekonomika roste pomaleji než celá Evropa. [28]

Tempo růstu lze formálně vyjádřit:

$$G = \frac{HDP_t - HDP_{t-1}}{HDP_{t-1}} * 100 \quad (2)$$

Kde G je tempo růstu v %, HDP_t je HDP v roce t, HDP_{t-1} je HDP v roce t-1.

Jestliže je tempo růstu kladné, hovoříme o hospodářském růstu. Ten může být důsledkem objevení nových přírodních zdrojů, případně schopnosti lépe je využívat. Efektivnější využívání zdrojů umožňuje technický pokrok nebo dokonalejší společenská organizace. Méně rozvinuté společnosti dosahují hospodářského růstu převážně získáváním dodatečných přírodních zdrojů a zvyšováním zaměstnanosti. Rozvinuté ekonomiky kladou větší důraz na efektivnost, s níž jsou tyto zdroje využívány, a na její zvyšování novými technologiemi a inovacemi. [6]

1.2.2. Platební bilance – stav běžného účtu

Determinace charakteristik makroekonomického výkonu i ostatních proměnných je ovlivňována u všech zemí mezinárodním okolím. Finanční (kapitálové) toky a mezinárodní obchod ve světové ekonomice intenzivněji ovlivňují malé ekonomiky, které jsou zpravidla velmi otevřenými ekonomikami. Vzájemná závislost jednotlivých zemí se s rostoucí globalizací stále více zvyšuje. Mezinárodní směna se uskutečňuje prostřednictvím peněžních prostředků a peněžní toky se měří pomocí platební bilance státu.

„Platební bilance představuje – při zjednodušení – úhrn plateb jdoucích z domácí země do ostatních zemí k úhrnu plateb z ostatních zemí světa do domácí země.“ (Mach, str. 106)

Základní struktura platební bilance vycházející z Příručky k sestavování platební bilance MMF (5.vydání, 1993) zahrnuje běžný, kapitálový a finanční účet, změnu rezerv. V této struktuře je platební bilance publikována počínaje údaji za rok 1997, předchozí roky byly podle ní upraveny. [6]

Platební bilance je rozdělena do částí:

A. Běžný účet

- Obchodní bilance
- Bilance služeb
- Bilance výnosů
- Běžné převody

B. Kapitálový účet

C. Finanční účet

- Přímé investice
- Portfoliové investice
- Finanční deriváty
- Ostatní investice

D. Saldo chyb a opomenutí, kursové rozdíly

E. Změna devizových rezerv

V platební bilanci rozlišujeme vertikální a horizontální strukturu. Vertikální struktura platební bilance spočívá v rozdělení všech operací na kreditní (se znaménkem +), které vytvářejí na devizovém trhu devizovou nabídku. Na druhé straně jsou operace debetní (se znaménkem -), které vytvářejí devizovou poptávku. Jednotlivé položky mohou mít saldo, platební bilance jako celek je však vždy vyrovnaná, protože je konstruována na principu podvojného účetnictví a každá operace je zachycena jednou na kreditní a jednou na debetní straně.

Horizontální struktura platební bilance umožňuje rozlišit mezinárodní toky zboží, služeb, výnosů a transferů, dlouhodobého kapitálu a krátkodobého kapitálu a změny v devizových rezervách. O jednotlivých položkách hovoříme jako o bilancích. Ty poté dávají dohromady např. běžný či finanční účet.

Běžný účet

V běžném účtu jsou zachyceny toky zboží (vývoz a dovoz) a služeb (příjmy a výdaje z dopravních služeb, cestovního ruchu a ostatních obchodních a neobchodních služeb), výnosy z kapitálu, investic a práce (úroky, dividendy, reinvestované zisky, pracovní příjmy) i kompenzující položky k reálným a finančním zdrojům poskytnutým či získaným bez protihodnoty (běžné jednostranné převody jako např. dary, výživné, penze, zahraniční pomoc, příspěvky aj.).

Kapitálový účet

Kapitálový účet tvoří převody kapitálového charakteru související s migrací obyvatelstva, promíjením dluhů, vlastnickými právy k fixním aktivům (investiční granty) a převody nevyroběných, nefinančních hmotných aktiv (např. půda - pozemky pro zastupitelské úřady) a nehmotných práv (patenty, licence, autorská práva aj.).

Finanční účet

Finanční účet zahrnuje transakce spojené se vznikem, zánikem a změnou vlastnictví finančních aktiv a pasív vlády, bankovní a podnikové sféry a ostatních subjektů ve vztahu k zahraničí. Poskytuje informace o finančních (kapitálových) tocích v členění na přímé investice (základní jmění a ostatní kapitál), portfoliové investice majetkového a dluhového charakteru, finanční deriváty (operace bank) a ostatní investice dělené z časového hlediska na dlouhodobé a krátkodobé.

Tyto položky jsou dále členěny podle základních sektorů (ČNB, obchodní banky, vláda a ostatní sektory), pod něž spadají dodavatelské a bankovní úvěry, půjčky, depozita, členské podíly v mezinárodních neměnových organizacích aj.⁴

⁴ Metodická poznámka k platební bilanci: se záměrem sjednotit vykazování dat o vývoji platební bilance vůči zahraničí. Bylo přistoupeno k úpravě položek tak, aby byly v souladu s požadavky a doporučením MMF uvedených v Příručce k sestavování platební bilance (5.vydání 1993). Struktura běžného účtu se v zásadě neliší od dříve publikovaných platebních bilancí. Oproti předchozí metodice byly pouze vyčleněny kapitálové převody. Tyto převody kapitálového charakteru jsou nyní od běžného účtu důsledně oddělovány. Tvoří kapitálový účet, který tak získal nový obsah. Finančním účtem je nově nazýván dřívější kapitálový účet. Položky jsou rozšířeny tak, aby poskytovaly podrobnější informace o kapitálových tocích. [6]

Chyby a opomenutí

Chyby a opomenutí jsou dopočtovou položkou mezi výsledným saldem běžného, kapitálového a finančního účtu na jedné straně a změnou devizových rezerv na straně druhé, představují saldo neidentifikovaných toků v běžném, kapitálovém a finančním účtu. [22]

Devizové rezervy

Devizové rezervy představují zahraniční aktiva centrální banky, která jsou snadno mobilizovatelná především jako zdroj přímého financování platební nerovnováhy i nepřímé regulace velikosti této nerovnováhy prostřednictvím intervencí na devizovém trhu. Devizový trh představuje trh s depozity denominovanými v různých měnách. Má dva okruhy. Velkoobchodní, na kterém obchodují zejména velké obchodní banky a centrální banky různých zemí, a maloobchodní, na kterém nakupují zahraniční měnu spotřebitelé třeba pro svoji dovolenou.

Celková poptávka a nabídka deviz vzniká v souvislosti s:

- mezinárodním pohybem zboží a služeb,
- mezinárodním pohybem peněz
(převod zisku, dědictví, penzí, intervence na devizovém trhu),
- mezinárodním pohybem kapitálu (zahraniční investice, čerpání úvěrů poskytnutých do zahraničí či ze zahraničí přijímaných).

Fungování devizového trhu závisí na tom, jaký systém měnového kurzu daná země používá. Pokud nechá centrální banka měnový kurz pružně kolísat, vyrovná se devizový trh pohybem měnového kurzu. Pokud centrální banka udržuje fixní kurz, musí vyrovnat nabídku a poptávku po devizách devizovými intervencemi, kterými zvyšuje či snižuje své devizové rezervy. Nejobvyklejší je chování centrální banky někde mezi těmito dvěma extrémy. Měnové kursy ekonomik nejsou centrálními bankami běžně fixovány ani je nenechávají volně fluktuovat. Hovoříme o řízeném floatingu (dirty floating). [2]

Podkladem pro sestavení platební bilance je celní statistika, údaje z výkazů bankovních a nebankovních subjektů, další doplňující informace z bankovní a podnikové sféry a z oblasti služeb, a dále vlastní propočty ČNB podle údajů centrálních orgánů a dalších institucí.

Platební bilance představuje integrální součást národních účtů, tudíž existuje mezi nimi úplná shoda v některých otázkách. Pro účely těchto studií je důležité, že je několik možností vyjádřit souvislosti mezi transakcemi zachycenými v platební bilanci a souhrnnými výsledky ekonomiky zobrazenými v národních účtech. Zůstatek běžného účtu platební bilance je ukazatel magického čtyřúhelníku, který nejlépe zachycuje mezinárodní ekonomické transakce. Pomocí něho vyjadřujeme čistou vnější ekonomickou pozici země. [22]

1.2.3 Cenové změny – průměrná roční míra inflace

Inflace je projev ekonomické nerovnováhy, jejímž vnějším znakem je trvalý vzestup cenové hladiny. V důsledku toho dochází ke snížení kupní síly peněz. Právě tuto skutečnost chápeme jako podstatu ekonomického jevu zvaného inflace. Každý vzestup cen však není nutně inflací, např. sezónní zvýšení cen určitých výrobků. Stejně tak není inflace pouze peněžním jevem, neboť to by znamenalo, že k zamezení inflace by stačila důsledná kontrola emise peněz. Zamezit inflaci však znamená zamezit i nepeněžním příčinám jejího vzniku. [5]

Inflační proces můžeme rozdělit podle prvotních zdrojů, které ho vyvolávají na:

1) poptávkovou inflaci

– příčina tkví v nadměrném růstu agregátní poptávky, který je spojený s úsilím trvaleji udržovat míru nezaměstnanosti pod přirozenou mírou nezaměstnanosti. Nebo je tento inflační proces vyvolaný výraznými a trvalými vládními rozpočtovými deficity, které nemohou být financovány emisí obligací a jejich prodejem na kapitálovém trhu a jsou kryty emisí peněz. V tomto smyslu je poptávková inflace peněžním jevem.

2) nákladovou inflaci

– prvotní generátor tohoto inflačního procesu je na straně agregátní nabídky. Firmám rostou náklady z různých příčin např. růstem nominálních mezd, růstem cen energie, surovin a služeb výrobních faktorů, depreciačí měnového kurzu, která zvyšuje relativní ceny dováženého zboží a služeb i růstem míry zdanění. Paralyzovat nákladovou inflaci je velmi obtížné. [6]

Cenové indexy

Statistické vyjadřování inflace vychází z měření čistých cenových změn pomocí indexů. Cenové indexy jsou většinou vypočítávány jako indexy výběrové, tj. z cen zjištěných u vybraných reprezentantů (zboží a služeb), sledovaných v souboru vybraných zpravodajských jednotek. Individuální indexy cen reprezentantů jsou agregovány do souhrnných indexů skupin reprezentantů a poté do souhrnného indexu celého souboru všech reprezentantů. Agregace se provádí formou váženého aritmetického průměru individuálních indexů, kde jako stálé váhy se používají strukturní ukazatele hodnoty (produkce, obratu, nákupu, výdajů domácností apod.) jednotlivých reprezentantů nebo skupiny reprezentantů. Tyto strukturní ukazatele se stanovují z údajů základního („nulového“) období.

Uvedenou agregaci do souhrnného indexu lze vyjádřit vzorcem typu Laspeyres v modifikované podobě:

$$I = \frac{\sum_j \frac{P_{1i}}{P_{0i}} * w_{si}}{\sum_i w_{si}} * 100 \quad (3)$$

P_{1i} je cena i-tého reprezentanta v období sledovaném,
 P_{0i} je cena i-tého reprezentanta v období základním,
 w_{si} je stálá váha (strukturní ukazatel hodnoty) i-tého reprezentanta, resp. skupiny reprezentantů.

Cenové indexy (měsíční, čtvrtletní) jsou vypočítávány z cen šetřených za vymezené období (za měsíc kolem středu měsíce, za čtvrtletí ve 2. měsíci čtvrtletí). Roční indexy jsou vypočítávány jako aritmetický průměr indexů z jednotlivých měsíců (čtvrtletí) roku, vypočítaných k vybranému cenovému základu, který se po určité období považuje za stálý základ.

Cenové indexy měří v čase cenový vývoj. Používaný vzorec Laspeyresův se stálými vahami měří tzv. „čisté cenové změny“, tzn. neovlivněné změnou struktury, sortimentů, množství.

Cenové indexy se dále používají pro přepočet hodnotových ukazatelů z běžných cen do stálých cen (deflování). Pro deflování se používají detailnější cenové indexy, pokud možno pro co nejnížší skupiny hodnotových ukazatelů zboží, služeb v běžných cenách. Při deflování, kdy jsou tyto detailnější cenové indexy převažovány podle struktury běžného období, vzniká úhrnný implicitní cenový deflátor, který se tím odlišuje od úhrnného cenového indexu. Cenové indexy Laspeyresova typu jsou váženy zásadně stálými vahami na základě struktury základního období. [22]

Index spotřebitelských cen

Mírou inflace je tedy procentní přírůstek indexů spotřebitelských cen. Pro správnou interpretaci každého cenového indexu je nutno mít na zřeteli období, ke kterému je počítán. Podmínkou je přesné, věcné, prostorové a časové vymezení. Tzn. období, za které je míra inflace uváděna a dále základ, k němuž se vymezené období porovnává.

Nejčastěji jsou používány tři způsoby vyjádření míry inflace. První je míra inflace vyjádřena přírůstkem průměrného ročního indexu spotřebitelských cen. Vyjadřuje procentní změnu průměrné cenové hladiny za dvanáct posledních měsíců proti průměru dvanácti předchozích měsíců. Bere se v úvahu zejména při propočtech reálných mezd, důchodů apod.

Druhý způsob je míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen ke stejnému měsíci předchozího roku a vyjadřuje procentní změnu cenové hladiny ve vykazovaném měsíci daného roku proti stejnému měsíci předchozího roku. Jedná se o dosaženou cenovou úroveň, která vylučuje sezónní vlivy. Tato míra inflace je vhodná ve vztahu ke stavovým veličinám, které měří změnu stavu mezi začátkem a koncem období bez ohledu na průběh vývoje během tohoto období. Bere se v úvahu při propočtech reálné úrokové míry, reálného zvýšení cen majetku, valorizací apod.

Třetí možný způsob je míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen k předchozímu měsíci a vyjadřuje procentní změnu cenové hladiny sledovaného měsíce proti předchozímu měsíci. [9]

Současný index spotřebitelských cen (revize 1999-2000)

Od roku 2001 se vývoj indexu spotřebitelských cen (životních nákladů) sleduje na nových spotřebních koších (soubor reprezentantů včetně vah, které jim jsou přiřazeny). V rámci revize byl revidován výběr cenových reprezentantů, váhový systém, soubor respondentů, metodika zjišťování, způsob výpočtu a členění indexů. Při stanovení metodiky zpracování indexu spotřebitelských cen se vycházelo z požadavků Eurostatu vyplývajících z harmonizace indexů spotřebitelských cen a připomínek a námětů Poradní komise pro statistiku spotřebitelských cen složené ze zástupců ministerstev, ČNB, výzkumných ústavů, VŠE, odborových svazů, organizací důchodců a vybraných odborů ČSÚ. Na jednáních této komise jsou projednávány aktualizace spotřebního koše a metodiky zpracování spotřebitelských cen i v dalším období mezi revizemi.

Výběr cenových reprezentantů

Dlouholetými zkušenostmi je ověřeno, že ceny výrobků určité homogenní skupiny, vyrobených ze stejných surovin a materiálů a shodných užitkových vlastností se vyvíjejí ve vysoké vzájemné korelaci. Z toho vychází princip spotřebního koše cenových reprezentantů. Každý cenový reprezentant reprezentuje stejný nebo velmi obdobný cenový vývoj té části výdajů obyvatel, která je jako váha reprezentantu přiřazena.

Za cenové reprezentanty byly proto vybírány výrobky, které s dostatečnou přesností a spolehlivostí vyjadřují průměrnou změnu cenové hladiny všech výrobků a služeb příslušné třídy COICOP (mezinárodní klasifikace podle účelu Classification of Individual Consumption by Purpose), z níž byly vybrány. Při výběru reprezentantů bylo přihlíženo zejména k jejich váhovému podílu ve struktuře spotřeby. Dále pak k jejich stálosti na trhu a jejich snadné zaměnitelnosti v budoucnu.

Počet cenových reprezentantů v novém spotřebním koši pro výpočet indexů spotřebitelských cen (životních nákladů) byl po revizi následující:

1. Potraviny a nealkoholické nápoje	164
2. Alkoholické nápoje a tabák	16
3. Odívání a obuv	79
4. Bydlení, voda, energie, paliva	58
5. Bytové vybavení, zař. domácnosti, opravy	93
6. Zdraví	38
7. Doprava	104
8. Pošty a telekomunikace	39
9. Rekreace a kultura	112
10. Vzdělávání	11
11. Stravování a ubytování	47
12. Ostatní zboží a služby	51

Každoročně se provádí aktualizace spotřebního koše, čímž se jejich počet mírně mění. Vybrání jsou vždy reprezentanti, jejichž podíl na spotřebě je dominantní. [22]

Problémy s indexem spotřebitelských cen

CPI se věnovalo hodně pozornosti, protože dávky sociálního zabezpečení a jiné vládní výdaje se přizpůsobují automaticky změnám v indexu spotřebitelských cen. Myšlenkou je udržovat skutečnou hodnotu vyplacených dávek, i když se cenová hladina mění. Mnoho ekonomů si myslí, že změny v CPI nadhodnocují skutečnou inflaci a z toho důvodu upravení dávek a jiných položek je příliš velké. Toto hledisko je kontroverzní, protože jakékoliv opravy by měly významné důsledky pro vládní systém plateb. Myšlenka, že změny v CPI vážně nadhodnocují inflaci, byla vyjádřena v roce 1996 komisí vedenou Michaelem Boskinem, bývalým hlavním ekonomickým poradcem George Bushe st.. Komise dosáhla závěru, že změny v CPI zveličují inflaci v průměru o 1-2% ročně.

První důvod pro nadhodnocení inflace se nazývá „zkreslení způsobené substitucí“. Myšlenkou je, že změny v podmínkách nabídky zvyšují relativní ceny různého zboží

a domácnosti na to reagují přesunem směrem ke zboží, které se stalo relativně levnější. Protože váhy v CPI byly nastaveny v minulosti a často se nemění, index tak nereaguje na změny v zákonitostech nákupů. Levnější položky se stávají více důležité ve spotřebním koši.

Další problém s CPI je zahrnutí změny v kvalitě výrobku. Např. osobní počítač má o 20 % lepší paměť, rychlost a kapacitu než model z loňského roku. Jestliže je jeho cena o 20 % vyšší, došlo zde k inflačnímu růstu ceny? Ekonomové by řekli, že ne. Spotřebitelé sice platí o 20 % více, ale mají o 20 % lepší přístroj. Navzdory pokusů změřit zlepšení v kvalitě, jsou tyto změny podceněny. Na určitý růst cen, který je zaznamenám jako inflace, by se mělo pohlížet jako na ochotu lidí zaplatit vyšší cenu, aby získali zboží lepší kvality. Plná evidence zlepšení kvality by snížila míru inflace. Změny kvality se však velmi těžko měří a na trhu jsou tisíce druhů zboží, takže statistické často neberou tyto změny v úvahu. Automaticky je inflace tedy nadhodnocena.

Jak velké je nadhodnocení inflace podle CPI v důsledku vyšší kvality a substituce dražšího zboží levnějším, je velmi obtížné rozhodnout. [1]

Jiné cenové indexy

Český statistický úřad sleduje a publikuje celou řadu dalších cenových indexů, z nichž jsou veřejností nejvíce využívány:

- Indexy cen stavebních prací a stavebních objektů
- Indexy cen průmyslových výrobců
- Indexy cen zemědělských výrobců
- Indexy cen tržních služeb v produkční sféře

Harmonizovaný index spotřebitelských cen (HICP)

V rámci revize indexů spotřebitelských cen v roce 2000 byla provedena v souladu s legislativními nařízeními Evropské unie (EU) konstrukce váhového schématu pro výpočet harmonizovaného indexu spotřebitelských cen. Harmonizované indexy spotřebitelských cen v EU vznikly jako reakce na potřebu vytvořit srovnatelné indexy spotřebitelských cen, aby bylo možné změřit trendy inflace členských států EU

jako kritérium vstupu do měnové unie. Nepředpokládá se však, že by HICP nahradily národní indexy spotřebitelských cen. Mnoho technických aspektů výpočtu HICP se však používá i v národních indexech. Nebylo by například efektivní z hlediska nákladů mít jednu sadu pravidel výběru pro národní index spotřebitelských cen a druhou pro HICP.

Mezi strukturou spotřebního koše národního indexu spotřebitelských cen ČR a strukturou spotřebního koše HICP jsou určité rozdíly. Ve vahách HICP jsou zahrnuty tržby za nákupy cizinců na území České republiky, ale není v něm zahrnuto hypotetické nájemné na rozdíl od národního indexu spotřebitelských cen, kde tržby za nákupy cizinců zahrnuty nejsou, ale je zde zahrnuto hypotetické nájemné. Diplomová práce využívá pro konstrukci magického čtyřúhelníku právě tohoto indexu publikovaného Eurostatem u všech vybraných států. [22]

1.2.4 Průměrná roční míra nezaměstnanosti

Nezaměstnanost je v moderních společnostech ústředním problémem. Fluktuace ekonomiky a tedy odklony skutečného produktu nad a pod jeho potenciální úroveň, vyvolávají fluktuace nezaměstnanosti pod a nad její přirozenou míru. Hospodářské cykly se přelévají do zaměstnanosti a nezaměstnanosti. Jak těsný vztah je mezi změnou produktu a změnou nezaměstnanosti ukázal Arthur Okun. Okunův zákon říká, že na každá 2 % poklesu skutečného produktu vzhledem k potenciálnímu produktu se míra nezaměstnanosti zvýší o 1 %. Vysoká nezaměstnanost je projevem plýtvání zdroji, protože během depresí, kdy je nezaměstnanost vysoká, nevyrábí ekonomika tolik, kolik je schopna. [12]

Definice nezaměstnanosti

Podle definice Eurostatu se za nezaměstnané považují všechny osoby 15-ti leté a starší (bez horní věkové hranice), které ve sledovaném období souběžně splňovaly tři uvedené základní podmínky:

- 1) Byly bez práce, tzn. nebyly v placeném zaměstnání ani nebyly sebezaměstnané.

- 2) Hledaly aktivně práci. Formou aktivního hledání práce se rozumí registrace u úřadu práce nebo soukromé zprostředkovatelny práce, dále hledání práce přímo v podnicích, využívání inzerce, podnikání kroků pro založení vlastní firmy, podání žádosti o pracovní povolení a licence nebo hledání zaměstnání jiným způsobem.
- 3) Byly připraveny k nástupu do práce, tj. během referenčního období byly k dispozici okamžitě nebo nejpozději do 14 dnů pro výkon placeného zaměstnání nebo sebezaměstnání.

Pokud osoby nesplňují alespoň jednu ze tří uvedených podmínek, jsou klasifikovány jako zaměstnané nebo ekonomicky neaktivní. [6]

Měření nezaměstnanosti

Míra nezaměstnanosti je podíl, kde v čitateli je počet nezaměstnaných a ve jmenovateli pracovní síla. Podle toho, jakým způsobem se počet nezaměstnaných získává, lze rozlišit:

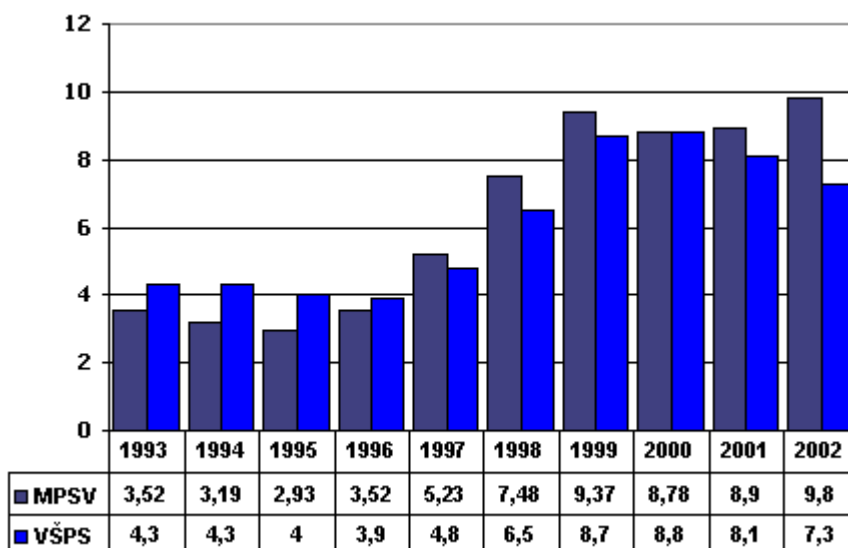
- obecnou míru nezaměstnanosti, která je získána z výsledků výběrového šetření pracovních sil (VŠPS) podle mezinárodních definic a doporučení;
- registrovanou míru nezaměstnanosti, kde jsou za nezaměstnané považováni na úřadech práce registrovaní neumístění uchazeči o zaměstnání. (MPSV)

Je zřejmé, že v České republice existovaly minimálně dva ukazatele nezaměstnanosti – jeden od Ministerstva práce a sociálních věcí, druhý z Českého statistického úřadu.

Nezaměstnanost patří k nejsledovanějším ekonomickým ukazatelům. V médiích se převážně uváděla ta, kterou zveřejňovalo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR na základě statistik úřadů práce. Nezaměstnanost zjišťovaná Českým statistickým úřadem na základě tzv. Výběrového šetření pracovních sil (VŠPS) je u nás méně známá či frekventovaná, používá se hlavně pro mezinárodní srovnávání a je zjišťována jak v zemích EU, tak zemích kandidátských.

Ukazatele nezaměstnanosti podle výše zmíněných institucí a jejich rozdílné hodnoty ukazuje obrázek 2. [22]

Obrázek 2: Nezaměstnanost v ČR v letech 1993-2002 (údaje v %, u MPSV ke konci roku, u VŠPS průměrné roční údaje)

Pramen: publikace ČSÚ - Ukazatele hospodářského a sociálního vývoje České republiky a MPSV

V roce 2004 došlo ke sjednocení metodiky. Ministerstvo práce a sociálních věcí vykazuje od července roku 2004 počty nezaměstnaných i míru nezaměstnanosti v souladu s metodikou ILO a Eurostatu. Nezaměstnanost je, dle nové metodiky, specifikována jako počet uchazečů o práci, schopných okamžitě nastoupit do zaměstnání. Oproti staré metodice tak došlo k vyloučení žen na mateřské dovolené, vojáků, vězňů, nezaměstnaných, osob navštěvujících rekvalifikační kurzy apod. Jmenovatel ukazatele míry nezaměstnanosti je naopak zvýšen o pracovní sílu ze zahraničí s platným povolením k práci či podnikání. [26]

Šetření ČSÚ není zaměřeno pouze na nezaměstnanost, ale věnuje se ekonomické aktivitě obyvatel, žijících v bytech v mnoha aspektech. Je zdrojem informací o trhu práce zjišťovaných šetřením v domácnostech respondentů. Metodika ukazatelů zjišťovaných VŠPS koresponduje s definicemi a doporučeními Mezinárodní organizace práce (ILO-International Labour Organization), které byly přijaty 13. mezinárodní konferencí statistiků práce v říjnu 1982 jako základ pro přímou mezinárodní srovnatelnost

charakteristik trhu práce v různých zemích. Zároveň je respektována prováděcí metodika Eurostatu, která poskytuje výklad náplně konkrétních charakteristik trhu práce.

Výběrový soubor zahrnuje více než 25 000 bytů na území celé České republiky, v nichž je šetřeno přes 65 000 respondentů všech věkových skupin. Z nich je zhruba 55 000 respondentů ve věku 15 a více let. Šetření podléhají všechny osoby bydlící ve vybraných bytech minimálně po dobu tří měsíců.

Od 1. ledna 2002 byl plně harmonizován dotazník VŠPS se standardem Eurostatu včetně otázek kladených respondentovi. Prioritou je dotaz na ekonomickou aktivitu respondentů v referenčním týdnu. Jestliže respondent uvedl, že v tomto týdnu pracoval alespoň 1 hodinu, je podle metodiky ILO striktně klasifikován jako osoba v zaměstnání. Podle ILO nejsou jako nezaměstnaní klasifikováni rovněž ti, kteří sice patří mezi registrované uchazeče, ale nehledají si aktivně práci. Ve VŠPS proto náležejí do kategorie ekonomicky neaktivních. [22]

Tři typy nezaměstnanosti

Při objasňování struktury trhu práce jsou vyčleňovány tři rozdílné typy nezaměstnanosti.

- Frikční nezaměstnanost vzniká v důsledku neustálého pohybu lidí mezi oblastmi a pracovními místy. Dokonce i kdyby se ekonomika nacházela ve stavu plné zaměstnanosti, byla by zde vždy určitá fluktuace – lidé, kteří hledají zaměstnání po absolvování školy nebo se stěhují do jiného města. Protože frikčně nezaměstnaní pracovníci často přecházejí z jedné práce do druhé nebo shánějí lepší zaměstnání, má se obvykle za to, že jsou nezaměstnaní „dobrovolně“.
- Strukturální nezaměstnanost se objevuje tam, kde je nesoulad mezi nabídkou a poptávkou po pracovnících. Tento rozpor může vzniknout proto, že se poptávka po určitém druhu práce zvyšuje, zatímco poptávka po jiném druhu se snižuje, a nabídka se ani v jednom případě nepřizpůsobuje dostatečně rychle. Díky tomu se často setkáváme s nerovnováhami u jednotlivých povolání nebo oblastí, protože určité sektory se rozvíjejí, zatímco jiné upadají. Kdyby se mzdy plynule

přizpůsobovaly měnícím se vztahům mezi nabídkou a poptávkou, potom by nerovnováhy u jednotlivých trhů práce zmizely, protože mzdy by poklesly v oblastech, kde je pracovních sil nadbytek, a vzrostly v oblastech, kde je jich nedostatek. Mzdy však reagují na ekonomické šoky pomalu. Strukturální nezaměstnanost představuje tedy jak teritoriální, tak i kvalifikační nesoulad mezi nabízeným a poptávaným objemem práce.

- Cyklická nezaměstnanost. O té hovoříme, je-li celková poptávka po práci nízká. Jestliže se celkové výdaje a produkt snižují, nezaměstnanost se zvyšuje prakticky všude. Tento typ nezaměstnanosti je spojen s cyklickými fluktuacemi ekonomiky. Rozlišování mezi cyklickou nezaměstnaností a ostatními typy nezaměstnanosti pomáhá ekonomům při diagnóze celkového „zdravotního“ stavu trhu práce. Vysoká úroveň frikční nebo strukturální nezaměstnanosti se může objevit i tehdy, když je celkový trh práce v rovnováze např. když je vysoká fluktuace nebo velká regionální nerovnováha. [6,12]

Přirozená míra nezaměstnanosti

K lepšímu pochopení problému nezaměstnanosti – zda společnost může vůbec něco dělat proti období vysoké nezaměstnanosti – bývá ještě definován pojem „přirozená míra nezaměstnanosti“. Někteří ekonomové dávají přednost termínu „míra nezaměstnanosti neakcelerující inflaci“ či „NAIRU“ (non-accelerating-inflation rate of unemployment).

Přirozená je taková míra nezaměstnanosti, při níž jsou síly, které působí směrem ke zvyšování a snižování cenové a mzdové inflace, vyrovnané. Inflace je stálá – nevykazuje tendenci ke zvyšování ani ke snižování. V soudobé ekonomice, která se snaží zabránit vysokým mírám inflace, je přirozená míra nezaměstnanosti nejnížší mírou nezaměstnanosti, která je udržitelná. Odpovídá potenciálnímu produktu země a vyjadřuje nejvyšší udržitelnou úroveň zaměstnanosti. Přirozená míra nezaměstnanosti se nerovná nule. Numerické odhady přirozené míry lze velice těžko přesně propočítat.

At' jsou ekonomické ztráty způsobené nezaměstnaností jakkoli vysoké, nevyjadřuje propočítávání „ztracených korun“ odpovídajícím způsobem lidské, sociální

a psychologické škody, které přinášejí období dlouhodobější nedobrovolné nezaměstnanosti.

Pochopení nezaměstnanosti se ukázalo být jednou z nejsložitějších otázek pro soudobou makroekonomii. Určitá nezaměstnanost, často označovaná jako dobrovolná, by vznikala v dokonale konkurenční ekonomice s pružnými mzdami, pokud by se někteří lidé rozhodli nepracovat při stávající mzdové sazbě. Většina ekonomů je přesvědčena, že určitá část nezaměstnanosti, zvláště vysoká nezaměstnanost v období recese, neodráží dobrovolná rozhodnutí pracovníků nepracovat při stávající mzdě. Nedobrovolná nezaměstnanost tak vzniká spíše proto, že mzdy jsou nepružné a nedokáží se rychle přizpůsobit přebytku či nedostatku práce. Pokud je mzda nad úrovní, při níž se vyčisťuje trh, jsou někteří pracovníci zaměstnaní, ale jiní práci nemohou nalézt. Tito pracovníci by byli při stávající mzdové sazbě ochotni pracovat, proto jsou nedobrovolně nezaměstnaní. Klíčovým prvkem nedobrovolné nezaměstnanosti je nepružnost mezd při ekonomických šocích. [12]

2. Charakteristika vybraných ekonomik Evropy

2.1 Česká republika

Přehled

Oficiální název	Česká republika
Rozloha v km ²	78 866
Počet obyvatel	10 300 000
Hlavní město	Praha
Politický systém	republika
Měna	1 koruna = 100 haléřů
Jazyky	čeština (úřední), slovenština
Náboženství	křesťané (římští katolíci, protestantská menšina)
Podnebí	přechodné mezi oceánským a kontinentálním
Využití půdy	orná půda 40%, lesy 33%, pastviny 11%, ostatní 16%
Hlavní zemědělské produkty a těžené suroviny	brambory, cukrovka, obilí, skot, chmel, hnědé a černé uhlí, rudy uranu, železa, olova, zinku, stříbra, cínu
Vývoz	strojírenské výrobky, dopravní prostředky, kovy, chemické výrobky, textil, sklo, chmel, pivo
HDP na hlavu v poměru k průměru EU-15 (v %) 2003	62,7

Po skončení 2. světové války zůstalo Československo pod vlivem Sovětského svazu 40 let. I přes reformátorské snahy československých komunistů obnovil se v roce 1968 tvrdý totalitní režim, který vedl k devastaci hospodářství, životního prostředí i morálních hodnot. Po sametové revoluci v roce 1989 byla komunistická moc zlomena. Zatímco v českých zemích se upínaly všechny snahy k návratu demokracie, soukromého vlastnictví a tržního hospodářství, Slovensko se radikalizovalo národnostně. Výsledkem byl rychlý a velice poklidný rozpad Československa. 1. ledna 1993 vznikly dva nové samostatné státy. [7]

Česká republika a integrace

Česká republika je integrální součástí skupiny zahrnující také Polsko a Maďarsko. S těmito zeměmi ji spojuje nejen obdobná pozice ve středoevropském regionu a podobná minulost v rámci východního bloku, ale také společné partnerství (se Slovenskem a Maďarskem) ve visegrádské skupině, od roku 1995 členství v Organizaci pro ekonomickou spolupráci

a rozvoj (OECD) a v NATO. Odlišnosti lze nalézt v mírném integračním zpoždění vyplývajícím jednak z řešení rozpadu ČSFR a také z méně proevropského postoje vládních elit po většinu devadesátých let.

Výhodou v historii vztahů s Evropským společenstvím byla účast na činnosti Všeobecné dohody o clu a obchodu (GATT). Již v roce 1978 bylo uzavřeno s Evropským společenstvím uhlí a oceli ujednání pro obchod s hutnickými výrobky. V roce 1982 přibyla bilaterální textilní dohoda s Evropským hospodářským společenstvím (EHS) a v roce 1988 pak obecná Dohoda o obchodu s průmyslovými výrobky mezi ČSSR a EHS, jež byla v květnu 1990 nahrazena širší kooperační dohodou. Evropskou dohodu pak již samostatná ČR uzavřela 4. října 1993. Oficiálně požádala ČR o členství v EU 23. ledna 1996.

V politické oblasti měla ČR výhodu oproti některým ostatním kandidátům, neboť mohla ideově a stranicky navazovat na prvorepublikové období, během něhož si jako poslední ze zemí v regionu zachovala demokratické řízení. V oblasti ekonomické transformace vycházela ČSFR z prakticky stoprocentního zestátnění výroby. Po ekonomické transformaci došlo již v roce 1993 ke stabilizaci situace, k nárůstu HDP a omezení inflačních tlaků. Po období oživení v letech 1996-1996 přišla recese, která v roce 2000 zvolna odezněla. Po překonání makroekonomických potíží a po vytvoření politického konsenzu o nezbytnosti rychlého vstupu do EU se pozice České republiky v integračním procesu stabilizovala. [4]

Vstup do Evropské unie

Česká republika vstoupila do EU 1.5.2004 s rekordním deficitem veřejných financí, podle údajů Eurostatu zdaleka nejvyšším v celé rozšířené EU. Veřejné finance se staly také předmětem ostré kritiky Bruselu. Eurostat v roce 2003 zahrnul do schodku i státní záruky, deficity v transformačních institucích a mimorozpočtových fondech a dopočítal se astronomického schodku 12,9 % HDP. Zásadním problémem je, že vládní fiskální politika nevidí za horizont roku 2006, kdy se konají parlamentní volby. Podle některých analýz se totiž skromná reformní opatření v té době vyčerpají a deficity začnou opět růst. Přitom už v roce 2008 by ČR měla vstoupit do mechanismu směnných kursů ERM 2, což je předpokoj měnové unie. V tom okamžiku by měla být schopná dlouhodobě plnit

maastrichtská kritéria, a to se nyní nejví jako reálné. Nepůjde jen o deficit veřejných financí, který by měl být pod třemi procenty a mít klesající trend. Hrozbou se stane i výše zadlužení, která nemá přesahovat 60 % HDP. Ke konci roku 2003 to už však podle Eurostatu bylo 37,5 % a při předpokládaných deficitech naroste do roku 2008 na kritickou hranici. Zdaleka tedy není vyloučeno, že vstup do eurozóny nebude reálný. Tlak na stabilizaci veřejných financí dále poroste a to je z krátkodobého hlediska nejvýznamnější pozitivní efekt našeho členství v Evropské unii. [25]

2.2 Maďarsko

Přehled

Oficiální název	Maďarská republika
Rozloha v km ²	93 036
Počet obyvatel	10 100 000
Hlavní město	Budapešť
Politický systém	republika
Měna	1 forint = 100 fillérů (fillér jako platidlo bylo zrušeno)
Jazyky	maďarština
Náboženství	křesťané (římsí katolíci, protestanti, pravoslavní)
Podnebí	kontinentální
Využití půdy	orná půda 57%, lesy 18%, pastviny 13%, ostatní 17%
Hlavní zemědělské produkty a těžené suroviny	brambory, cukrovka, obilí, ovoce a zelenina, skot, prasata, ovce, dřevo, bauxit, uhlí, ropa, zemní plyn
Vývoz	motorová vozidla, strojírenské a chemické výrobky, bauxit, potraviny, textil a oděvy
HDP na hlavu v poměru k průměru EU-15 (v %) 2003	55,3

V Maďarsku hned po válce došlo k rozsáhlé zemědělské reformě a velká část průmyslu byla znárodněna. V roce 1948 odstranili komunisté za podpory Sovětského svazu z vlády demokraticky zvolené strany a chopili se moci. Násilný rozvoj těžkého průmyslu a armády, kolektivizace zemědělství a pochybná hospodářská rozhodnutí přivedly zemi do hluboké hospodářské a společenské krize. Ta vyvrcholila 23. října 1956 povstáním obyvatel, ale sovětská vojska zasáhla a povstání potlačila. S podporou Sovětského svazu byla

zformována „dělnicko-rolnická vláda“, které se podařilo zajistit hospodářský pokrok – Maďarsko se stalo nejlépe prosperující zemí sovětského bloku. V následujících letech se začalo hospodářství pomalu liberalizovat a opět bylo povoleno soukromé podnikání. Liberalizaci hospodářství však nedoprovázela liberalizace politického systému. Teprve v roce 1988 podniklo Maďarsko zásadní kroky k ustavení parlamentní demokracie rychlým vznikem demokratických stran. Maďarsko se tak stalo první zemí východního bloku, která zvedla železnou oponu. [7]

Maďarsko a integrace

Pozice Maďarské republiky, od roku 1996 člena OECD a od roku 1999 člena NATO, je v otázce integrace do EU poměrně vyvážená a stabilní – ani pro Unii, ani pro zemi samotnou či její sousedy není výrazným ekonomickým nebo zahraničně politickým problémem. Maďarsko bylo již od osmdesátých let jednou z nejaktivnějších zemí ve vztahu k ES a tehdejšího RVHP (Rada vzájemné hospodářské pomoci). Nejdříve tato spolupráce probíhala na úrovni bilaterálních obchodních dohod, čímž maďarská zahraniční politika překonala skutečnost, že země RVHP oficiálně neuznávaly právní subjektivitu ES. V roce 1988 byla podepsána Smlouva o obchodu a hospodářské a obchodní spolupráci, která navazovala na starší bilaterální obchodní dohodu již z roku 1978, tedy z doby, kdy země RVHP neměly prakticky možnost samostatně uzavírat smlouvy s ES. Dne 16. prosince 1991 podepsalo Maďarsko Evropskou dohodu a v dubnu 1994 zaslalo oficiální žádost o členství.

V ekonomické oblasti mělo Maďarsko oproti ostatním státům mírný náskok, neboť tržně ekonomické reformy byly nastartovány již v polovině osmdesátých let a značné tempo nabraly v letech devadesátých. Po strukturální ekonomické krizi v polovině devadesátých let se podařilo nastartovat růst HDP ve výši 3 až 5 %. Silnou stránkou maďarské ekonomiky je schopnost přilákat zahraniční investory, takže v přímých zahraničních investicích bylo Maďarsko za léta 1989-1998 mezi kandidátskými zeměmi na prvním místě. Pozice v integračním procesu je silná také díky solidním vztahům se sousedním Rakouskem, které s Maďarskem udržuje užší vztahy než například se Slovinskem či ČR. [4]

Vstup do Evropské unie

Maďarsko vstoupilo 1.5.2004 do Evropské unie jako jeden z nejlépe připravených nových členů. Od tohoto kroku si slibovalo zvýšení životní úrovně, zlepšení hospodářské situace a větší bezpečnost. Obavy a pochybnosti spojené se vstupem do EU se týkaly hlavně stupně připravenosti zemědělství, rozpočtu a vyhlídek přijetí eura, možnosti přístupu podnikatelů a samospráv k bruselským finančním zdrojům a omezení spojených s pohybem pracovních sil. Narůstající schodek rozpočtu a státní dluhy přinutily vládu k přijetí balíčku přísných úsporných opatření. Po úsporných opatření z roku 1995 se museli Maďaři smířit s důsledky balíčku již bývalého ministra financí Draskovicse. [25]

2.3 Slovensko

Přehled

Oficiální název	Slovenská republika
Rozloha v km ²	49 034
Počet obyvatel	5 400 000
Hlavní město	Bratislava
Politický systém	republika
Měna	1 slovenská koruna = 100 haléřů
Jazyky	slovenština (úřední), maďarština, čeština, polština
Náboženství	křesťané, převážně římskí katolíci
Podnebí	mírné, převážně s letními dešti
Využití půdy	orná půda 31%, lesy 41%, pastviny 17%, ostatní 11%
Hlavní zemědělské produkty a těžené suroviny	hnědé uhlí, menší množství rud železa, mědi a manganu, sůl, zemní plyn
Vývoz	strojírenské, chemické a textilní výrobky, kovy, zemědělské výrobky, dřevo
HDP na hlavu v poměru k průměru EU-15 (v %) 2003	49,1

Po pádu československého komunismu v listopadu 1989 nová vláda „národní spásy“ usilovala především o přípravu svobodných voleb a návrat demokracie. Bouřlivé politické události a pád systému byl však pro slovenské politiky novou příležitostí k dovršení odvěkého úsilí – k získání státní suverenity. 1.1. 1993 vznikla samostatná Slovenská

republika. Prvních pět let samostatného Slovenska bylo pro jeho obyvatele těžkým obdobím. Průmysl svázaný s Českou republikou a zahraniční vývoz hlavně do zemí bývalého komunistického bloku vedl k poklesu produktivity, ztrátě zahraničních trhů a růstu nezaměstnanosti. Politická a hospodářská nestabilita za vlády Vladimíra Mečiara poněkud oddálily Českou a Slovenskou republiku. Slovenské obyvatelstvo se ovšem politicky aktivizovalo a Slovensko vstoupilo do Evropské unie jako suverénní stát, který musel nejprve poznat cenu svobody a samostatnosti. [7]

Slovensko a integrace

Slovensko je jediným členem visegrádské skupiny, nepřizvaným k jednání o vstupu do EU již na summitu v Lucemburku, navzdory faktu, že podepsalo asociační dohodu a podalo přihlášku ve stejné době jako Česká republika, Maďarsko a Polsko. Hlavním důvodem byla situace na slovenské vnitropolitické scéně. Působení Mečiarovy vlády vyneslo Slovensku ve stanovisku Evropské komise kritiku za neplnění politické části kodaňských kritérií. V důsledku všech událostí bylo Slovensko pozváno k zahájení jednání o vstupu do EU až na summitu v Helsinkách v prosinci 1999. Slovensko je také členem Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD) od 14.12. 2000. V letech 2002-2004 dosáhlo Slovensko všech svých hlavních zahraničně politických cílů: bylo pozváno do NATO a úspěšně završilo jednání o vstupu do Evropské unie, který byl stvrzen historicky prvním úspěšným referendem. Plnoprávným členem evropských a euroatlantických struktur se stala na jaře roku 2004. O významu členství Slovenska v NATO svědčí skutečnost, že se vypracovala do pozice „leading country“ v oblasti likvidace nevybuchlé munice. [4, 24]

Vstup do Evropské unie

Do Evropské unie vstoupilo Slovensko zatíženo dvěma závažnými specifickými problémy. Vysokou mírou nezaměstnanosti a vysokým podílem romského obyvatelstva, z velké části vyčleněného z majoritní společnosti. Oba problémy spolu úzce souvisejí. V romských osadách a ghettech je nezaměstnanost většinou stoprocentní a Romové se podstatnou měrou podílejí na celkovém počtu lidí bez práce. Podíl nezaměstnaných na aktivním obyvatelstvu vysoce dlouhodobě překračuje průměrnou úroveň v Evropské unii. Mezi novými členskými zeměmi je nezaměstnanost na stejně vysoké úrovni pouze v Polsku,

v ostatních státech je výrazně menší. Skutečnost ale je, že na řešení romské otázky chybějí jak peníze, tak know-how. Unie není na exodus Romů připravená. Teprve jeho vysoká realita udělala z romské otázky kontinentální problém. [25]

2.4 Slovinsko

Přehled

Oficiální název	Slovinská republika
Rozloha v km ²	20 251
Počet obyvatel	2 000 000
Hlavní město	Lublaň
Politický systém	republika
Měna	1 tolar = 100 stotin
Jazyky	slovinština, srbština, chorvatština
Náboženství	římští katolíci 96%, muslimové 1%
Podnebí	středomořské na pobřeží, ve vnitrozemí kontinentální s mírnými až horkými léty
Využití půdy	orná půda 12%, lesy 45%, pastviny 20%, ostatní 23%
Hlavní těžené suroviny	uhlí, rudy olova, zinku, rtuti, uranu a stříbra
Vývoz	stroje a dopravní zařízení, průmyslové a chemické výrobky, potraviny, suroviny, tabák
HDP na hlavu v poměru k průměru EU-15 (v %) 2003	69,7

Slovinsko, ležící na jihovýchodním okraji Alp, byla první z jugoslávských republik, která 25. června 1991 vyhlásila nezávislost a vystoupila z mnohonárodnostního balkánského státu. I když byla do odtržené země poslána jugoslávská federální armáda, boje netrvaly dlouho. V červenci 1991 bylo podepsáno příměří a už v lednu 1992 bylo Slovinsko oficiálně uznáno mezinárodním společenstvím jako suverénní stát. Mezi šesti republikami Jugoslávie byla tato země vždy outsiderem vzhledem ke své poloze, dějinám i obyvatelstvu. Dnes je však státem nejúspěšnějším, protože průměrný roční příjem na obyvatele je dvojnásobný než v ostatních bývalých jugoslávských republikách. Malá rozloha, odlehlost na severozápadním okraji Jugoslávie a společná hranice pouze s Chorvatskem, usnadnily odpoutání od Jugoslávie. V zemi žijí menšiny Chorvatů (2%) a Srbů (3%). Slovinskou cestu k nezávislosti usnadnila etnická homogenita obyvatelstva.

I když ztráta trhů v sousedních zemích působila zpočátku těžkosti, podařilo se postupně posílit obchodní styky s Evropskou unií, s níž Slovinsko podepsalo asociační dohodu a ke konci roku 1996 se už 68% obchodu uskutečňovalo se zeměmi Evropské unie. [7]

Slovinsko a integrace

Minulost v rámci jugoslávské federace sice dodnes přináší Slovinsku jisté „stigma Balkánu“ v očích západní společnosti. Nicméně právě tato minulost umožnila Slovincům jako součásti státu, který nebyl členem RVHP (Rada vzájemné hospodářské pomoci), navázat již v roce 1970 první kontakty s ES. Se zpožděním, daným vznikem samostatného státu až v roce 1991, podepsalo Slovinsko Evropskou dohodu 10. června 1996 a současně podalo žádost o členství v EU. I přes toto zpoždění bylo zařazeno do lucemburské skupiny kandidátů.

Silnou stránkou země je její ekonomika. Se svým HDP 10 078 dolarů na osobu k roku 1999 bylo Slovinsko nejbohatší postkomunistickou zemí. I stabilizovaná inflace a nezaměstnanost pod průměrem EU opravňuje Komisi ke kladnému hodnocení. Obyvatelstvo integraci značně podporovalo (v roce 1996 bylo proti vstupu jen 8 %). Avšak potencionální vstup Slovinska nebyl jednoznačně přijímán obyvatelstvem EU (jen 34 % kladných hlasů). Ekonomická síla země a její provázanost s evropskými trhy však nakonec převážila. [4]

Slovinsko je členem prakticky všech významnějších mezinárodních institucí (OSN, MMF, GATT, WTO) s výjimkou OECD, kde má podanou přihlášku od roku 1996. Slovinsko je od 1. května 2004 členem EU a od 28. března 2004 členem NATO. [24]

Vstup do Evropské unie

Slovinsko bylo v mnoha ohledech nejlépe připraveným nováčkem Evropské unie. Slovinci měli už před vstupem v Bruselu mnoho krajanů, kteří pracovali na tom, jak ze členství v EU vytěžit co nejvíce. Přesto ani Slovinsko nebylo stranou pochybností, které se na Západě objevovaly vůči přistupujícím zemím. Výjimkou není názor, že pocit národní identity je příliš silný. To se projevilo v referendu, kde Slovinci odmítli udělit státní občanství příslušníkům ostatních jihoslovanských národů – Chorvatům, Srbům

a Bosňanům, kteří v zemi žijí. Pověst Slovinska v EU se však formovala především na základě jeho slušné ekonomiky a připravenosti na vstup. Hospodářství této země bylo dokonce označeno za model přechodu ke kapitalismu. Slovinsko bylo také první postkomunistickou zemí, která vstoupila do klubu „donorů“ Světové banky. Slovinci tak už nemají být příjemci, ale poskytovatelé hospodářské pomoci. [25]

3. Analýza hospodářského vývoje vybraných ekonomik

Všechny vybrané ekonomiky Česká republika, Slovensko, Maďarsko a Slovinsko jsou členy Evropské unie. Posouzení hospodářského vývoje se může opřít o pravidelné zprávy Evropské komise. V Agendě 2000 Evropská komise uvedla, že bude podávat Evropské radě pravidelné zprávy o pokroku, kterého jednotlivé kandidátské země ze střední a východní Evropy dosahují v přípravě na členství. První zprávy byly předloženy ke konci roku 1998. Zprávy byly vydávány každoročně až do okamžiku vstupu zemí do EU. Za Českou republiku byly zprávy překládány do českého jazyka. Za ostatní země jsou k dispozici pouze v anglickém, německém a francouzském znění. Poslední hodnotící zprávy vyšly v roce 2003, za Českou republiku zpráva přeložena již nebyla. Zatímco politický vývoj a pokrok se hodnotí pouze za období od zveřejnění poslední pravidelné zprávy, hodnocení hospodářských výsledků pokrývá období mnohem delší.

Při zkoumání hospodářského vývoje vycházel přístup komise ze závěrů Evropské rady z Kodaně z června 1993, v nichž se uvádí, že členství v Unii vyžaduje:

- existenci fungujícího tržního hospodářství;
- schopnost vyrovnat se s konkurenčními tlaky a tržními silami uvnitř Unie.

Následující analýza hospodářského vývoje států vychází tedy přímo z těchto aspektů Evropské rady. [11]

3.1 Česká republika v letech 1996-2004

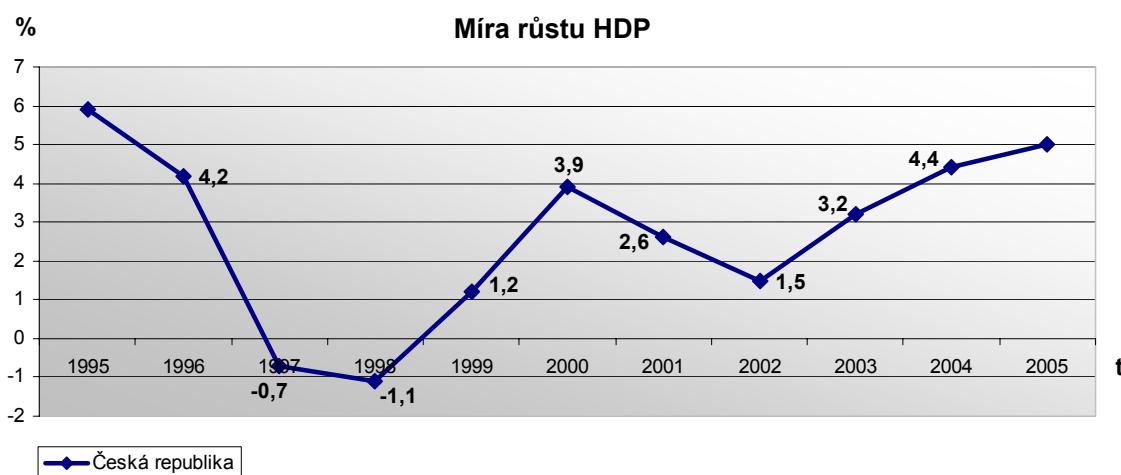
V posudku k žádosti České republiky o členství v EU z roku 1997 komise konstatovala: “Českou republiku lze považovat za zemi s fungující tržní ekonomikou, která by měla být ve střednědobém období schopna vyrovnat se s konkurenčními tlaky a tržními silami v Unii za předpokladu, že dojde k urychlení změn na podnikové úrovni.” [13]

Ve své pravidelné zprávě z roku 2002 komise uvedla, že:

“Česká republika je země s fungující tržní ekonomikou. Pokračování v současných reformách by mělo umožnit České republice vyrovnat se s konkurenčním tlakem a tržními silami v Unii. Změny týkající se řízení veřejných financí by měly být provedeny, zejména přesné adresování vysokých a vzrůstajících mandatorních a quasimandatorních vládních výdajů. Dále je nutné prosadit reformy ve zdravotnictví i v důchodovém systému...” [17]

3.1.1. Tempo růstu reálného HDP

Obrázek 3: Česká republika - Vývoj tempa růstu HDP

1996-2001

V roce 1996 dosáhla Česká republika růstu 4,2 % HDP. Průměrný růst ve výši 1,1 % za období 1997-2001 je výsledkem dvou let poklesu v r. 1997, 1998 a následujícího oživení. Došlo k obnovení makroekonomické stability. Před návratem oživení musela ekonomika projít svou první posttransformační krizí, která byla vyvolána makroekonomickými nerovnováhami znásobenými závažnými nedostatky v oblasti mikroekonomických reforem. Realizace úsporného balíčku, která představovala přísná opatření fiskální a měnové politiky, vedla k poklesu výstupu v r. 1997 a 1998, ale upravené ekonomické základy následně zlepšily podmínky k růstu. Od r. 1999 je ekonomika ve fázi oživení a průměrný růst od té doby činí 2,4 %. Hospodářský vzestup byl nejdříve poháněn

zahraniční poptávkou a v menší míře i soukromou spotřebou, zatímco fixní investice stále klesaly. S tím, jak se na pozadí stále stabilnějšího makroekonomického prostředí a lákavých investičních pobídek zlepšovaly vyhlídky růstu, začaly růst i fixní investice. Růst fixních investic byl značně podpořen velmi vysokými zahraničními přímými investicemi (FDI). V roce 2001 se hnací silou hospodářského růstu stala domácí poptávka. V tomto roce vzrostl HDP o 2,6 %, i když v průběhu roku docházelo k jasnému zpomalení. Fixní investice vzrostly podstatně o 7,2 % a spotřeba domácností o 3,9 %. Příspěvek zahraničního obchodu k růstu byl záporný, protože dovozy rostly rychleji než vývozy. I v prvním čtvrtletí 2002 pokračovalo zpomalení růstu HDP. Míra růstu činila 1,5 %, spotřeba domácností se zvýšila o 4,1 % a fixní investice o 8,1 %. Stojí za zmínku, že růst fixních investic silně podpořily značné investiční výdaje české armády.

Česká ekonomika se stala atraktivním trhem pro zahraniční investice. V období 1997-2001 dosahoval příliv zahraničních přímých investic (FDI) v průměru 7,8 % HDP, přičemž vrcholu dosáhl v r. 1999 – 11,6 % a pak klesl na 8,7 % v r. 2001. V prvním čtvrtletí 2002 dosáhly FDI 3,1 mld. EUR. Přímé zahraniční investice pocházely zejména z EU a dalších zemí OECD a zaměřovaly se na stroje a zařízení a na sektor finančních služeb. Velký podíl na celkových FDI představovaly investice související s privatizací, ale roste i význam investic na zelené louce a do již existujících kapacit. Tento vývoj podpořila nabídka atraktivních investičních pobídek pro zahraniční investory.

Význam malých a středně velkých podniků (MSP) roste, ale nepodařilo se využít úplný potenciál sektoru MSP k hospodářskému růstu. V r. 2001 sektor MSP vytvořil 42 % HDP a zaměstnával přibližně 60 % pracovních sil. Pokud jde o zahraniční obchod, MSP neustále zvyšuje svůj podíl na celkových vývozech. Rozmach MSP je jednou z priorit hospodářské politiky. Existuje rostoucí povědomí, že ekonomický potenciál tohoto sektoru významně brzdí nejenom omezený přístup k vnějším zdrojům financování a obchodnímu poradenství, ale i nedostatky v kvalitaci a zdlouhavé úřední postupy (např. při zakládání firmy).

Mix makroekonomické politiky byl v zásadě přiměřený. Při plnění stabilizačních opatření v r. 1997 fiskální i měnová politika zpřísnila. Tím se podařilo znovu úspěšně nastolit podmínky pro makroekonomickou stabilitu. Od té doby se měnová politika přizpůsobovala

daným okolnostem, se zaměřením na zabezpečení inflačních cílů a podporu hospodářského růstu. Fiskální politika se začala stále více uvolňovat, proto měnová politika vynaložila více úsilí na zabezpečení makroekonomické stability. Nicméně strategie vlády a ČNB na udržení kurzu na odpovídající úrovni podpořila odhodlání obou stran spolupracovat ve prospěch zachování stability a růstu. [13]

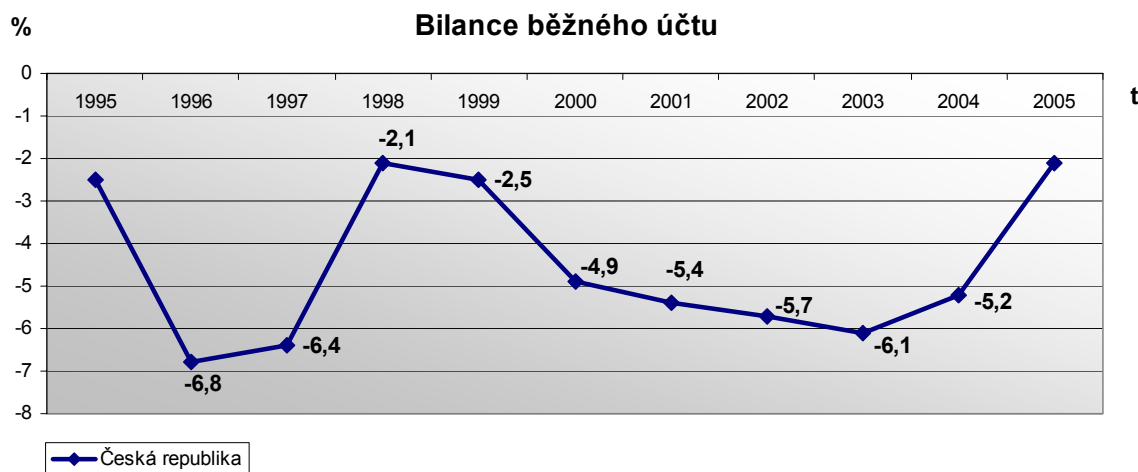
2002-2004

Česká republika je země, která si udržuje velkou makroekonomickou stabilitu, nicméně stav veřejných financí se zhoršuje. Navzdory povodním, posílené národní měně a nízké externí poptávce, růst HDP zůstal na 1,5 %. Růst reálného HDP podpořila soukromá i veřejná spotřeba. Exporty posílily růst HDP v nižší míře. Poptávku domácností podpořil růst reálných mezd. Veřejná spotřeba také vzrostla. Byla tažena jednorázovými výdaji ve vojenském zásobování, loňskými výdaji týkající se povodní a dávkami v nezaměstnanosti a sociálními dávkami. [17]

V roce 2004 česká ekonomika zrychlila: hrubý domácí produkt vzrostl o 4,4 %. Na rozdíl od předchozího roku zpomalila spotřebitelská poptávka, zatímco investiční poptávka dále zesílila a představovala pro rok 2004 hlavní zdroj hospodářského růstu. Především se jednalo o mohutnou investiční aktivitu průmyslových podniků a růst ve stavebnictví. [26]

3.1.2 Stav běžného účtu platební bilance

Obrázek 4: Česká republika - Vývoj běžného účtu platební bilance

1996-2001

V roce 1996 byl zaznamenán nejhorší stav běžného účtu -6,8 %. Schodek běžného účtu dosáhl v letech 1997 až 2001 v průměru 4,1 % HDP. Od r. 1998 byly schodky financovány vysokým přílivem zahraničních přímých investic. V r. 1996/1997 vykazovala ekonomika neudržitelný schodek běžného účtu, vyvolaný prudce rostoucím schodkem zahraničního obchodu. Realizace úsporných opatření v r. 1997 vedla k dočasnému ostrému zpomalení dovozů. S hospodářským oživením se od r. 1999 začaly opět zvětšovat schodky běžného účtu a obchodní bilance. Ve schodku obchodní bilance však dominují dovozy investičního zboží a zatím nejsou náznaky toho, že by docházelo k nekontrolovanému nárůstu dovozu spotřebního zboží. Schodek v r. 2001 se dal snadno financovat z přebytku finančního účtu.

Česká ekonomika je velmi otevřená a obchodní integrace s EU dosáhla vysoké úrovně. Vývozy do EU vykazují jasně vzestupný trend ze zhruba 60 % celkových vývozů v r. 1997 na přibližně 69 % v r. 2001. Naopak dovozy z EU se drží na přibližně pětiletém průměru 62 %. Obecně se obchod s rozvinutými tržními ekonomikami zintenzivnil, ale obchodní vztahy s ostatními tranzitivními ekonomikami se také rozvíjejí. Zahraniční obchod se ve velmi vysoké míře soustřeďuje na technologicky a kapitálově náročné průmyslové zboží, přičemž u vývozu jde především o dopravní prostředky a elektrická strojní zařízení.

[13]

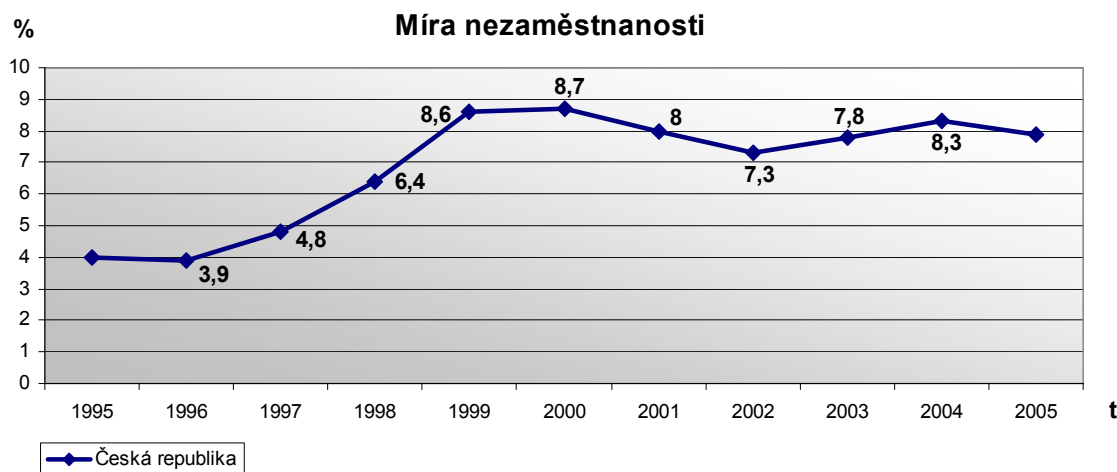
2002-2004

Růst exportů pouze o 3,8 % byl způsoben především aprecií národní měny. Deficit běžného účtu se zvýšil na 5.7 % HDP. Stejně jako v předchozích letech, česká ekonomika pokračovala ve schopnosti financovat tyto deficity díky FDI přílivům kapitálu, které byly ve výši 13.4% HDP za rok 2002. [17]

V roce 2004 zesílená exportní aktivita průmyslových podniků zlepšuje zahraniční obchod zejména ve vztahu k HDP. Je zřejmé, že vstup do EU byl podstatným faktorem, který podpořil expanzi českých exportů zboží ve druhé polovině roku 2004. Rok 2004 může být označen jako rok zásadní změny ve vývoji zahraničního obchodu, kdy obchodní deficit klesl na 22,9 mld. Kč (z 69,8 mld. Kč v roce 2003). Zahraniční obchod akceleroval, přičemž vývozy rostly podstatně rychleji než dovozy. Česká ekonomika se tak postupně stává ekonomikou vývozní. [24]

3.1.3 Míra nezaměstnanosti

Obrázek 5: Česká republika - Vývoj míry nezaměstnanosti

1996-2001

Před recesí české ekonomiky v letech 1997-1999 byla míra nezaměstnanosti v roce 1996 na nízké úrovni 3,9 %. Poté z důvodu restrukturalizace a strukturálních nerovností na trhu práce začala nezaměstnanost růst. Míra nezaměstnanosti se téměř zdvojnásobila ze 4,8 % v r. 1997 na 8,7 % v r. 2000. Její pokles na 8 % v r. 2001 se zdál být důsledkem zejména novely zákoníku práce, která omezila práci přesčas. V míře nezaměstnanosti se promítá dopad krize v r. 1997 a následné ekonomické restrukturalizace, které začaly až v pozdním stádiu transformačního procesu. V letech 1997-2000 klesala zaměstnanost každým rokem a kumulativní ztráta zaměstnanosti činila v tomto období téměř 5 %. Pouze v r. 2001 byl registrován malý nárůst zaměstnanosti ve výši 0,3 %. Proces změn sice provázely akcelerační investice a nové pracovní příležitosti, ale nedokázaly vykompenzovat ztrátu pracovních míst. Ze skladby nezaměstnanosti vyplývají strukturální nedostatky trhu práce. Pro pracovníky v sektorech procházejících restrukturalizací je obtížné přecházet do jiných oborů nebo regionů s vyšším růstovým potenciálem, protože flexibilitu a mobilitu brzdí nedostatečné možnosti rekvalifikace a nedostatek dostupného bydlení ve více prosperujících regionech. Za některých okolností může i systém sociálních dávek vést k neochotě začít pracovat. Zatímco tedy některé regiony trpí vysokou a stále rostoucí nezaměstnaností, ostatní hlásí první známky nedostatku kvalifikovaných pracovních sil.

Pro zvládnutí ekonomické restrukturalizace a zvýšení konkurenceschopnosti české ekonomiky je podstatná kvalifikovaná pracovní síla. Velmi kvalitní odborné vzdělání a krátká doba, která je třeba k získání kvalifikace, společně s relativně nízkými mzdovými náklady představují výhodu v soutěži o zahraniční investice. Zatímco většina pracovních sil ukončila středoškolské vzdělání (asi 66 %), procento osob s vysokoškolským vzděláním zůstávalo na úrovni přibližně 12 %. Vzdělávací systém stojí před úkolem rozšířit počet osob s VŠ vzděláním a poskytovat nástroje, které umožní pracujícím zvyknout si na celoživotní vzdělávání a trvale tak plnit měnící se požadavky trhu práce. [13]

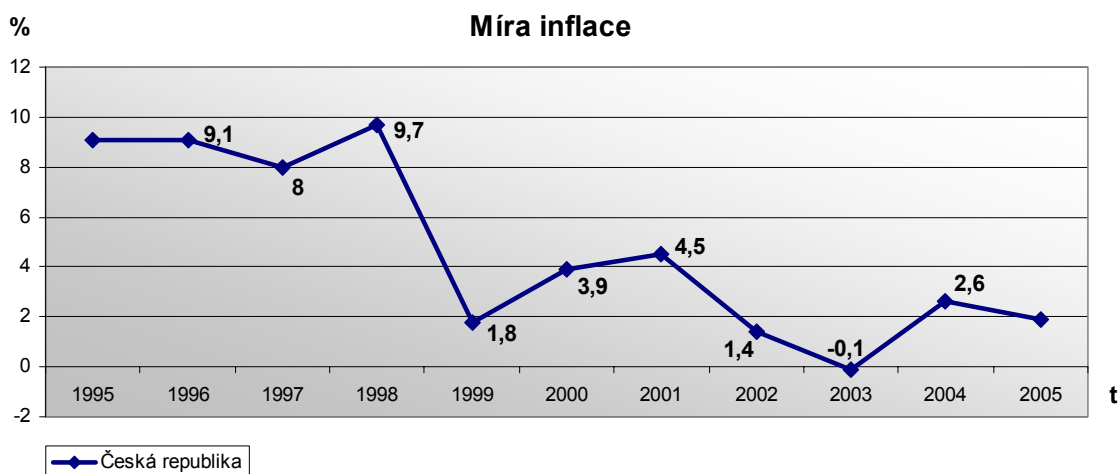
2002-2004

Výše nezaměstnanosti se snížila za poslední tři roky na 7.3%, nicméně se v první čtvrtletí roku 2003 začala opět zhoršovat. Registrovaná nezaměstnanost zůstala vysoká a stále se zvyšovala. Výše zaměstnanosti se lehce zvýšila na 65.5%. [17]

Na konci roku 2004 míra nezaměstnanosti publikovaná Eurostatem dosáhla 8,3 %. Restrukturalizovaný průmysl nezatěžuje již trh práce nově uvolňovanou pracovní silou jako v přechodných letech. Zaměstnanost v průmyslu naopak mírně roste, především v úspěšných zpracovatelských odvětvích. V květnu 2005 dosáhla nezaměstnanost hodnoty 7,8 % a pohybuje se tak o procentní bod pod průměrem 8,8 % pro celou EU 25. Tato skutečnost však nic nemění na tom, že nezaměstnanost, zejména dlouhodobá, představuje stále jeden z nezávažnějších hospodářských problémů České republiky. Český trh práce stále vyžaduje reformu zpřísňující jak poskytování podpory v nezaměstnanosti, tak i sociálních dávek. Pružnost trhu práce se také nezvýší, dokud nebude fungovat trh nájemního bydlení. [26]

3.1.4 Míra inflace

Obrázek 6: Česká republika - Vývoj míry inflace

1996-2001

Inflace zůstává na relativně nízké úrovni. Míra inflace po dosažení nejvyšší úrovně 9.7 % v r. 1998 klesla v následujícím roce na velmi nízkých 1,8 %. Avšak od počátku hospodářského vzestupu, kdy se opět přistoupilo k cenově deregulačním opatřením, a rovněž pod vlivem nárůstu mezinárodních cen komodit, se míra inflace zvýšila na 3,9 % v r. 2000 a 4,5 % v r. 2001. Během první poloviny r. 2002 se inflační tlaky zmírnily, k čemuž přispěla ochabující hospodářská aktivita, nízké mezinárodní ceny komodit a rovněž silná koruna. V první polovině r. 2002 byla inflace ze spotřebitelských cen o 3 % vyšší než ve stejném období předchozího roku.

Současný rámec měnové a kurzové politiky spočívající v přímém cílování inflace a řízeném floatingu kurzu ekonomice prospívá. Cílování inflace bylo zavedeno v r. 1998 a až do r. 2001 se zaměřovalo na čistou inflaci. V prvních letech byly inflační cíle ČNB “podstřeleny”. Svým “Stanovením inflačního cíle pro období 2002 – 2005” se ČNB zaměřila na cílování spotřebitelské inflace, což pomáhá tomu, aby veřejnost tyto cíle přijala. Inflační cíl je stanoven v podobě pásma, rovnoměrně klesajícího z 3-5 % v lednu 2002 na 2-4 % v prosinci 2005. V případě neočekávaných pohybů regulovaných cen má ČNB možnost uplatnit institut výjimek, aby mohla své cíle splnit. Od prudkého znehodnocení v r. 1997 vykazuje česká koruna apreciační trend vůči euru. V první

polovině roku 2002 posílila koruna nominálně vůči euru o 9,2 %. Ve světle silného trendu k růstu kurzu se vláda a ČNB dohodly v polovině ledna 2002 na společné strategii, která měla zabránit dalšímu zpevňování koruny. Kromě toho se ČNB pokouší zamezit zpevňování prostřednictvím kombinace snižování úrokových sazeb, tržních intervencí a veřejných prohlášení. ČNB však dala jasně najevo, že její intervence nemají za cíl zvrátit všeobecný trend zhodnocování koruny, ale zabránit mimořádně silným výkyvům kurzu. Celkově se měnová politika od r. 1998 přizpůsobovala vývoji. V měnových podmínkách se promítá nízké inflační prostředí a silný kurz české měny. Trojí snížení reposazby, provedené ČNB v prvním pololetí roku 2005 ovšem kurz české měny prakticky neovlivnilo. Ten byl stále spíše ovlivňován příznivými makroekonomickými ukazateli než měnovou politikou. [13, 26]

2002-2004

V tomto roce se inflace snížila na 1,4 %, což byla hodnota dokonce pod limitem nastaveným Českou národní bankou. [17]

Mezi hlavní faktory, které v roce 2004 ovlivnily vývoj spotřebitelských cen, patřily dvě vlny změn DPH, růst cen potravin a pohonných hmot. Inflace dosáhla vrcholu v říjnu roku 2004 ve výši 3,5 %, nicméně základní inflační tlaky v české ekonomice jsou stále slabé. Vstup do EU znamenal zesílení konkurence a zároveň se nenaplnily obavy o možném skoku cenové hladiny. Daňové změny ovlivnily především ceny služeb. V roce 2004 vzrostly tyto ceny o 6,1 %, zatímco zboží pouze o 0,9 %. Tento trend pokračoval i v roce 2005. Je to dáno tím, že silná konkurence na trhu zboží brání ve zvyšování cen, zatímco na trhu služeb, poskytuje spíše oligopolistická struktura trhu podstatně větší prostor pro zvyšování cen. [26]

3.2 Slovinsko v letech 1996-2004

Ve vyjádření k žádosti Slovinska o členství v EU komise v roce 1997 uvedla:

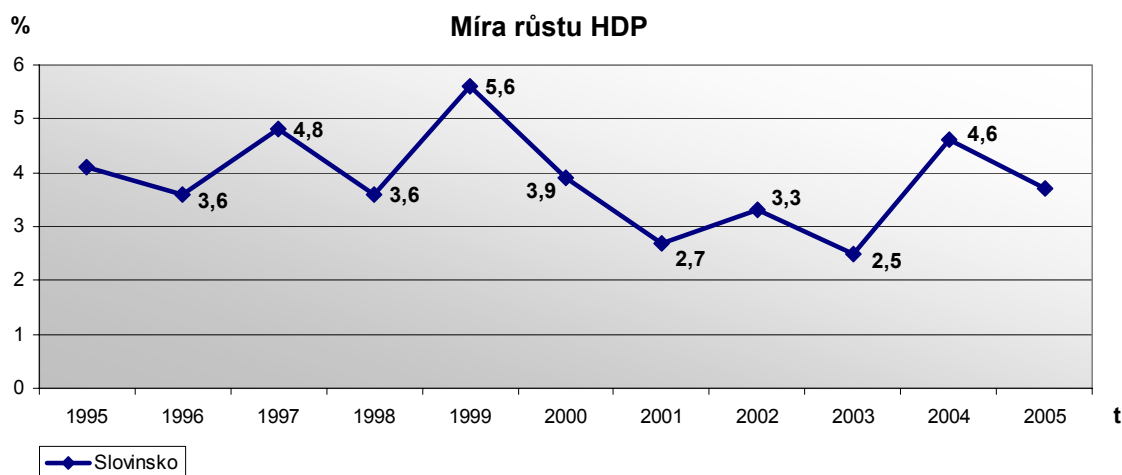
„Slovinsko může být považováno za fungující tržní ekonomiku a mělo by být schopno vypořádat se s konkurenčním tlakem a silami trhů uvnitř Unie ve střednědobém období, za předpokladu snížení strnulosti ekonomiky.“ [15]

V pravidelné zprávě z roku 2002 komise konstatovala:

„Slovinsko je fungující tržní ekonomikou. Pokračování v jejích současných reformách by mělo Slovinsku umožnit vyrovnání se s konkurenčními tlaky a tržními silami uvnitř Unie. Zlepšení lze dosáhnout snížením míry inflace, další eliminací indexačního systému (valorizace) a řízením makroekonomického politického mixu přesvědčivěji vůči snížení inflace. Konkurenceschopnost ekonomiky by byla podpořena urychlením strukturálních reforem, jako je konečná likvidace Slovinského vývojového sdružení (Slovene Development Corporation) a dále privatizací finančního sektoru.“ [19]

3.2.1 Tempo růstu reálného HDP

Obrázek 7: Slovinsko - Vývoj tempa růstu HDP

1996-2001

V roce 1996 činil růst HDP 3,6 %. Tempo růstu bylo relativně vysoké bez významnějších fluktuací, ale v roce 2001 a počátkem 2002 se snížilo. Od roku 1997 dosáhlo Slovinsko průměrné míry růstu 4,2 %. V první polovině období byl růst především způsoben domácí poptávkou, soukromou spotřebou a investicemi. V posledních letech tohoto období to byl spíše čistý vývoz, který způsoboval růst. V roce 2001 byl naposledy zmíněný čistý vývoz téměř jediný faktor způsobující růst, zatímco se domácí poptávka soukromého sektoru výrazně zpomalila a to vedlo ke zpomalení růstu na 2,7 %. Nejnižší úroveň dosáhl růst HDP v prvním čtvrtletí roku 2002, kdy se snížil na 2,2 %. S výjimkou spotřeby v roce 1999, která byla poháněna úvěry, zůstala expanze spotřeby obecně pod úrovní růstu HDP. Po letech velkého růstu domácí investice stagnovaly a v letech 2000 – 2001 se snížily. Tento pád se zdá ve své povaze převážně cyklický a byl spojen s několika faktory jako je např. nižší domácí poptávka a omezení veřejných investic v roce 2001.

Příliv přímých zahraničních investic byl relativně okrajový před rokem 2001, kdy se stal pro Slovinsko podstatnější. Většina z deficitů běžného účtu byla financována půjčováním, které vedlo ke zvýšení zahraničního dluhu. V roce 2001 došlo na kapitálovém účtu k silnému čistému kapitálovému přílivu. Tato skutečnost a přebytek běžného účtu, vyústily

ke zvýšení devizových rezerv. Příliv přímých zahraničních investic se více než zdvojnásobil na 2,3 % HDP. To bylo způsobeno především zahraničními investicemi do telekomunikačního, bankovního sektoru, ale také nový vládní program na podporu přímých zahraničních investic pomohl usnadňovat příliv prostředků. Na podobné úrovni takový příliv pokračoval i v prvních pěti měsících roku 2002, kdy dosahoval €357 milionů, především díky investicím do bankovního sektoru.

V ekonomice neustále dominují velké podniky, střední a malé podniky se zdají být méně důležité. V roce 2001 na malé a střední podniky připadalo méně než 29 % z celkových výnosů a podíl zaměstnanosti v těchto podnicích činil 37 %. Znamenalo to tedy snížení od roku 1997, kdy podíl na celkových výnosech činil 38 % a zaměstnanost 41 %. V dubnu 2001 byl přijat na pomoc těmto podnikům a živnostníkům „Program opatření na prosazování podnikání a konkurenceschopnosti 2002-2006“ (Programme of Measures to Promote Entrepreneurship and Competitiveness 2002-2006).

Mix makroekonomické politiky byl více zaměřen na ochranu zahraniční konkurenceschopnosti než na snižování inflace. Fiskální politika přispěla ke stabilnímu makroekonomickému prostředí, přestože se vyskytly některé nepřesnosti při správě rozpočtu. Přístup k měnové politice většinou vyhovuje inflačním tlakům. Tento přístup byl ovšem nedostatečně podporován strukturálními reformami v ekonomice na zvýšení konkurenčního prostředí. A také snaha o snížení inflačních tlaků administrativních cen byla nedostatečná. Při vysokých investičních podílech, mírných zahraničních a vládních deficitech, by mělo být Slovinsko ekonomicky odolné, přestože je zde nízká přizpůsobivost fiskální politiky, která je dána vysokým podílem fixních závazků.

Na Slovinsku panovala jasná shoda mezi politickými stranami o současných a střednědobých politických prioritách, přestože jejich implementace byla často pomalá. Velmi pozvolný přístup ke strukturálním reformám pomohl zachovat sociální stabilitu, ačkoli se tím současně zdržovaly důležité reformy. [15]

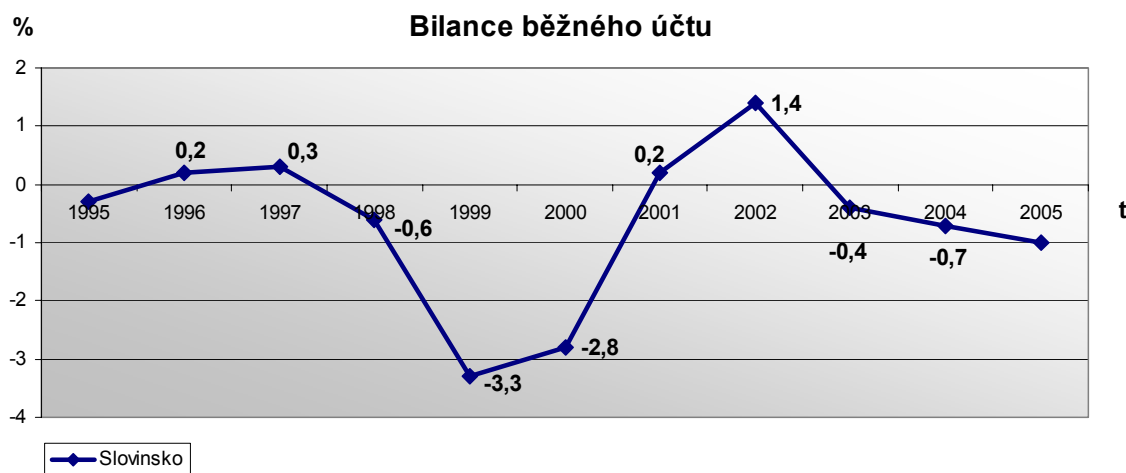
2002-2004

V roce 2002 Slovinsko ukázalo relativně silnou výkonnost makroekonomiky. Růst HDP byl na úrovni 3,3 % způsoben především domácí poptávkou. Zatímco růst spotřeby zůstal mírný, domácí investice zaznamenaly, po úpadku v předchozích letech, mírný pozitivní růst. [19]

V přepočtu na jednoho obyvatele dosáhl HDP v roce 2004 - 12 977 Euro. To představuje zvýšení o 4,6 % oproti předcházejícímu roku 2003. Základním momentem růstu HDP v roce 2004 byl růst zahraničního obchodu, domácí poptávky resp. spotřeby (jak domácností, tak výroby) a investice do základních prostředků a vládní výdaje. Při vyhlášení výsledků za celý rok Slovinský statistický úřad současně upozornil, že v loňském roce bylo ve Slovinsku 256 pracovních dnů (o 5 více než v roce 2003), neboť několik svátků připadlo na volné soboty a neděle. Tato skutečnost ovlivnila výši dosaženého HDP celkově asi o 0,5 %-tního bodu. [24]

3.2.2 Stav běžného účtu platební bilance

Obrázek 8: Slovinsko - Vývoj běžného účtu platební bilance

1996-2001

V roce 1996 dosáhl stav běžného účtu přebytku 0,2 %. V období od roku 1997 se běžný účet nejdříve pohyboval směrem k vyšším deficitům a poté se opět začal zmenšovat. V průměru se deficit běžného účtu zastavil na relativně mírné úrovni 1,7 % HDP. Růst reálného vývozu v roce 2001 zůstal dynamický, přestože byl na mnohem nižší úrovni než během rozmachu vývozu v předchozích letech. Expanze vývozu byla významně poháněna vzrůstající vysokým vývozem do Ruska a dřívější Jugoslávie, zatímco poptávka z EU se zpomalila. Nižší růst domácí poptávky, způsobený poklesem investic, vedl k neočekávanému ostrému pádu dovozu v roce 2001. Tento aspekt, spolu s vylepšením obchodu, vedl v roce 2001 k významnému poklesu deficitu běžného účtu a téměř k nastolení rovnováhy. Tento vývoj pokračoval v prvních 5-ti měsících roku 2002, kde byl zjištěn přebytek.

Integrace obchodu do ostatních států EU je na vysoké úrovni. EU je pro Slovinsko zdaleka nejdůležitější obchodní partner, s průměrným exportním a importním podílem 64 % a 68 %, což se týká období 1997 – 2001. Tyto podíly ovšem klesají, protože se obchod s tradičními oblastními trhy v posledních letech rapidně rozvinul a došlo ke stabilizaci podmínek na těchto trzích. Hlavní kategorie vývozních produktů zahrnují strojní zařízení

a přepravní vybavení. Růst exportu je nejvíce způsoben firmami se zahraničními či strategickými vlastníky. [15]

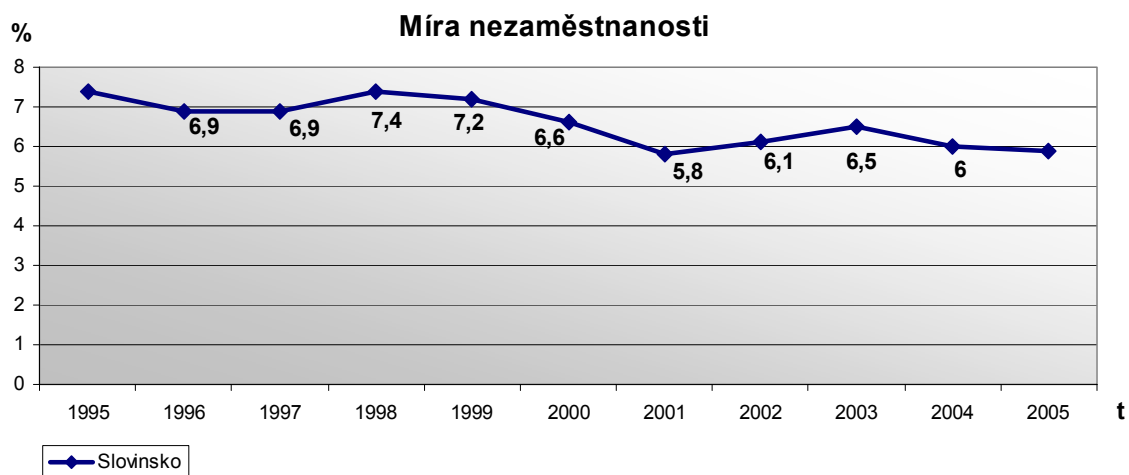
2002-2004

V roce 2002 se zvýšil růst reálného exportu více, než bylo očekáváno – především co se týká trhů mimo EU. Společně se zlepšením obchodních podmínek se podařilo udržet růst HDP a došlo k jednoznačnému zlepšení na trhu – běžný účet roku 2002 toto zlepšení zaznamenal a došlo k přebytku běžného účtu ve výši 1,4 % HDP, nejvyšší dosažené úrovni od roku 1994. Příliv přímých zahraničních investic opět dosáhl rekordní úrovně, většinou byl spojen s privatizací bankovního a farmaceutického sektoru a představoval hlavní příliv kapitálu v roce 2002. [19]

Zahraniční obchod Slovinska (tak jako v ostatních nových členských zemích EU díky vstupu do EU) zaznamenal v roce 2004 oproti roku 2003 výrazný nárůst a to jak na straně vývozu, tak na straně dovozu. Celkový obrat dosáhl výše 26 213 mld. Euro, z toho vývoz představoval 12 496 mld. Euro a dovoz 13 717 mld. Euro. Deficit běžného účtu se dostal na 0,7 % HDP. Pokrytí dovozu vývozem se dostalo na hranici 91,1 %. Pozitivní trend zvyšování zahraničně obchodní výměny po vstupu Slovinska do EU pokračuje i v roce 2005. Pro rozvoj Slovinska je zahraniční obchod (především export) mimořádně důležitý vzhledem k malému vlastnímu trhu. Otevřenost slovinské ekonomiky znamená ale také vysokou závislost na světových hospodářských trendech, tzn. na konjunkturu či depresi v západoevropských zemích. [24]

3.2.3 Míra nezaměstnanosti

Obrázek 9: Slovinsko - Vývoj míry nezaměstnanosti

1996-2001

V roce 1996 činila míra nezaměstnanosti 6,9 % a začala stoupat až do roku 1998. Od roku 1999 nezaměstnanost postupně klesala. Průměrná nezaměstnanost byla 6,8 % v období 1997-2001, klesající ze svého maxima 7,4 % v roce 1998 na 5,8 % v roce 2001, historicky nejnižší zaznamenanou úroveň. Všeobecně zůstala v první polovině roku 2002 stabilní, na úrovni 5,9 % ve druhém čtvrtletí. Snaha o udržení růstu mezd pod úrovní růstu produktivity způsobila pokles nákladů na jednotku pracovní síly. Navíc nový zákon o pracovních vztazích, projednaný parlamentem v dubnu 2002, měl přispět vyšší flexibilitě na pracovním trhu. Tento zákon vstoupil v platnost v roce 2003 a prošel po více než sedmi letech příprav a diskusí.

Pracovní síla na Slovinsku je na dobré úrovni ve vzdělání a má relativně vysokou produktivitu. Produktivita práce postupně dosahuje úrovně EU a drží se na 74 % průměru EU v roce 2001. V listopadu 2001 vešel v platnost akční plán vlády (Národní program trhu práce a zaměstnanosti), jehož cílem bylo zvýšit úroveň vzdělanosti a řešit problém nezaměstnanosti ve skupinách s nízkou možností zaměstnání. [15]

2002-2004

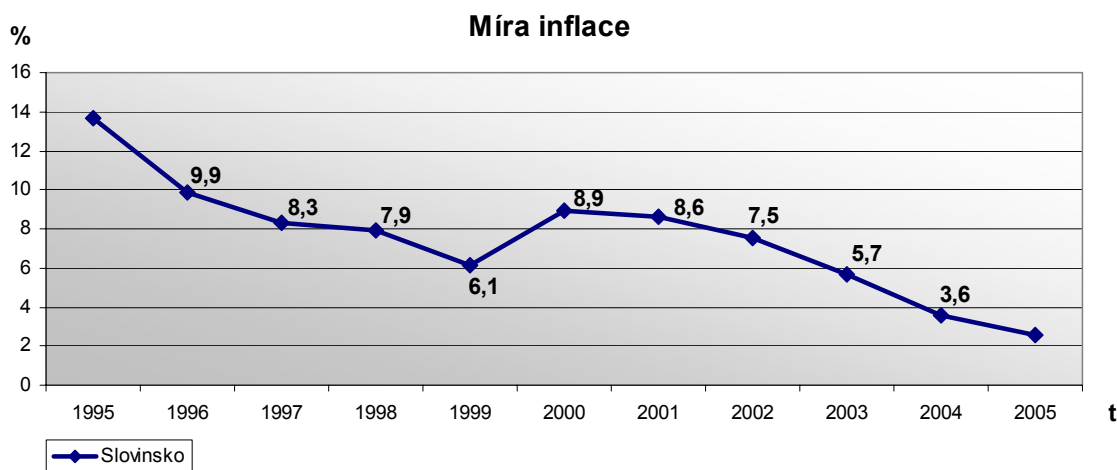
Růst zaměstnanosti v roce 2002 stagnoval a míra zaměstnanosti byla 63,4 %, zatímco míra nezaměstnanosti vzrostla na 6,1 %. [19]

Podle Eurostatu dosáhla nezaměstnanost ve Slovinsku v roce 2004 výše 6 %. Vyšší nezaměstnanost byla u žen. Poslední zprávy za období říjen/listopad 2005 hovoří o zvýšení nezaměstnanosti na nejvyšší úroveň za posledních 18 měsíců. V porovnání s obdobím leden - říjen 2004 se počet nezaměstnaných zvýšil o 1,8 %, přičemž se zvyšuje podíl nezaměstnaných žen, prvních žadatelů o práci a mladistvých do 26 let.

Průměrná hrubá mzda ve Slovinsku se v srpnu 2005 vyšplhala na průměrných cca 1 200 Euro, což je o 7,2 % více než v srpnu 2004. Nejvyšší mzdy se dosahují ve finančním sektoru (1 645 Euro), ve státním sektoru (1 397 Euro), v nefinančních společnostech (1 030 Euro). Průměrná čistá mzda ve Slovinsku činila v srpnu 740 Euro. Ve Slovinsku je 509 082 důchodců z necelých 2 milionů obyvatel země. [24]

3.2.4 Míra inflace

Obrázek 10: Slovinsko - Vývoj míry inflace

1996-2001

V roce 1996 dosahovala inflace nejvyšší hodnoty 9,9 %. V dalších letech zůstávala inflace neustále na vysokých jednociferných číslech. Neměnicí se vysoká inflace byla klíčovým makroekonomickým problémem. Inflace spotřebitelských cen (harmonizovaný index spotřebitelských cen či HICP) kolísala kolem 8,0 % a v roce 2001 se ustálila na 8,6 %. Mezi aspekty, které udržovaly inflační tlaky stále v činnosti, patřilo zejména znehodnocování měnových kurzů, rozšířená indexace mezd, důchodů a úrokových sazeb, pomalý proces strukturálních reforem a příliš malá konkurence v několika oblastech ekonomiky. Inflace poklesla pouze okrajově během prvotních měsíců roku 2002. Inflace byla částečně tlačena růstem DPH, spotřebních daní a úředně stanovených cen.

Měnová politika se zaměřila na postupné snižování inflace a na stabilitu reálného směnného kurzu. Slovinsko je velice otevřená ekonomika a směnný kurz je proto klíčovým determinantem inflace. [15]

2002-2004

Ačkoli inflace klesala jen velmi pomalu, znepokojení z jejích hodnot se nezvyšovalo. Pro rok 2002 se inflace ustálila na 7,5 %, došlo ke snížení z 8,6 % (rok 2001). V roce 2002 byla téměř polovina vzrůstajících cen způsobena pokračující nominální depreciací kurzu

měny. V srpnu roku 2003 byl zaregistrován další pokles na 6,3 %. To byl povzbudivý vývoj, přestože se zdál být spíše způsobený speciálními faktory jako např. odstraněním daňových změn – spíše než koordinovaným politickým úsilím ke snížení inflace na udržitelnou úroveň. Snížení inflace ovšem bylo označeno za vládní prioritu. Banka Slovinska oznámila v červenci roku 2003, že Slovinsko zamýšlí vstoupit do ERM II (Evropský kurzový systém) v první polovině roku 2005. Tím došlo k odvolání původně plánovaného data vstupu k 1. lednu 2005. Banka stanovila cíl inflace na 5 % pro rok 2003 a pod 4 % v roce 2004, aby se Slovinsko mohlo připravit na vstup do ERM II za podmínek, které by umožňovaly přijetí eura. [19]

Přijetí evropské měny Euro od 1. 1. 2007 si slovinská vláda předsevzala jako svůj prioritní úkol a podřizuje mu veškeré své úsilí. V roce 2004 míra inflace činila 3,6 %. Poté, co Evropská komise stanovila pro přijetí Eura nové inflační měřítko pro rok 2006 ve výši 3 %, Slovinsko by s předpokládanou inflací v roce 2005 ve výši 2,6 % splňovalo v současné době všechna požadovaná maastrichtská kritéria pro přijetí Eura. Přesto ekonomičtí a finanční analytici upozorňují, že slovinské ceny jsou oproti evropskému průměru stále nízké, a proto zde určitý prostor pro zvýšení stále existuje. Důležitý pro další vývoj bude trend cen nafty a naftových derivátů, neboť pouhé zvýšení o 5 USD za barel by ovlivnilo zvýšení inflace v roce 2006 až o 0,4 %. [24]

3.3 Maďarsko v letech 1996-2004

Ve svém vyjádření v roce 1997 na žádost o vstup Maďarska do EU komise uvedla:

„Maďarsko může být bráno jako země s fungující tržní ekonomikou, mělo by být schopné ve střednědobém výhledu se vyrovnat s konkurenčním tlakem a tržními silami v EU...“ [14]

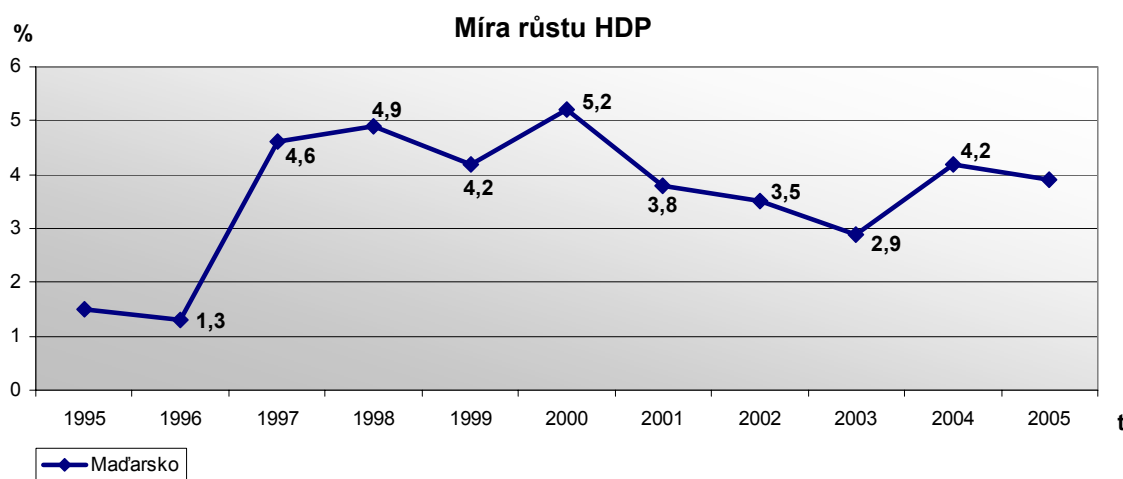
Ve své pravidelné zprávě v roce 2002 komise uvedla, že:

“Maďarsko je země s fungující tržní ekonomikou a pokračování v současných reformách by mělo Maďarsku umožnit, aby se vyrovnalo s konkurenčním tlakem a tržními silami v Unii. Změny mohou být provedené v makroekonomickém řízení tím, že se sníží celkový

státní deficit a mělo by se podpořit další snížení výše inflace. Je potřeba se nyní také zaměřit na více zásadní reformu v sektoru zdravotní péče. Rozvoj mezd se musí znovu sladit s růstem produktivity, aby se neoslabila konkurenceschopnost země.“ [18]

3.3.1 Tempo růstu reálného HDP

Obrázek 11: Maďarsko - Vývoj tempa růstu HDP

1996-2001

V roce 1996 kleslo tempo růstu maďarské ekonomiky na 1,3 %. Od tohoto roku začal být růst HDP robustní, podpořený od roku 2001 expanzivní fiskální politikou. Průměrný růst od roku 1997 byl 4.5 %. Po dosažení vrcholu 5.2% v roce 2000 se ustálil na 3.8 % v roce 2001. V první polovině roku 2002 poklesl růst na 3 %. V roce 2001 došlo ke zlepšení životní úrovně a infrastruktury. Důsledkem toho se značně změnilo složení růstu HDP. Vyšší transfery a růst důchodů vedl k expanzi spotřebitelské poptávky o 7.6 % meziročně v prvním čtvrtletí roku 2002 s tím, že soukromá spotřeba expandovala dvakrát tak rychleji než vládní spotřeba. Fixní investice vzrostly na výši 3.1 % v roce 2001, o hodně pomaleji než v dřívějších letech, kdy byly jedním z hlavních faktorů růstu. Podnikatelské investice byly stále slabé, zatímco veřejné investice a investice domácností stále poskytovaly silný stimul, zejména ve stavebním průmyslu. Stabilita vývoje po dobu minulých let,

kdy nastalo ekonomické zpomalení růstu, znovu prokázala, že Maďarsko je schopné absorbovat vnější otřesy.

Maďarsko má stále vysoký příliv FDI. Navzdory silnému poklesu v celkových podnikatelských investicích byl průměrný roční příliv kapitálu od roku 1997 4.3 %. Tyto údaje reflektují atraktivitu Maďarska jako lokace pro zahraniční investice, založené na konkurenceschopných mzdových nákladech, liberálním režimu pro zahraniční obchod a politickém systému, který je nakloněn obchodu. Kvalita investování začíná být vysoce vyspělá a zaměřená na služby.

Důležitost malých a středně velkých podniků stále roste, je to vyjádřeno jak přínosem HDP, tak přínosem výše zaměstnanosti. Sektor MSP odpovídá za zhruba dvě třetiny celkové zaměstnanosti a polovinu HDP. V roce 2001 nastala mírná změna v sektorech, které přispívaly růstu. Poprvé exportní objem maďarských firem rostl rychleji (okolo 12 %) než ten, který mají průmyslové společnosti s bezcelním pásmem (kolem 8 %).

Maďarsko má za sebou řadu úspěchů a neúspěchů při snaze o dosažení stability a důvěryhodnosti ekonomického politického mixu. Obecně souhra mezi vládou a národní bankou ve věcech hospodářské politiky funguje dobře. Makroekonomická stabilita posilovala, ale je v současné době poznamenána rostoucí fiskální nerovnováhou. [14]

2002-2004

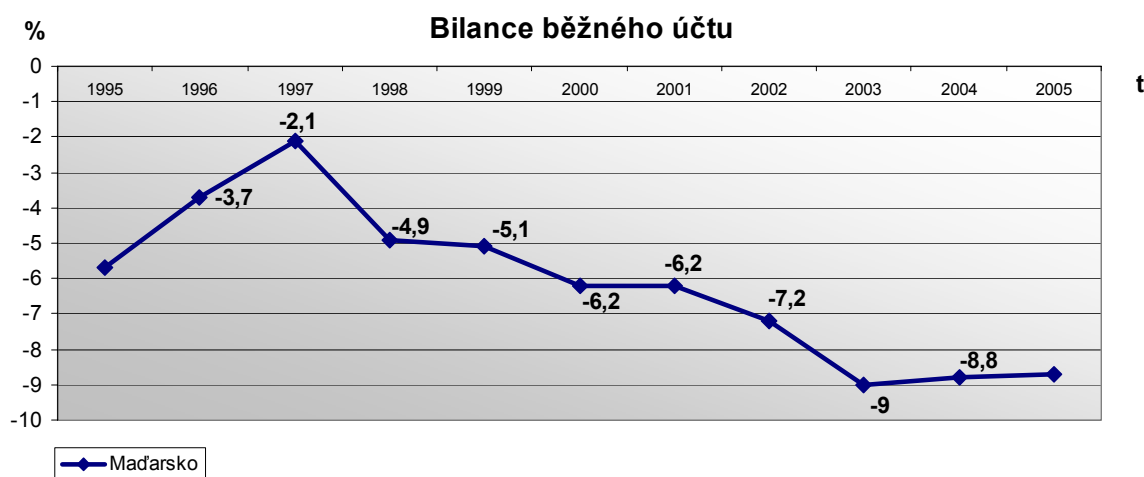
Celková makroekonomická rovnováha Maďarské ekonomiky se zhoršila, zejména co se týká složení HDP, zahraničních účtů a stability měnového kurzu a úrokové míry. V prostředí podpořeném silným podnětem na straně poptávky, HDP vzrostlo o 3.5 %. Během první poloviny roku 2003 tempo růstu pokleslo na 2.6 % meziročně. Soukromá spotřeba v roce 2002 se rapidně zvětšovala, více než růst HDP na 9 %, zatímco růst podnikatelských investic klesl jen na 5.8 %. [18]

Podobně jako pro světovou ekonomiku bylo i pro maďarské hospodářství roku 2004 charakteristické jednoznačné oživení – tempo hrubého domácího produktu vzrostlo o 4,2 %. Druhým výrazným jevem byla vysoká dynamika růstu téměř ve všech oblastech

hospodářství v prvním pololetí 2004, stejně jako její znatelné zpomalení v pololetí druhém. Rychlejší růst přispěl i k lepší dynamice růstu investic, za rok 2004 téměř 7,8 %, nejvíce rostly investice do zpracovatelského průmyslu. Růst spotřeby se v roce 2004, zčásti vlivem zpomalení růstu mezd, výrazně snížil. K růstu HDP přispěla i rychlejší exportní dynamika. Vedle průmyslu se na růstu HDP podílelo díky příznivým podmínkám i zemědělství a také rychlejší růst stavebnictví. Oproti výrobním odvětvím se naopak zpomalila dynamika růstu sektoru služeb a to kvůli zadržené spotřebitelské poptávce. [24]

3.3.2 Stav běžného účtu platební bilance

Obrázek 12: Maďarsko - Vývoj běžného účtu platební bilance

1996-2001

Stav běžného účtu platební bilance činil v roce 1996 -3,7 %. V dalším období se externí bilance zlepšovala a deficit běžného účtu zůstal mírný. Jeho financování nebylo problematické. Deficit běžného účtu dosáhl 4,9 % HDP v roce 1998, ale od té doby se stále zvětšuje až na 6,2 % HDP v roce 2001. Výsledek byl v podstatě příznivý. Hlavními důvody bylo zlepšení v obchodní bilanci a bilanci služeb. Celkem vzato, současná míra deficitu běžného účtu hlavně odráží významný pokles v podnikovém investování, a proto se deficit jeví jako docela nízký z pohledu na status Maďarska jako na zemi s obnovující se ekonomikou, která potřebuje vysoký investiční příliv kapitálu. Čísla

za první pololetí roku 2002 dále ukazují vzrůst deficitu. Financování běžného účtu je stále neproblematické, díky pokračujícímu přílivu FDI. Další příležitostí pro financování je možnost půjčit si na mezinárodních trzích.

Maďarsko je malá otevřená ekonomika s vysokým stupněm obchodní integrace s EU. Začala se sice pomalu, ale postupně stále více otevírat. Co se týče komoditní struktury, strojní zařízení, dopravní zařízení a jiné průmyslové produkty zůstávají hlavními obchodovatelnými statky. Vývozy Maďarska do EU činily 74.3% z celkových exportů v roce 2001, zatímco dovozy z EU činily 57.8% z celkových importů. [14]

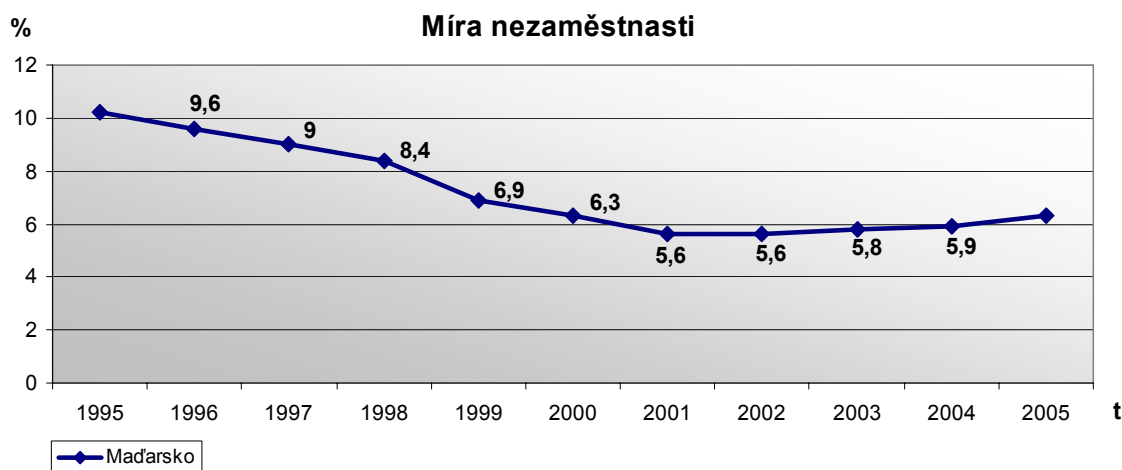
2002-2004

Exportní odvětví, včetně zahraniční turistiky, trpělo kvůli snižující se externí poptávce, která do ledna 2003 byla kombinovaná se silnou apreciací měny. V důsledku toho vnější bilance se začala zhoršovat a deficit běžného účtu dosáhl v roce 2002 7,2 % HDP. Zahraniční přímé investice se výrazně snížily na 1.8 % HDP. Dále tento zhoršující se trend pokračoval i v roce 2003. V důsledku toho došlo k čistému kapitálovému odlivu a deficit běžného účtu je financován výhradně ze vzrůstu čistého zahraničního dluhu. [18]

Deficit běžného účtu dosáhl v roce 2004 8,8 % HDP, což je o 700 mil. EUR více než v roce 2003. Bilance služeb a kapitálového toku skončila deficitem 4,9 mld. EUR oproti 4,1 mld. EUR v roce 2003. K propadu přispěly vyšší repatriace zisků, rostoucí dluhová služba a stagnující devizové příjmy z turistiky. Kromě toho mělo negativní vliv na bilanci běžného účtu saldo peněžních transakcí spojených se vstupem Maďarska do EU. Příliv zahraničních investic ve formě portfoliových a přímých investic dosáhl v roce 2004 přes 3 mld. EUR, což je dvojnásobek oproti roku 2003. [24]

3.3.3 Míra nezaměstnanosti

Obrázek 13: Maďarsko - Vývoj míry nezaměstnanosti

1996-2001

V roce 1996 dosáhla míra nezaměstnanosti v Maďarsku nejvyšších hodnot (9,6 %). Od té doby se daří míru nezaměstnanosti snižovat. Stálý (udržitelný) pokles nezaměstnanosti je jeden z hlavních úspěchů Maďarska na cestě k přeměně. Od roku 1997 nezaměstnanost pozvolna klesla z 9,0 % v roce 1997 na 5,6 % v roce 2001. Toto stálé snížení výše nezaměstnanosti bylo doprovázeno rapidním růstem pracovních míst v pozdních letech 1990, které silně přispělo k ekonomickému růstu. V nejvíce nezaměstnaností zasaženém exportním sektoru se dosud jeví, že poklesu míry nezaměstnanosti bylo dosaženo primárně snížením intenzity potřeby pracovních sil. Někteří dočasně nezaměstnaní ve zpracovatelském průmyslu byly ve velké míře přesunuti do expandujícího sektoru služeb, kde se zvyšovala poptávka pro pracovní sílu. Stále je nedostatek pracovní síly v průmyslových regionech a především v segmentu kvalifikovaných pracovníků. [14]

2002-2004

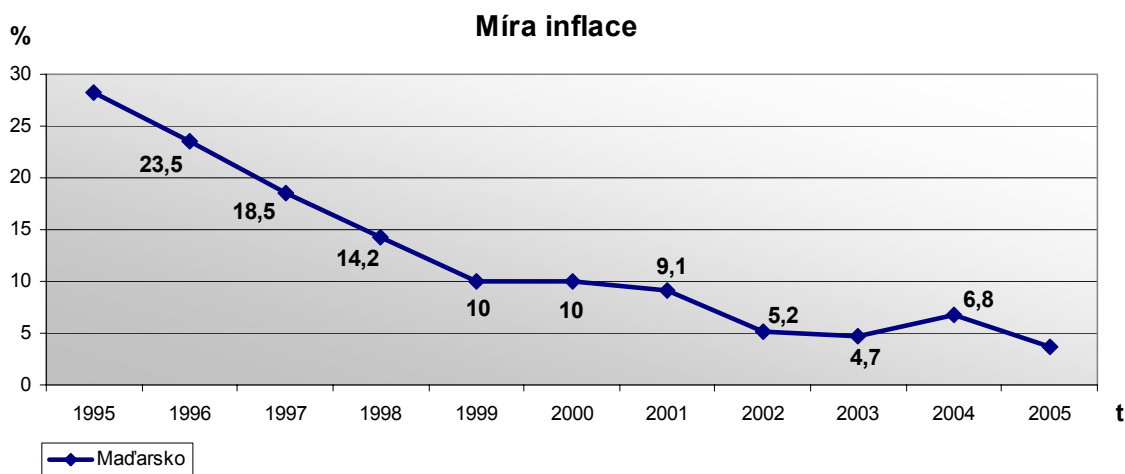
Dokonce i v dalších letech, v méně příznivém ekonomickém prostředí, flexibilní trh práce udržoval nízkou míru nezaměstnanosti. V roce 2002 zůstala na 5,6 %. Ačkoliv výše nezaměstnanosti dočasně vzrostla na výši přes 6% v první polovině roku 2003, trh práce

zůstává stabilní v segmentu kvalifikovaných pracovníků a v průmyslových oblastech země. [18]

Kromě růstu HDP vzrostla v tomto roce i nezaměstnanost. Za rok 2004 dosáhla 5,9 %. Výrazně se oproti roku 2003 snížilo tempo růstu průměrné mzdy (6,1 %). Po započtení inflace a daňových změn se čistá reálná mzda v národním hospodářství snížila o 1 %. [24]

3.3.4 Míra inflace

Obrázek 14: Maďarsko - Vývoj míry inflace

1996-2001

V roce 1996 dosahovala inflace nejvyšších hodnot (23,5 %). Až v dalších letech perspektivní a transparentní režim zaměření inflace zlomil očekávání vysoké míry inflace. Během období 1996-2001 byla míra inflace ještě velmi vysoká. V průměru činila 12,4 %. V polovině roku 2001 Maďarská národní banka reagovala na tuto důležitou makroekonomickou nerovnováhu přijetím monetární politiky, zaměřující se hlavně na inflaci. Toto zaměření bylo podpořeno ustoupením od depreciačního cíle směnného kurzu a doprovázeno otevřením krátkodobých kapitálových trhů. Od té doby inflace rapidně klesala. Deflace byla založena primárně na silné apreciaci nominálního směnného kurzu, na nízkých cenách nafty, silně klesajících cenách jídla a na deflaci ve výrobních cenách, ale byla také podporovaná ekonomickým zpomalením růstu a maximální

omezením růstu regulovaných cen. Také došlo mezi novou vládou a Maďarskou národní bankou ke slevení z původně velmi ambiciózních inflačních cílů na maximum inflace 5.5 % pro konec roku 2002 a 4.5 % pro rok 2003. Tyto hodnoty se jeví být dosažitelnějšími bez významnějších nákladů pro ekonomiku.

Flexibilní systém směnných kurzů kombinovaný s monetární politikou zaměřující se na inflaci podporuje makroekonomickou stabilitu. Hlavními nástroji monetární politiky centrální banky byly „ústní“ zásahy a nastavení pevné výše úrokových sazeb. Dosud se centrální banka zdržuje intervencí na trhu. [14]

2002-2004

Inflace se v roce 2002 snížila na roční míru 5.2 %. Maďarská národní banka dosáhla svého ročního cíle inflace v roce 2002 primárně pomocí nominálního měnového kurzu. Monetární politika držela neměnný postoj až do pozdní doby roku 2002. Začátkem roku 2003 kombinace silné měny, vysokého úrokového rozpětí a nízké riziko v podnikatelském prostředí spustila spekulativní útok na obchod s forinty. Situace byla dočasně držena pod kontrolou významným snížením v úrokových sazbách. Na pozadí této turbulence byl dohodnut mezi centrální bankou a vládou nový cíl inflace pro rok 2003 a 2004 (3.5 % +/-1 % pro oba roky). V červnu roku 2003 došlo k znehodnocení forintu proti euru o 2,26 %. To bylo společné rozhodnutí vlády a centrální banky. Krátce poté centrální banka znovu zvýšila úrokové sazby celkem o tři procentní body ve snaze znovu posílit měnový kurz, který se začal rychle znehodnocovat. Znehodnocení bylo důsledkem reakce na zhoršující se celkový cit pro trh. Reflektovalo značný stupeň nejistoty ohledně strategií monetární politiky a politiky směnného kurzu, stejně jako odráželo stav ekonomického politického mixu v Maďarsku. Celkový dopad byl takový, že referenční úrokové sazby zůstaly na stejné nominální úrovni jako před spekulativním útokem začátkem roku 2003, zatímco reálné úrokové sazby byly dokonce vyšší a způsobily pokles inflace, která se mezitím vyskytla. [18]

Roční průměrná inflace vzrostla v roce 2004 na 6,8 % (v roce 2003 4,7%), což však bylo způsobeno převážně změnami v daňové oblasti. [24]

3.4 Slovensko v letech 1996-2004

Ve svém stanovisku z r.1997 k žádosti o členství Slovenska v EU komise dospěla k tomuto závěru:

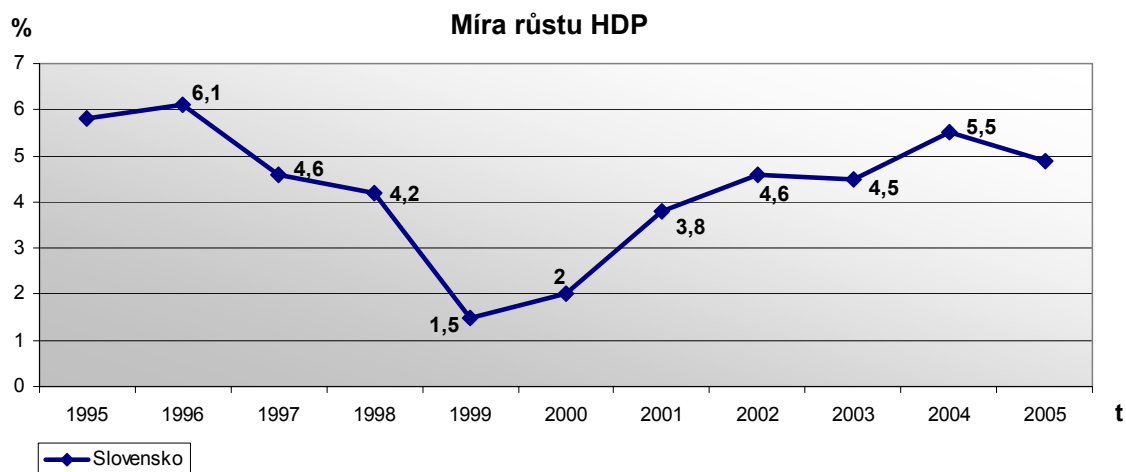
“Slovensko lze považovat za zemi s fungující tržní ekonomikou (Slovensko zavedlo většinu z potřebných reforem, aby tak položilo základ pro tržní fungování ekonomiky); “mělo by být schopné se vypořádat s konkurenčními tlaky a tržními silami v Evropské unii ve střednědobém výhledu, ale pro to bude potřebovat více transparentní a tržně orientovanou politiku”. [16]

V pravidelné zprávě z r.2002 komise usoudila, že:

„Slovenská republika je fungující tržní ekonomikou. Pokračování její současné reformní cesty by mělo umožnit vyrovnat se s konkurenčním tlakem a tržními silami uvnitř Unie. Zlepšení mohou být provedena v makroekonomické oblasti, která vyžaduje nutné opatření ke snížení obou schodků jak fiskálního, tak schodku běžného účtu. Výdajové reformy, obzvlášť v oblasti zdravotnické a důchodové, týkající se dotací a garancí, jsou nezbytné. Problém nezaměstnanosti vyžaduje široký rozsah strukturálních reforem a více flexibilní pracovní legislativu. Kontrola finančního sektoru může být dále zesílena. Účinná implementace právního rámce tržní ekonomiky potřebuje dále zvýšit.“ [20]

3.4.1 Tempo růstu reálného HDP

Obrázek 15: Slovensko - Vývoj tempa růstu HDP

1996-2001

Do roku 1996 tempo růstu HDP vzrostlo až na 6,1 %. Poté vládní stabilizační opatření způsobily dočasné zpomalení růstu. Kolem roku 1997-1998 relativně rychle rostoucí slovenská ekonomika spadla do neudržitelné vnější nerovnováhy, která byla převážně způsobena zpožděním ve strukturálních reformách a fiskální expanzí. To vedlo vládu k doplnění již takhle přísné měnové politiky o „balíček fiskální stabilizace“. Restriktivní efekt těchto opatření byl zmírněn silnou vnější poptávkou, ale i přesto vyvolal zpomalení růstu na 1.5 % v roce 1999. Od té doby tempo růstu HDP zrychluje a v roce 2001 dosáhlo 3.8 %. Externí přínos růstu zeslábl a byl nahrazen širokým oživením domácí poptávky. Růst reálných fixních investic o 9.6 %, byl způsoben vzrůstající výnosností a sníženou sazbou daně z příjmu právnických osob. Soukromá spotřeba vzrostla o 4 % a byla stimulována začínajícím vzrůstem zaměstnanosti, vyššími reálnými mzdami a snížením daně z příjmu fyzických osob. Veřejná spotřeba vzrostla o 5.1 %. V prvním čtvrtletí roku 2002 růst HDP pokračoval. Byl převážně poháněn spotřebou domácností a vlády, zatímco fixní investice a vnější poptávka měly jen malý vliv.

Hrubé investice se znovu zvýšily a byly převážně ovlivňované soukromým sektorem a podporované zvyšující se angažovaností přímých zahraničních investorů. Navíc značná zahraniční účast hraje hlavní roli v přesunu technologických a manažerských dovedností.

Přímé zahraniční investice se podstatně zvýšily přibližně od 2 % HDP mezi lety 1997 a 1999, na průměrnou výši okolo 8.5 % HDP v letech 2000-2001. To bylo způsobeno nejenom díky privatizaci, ale také jako výsledek investic na zelené louce. Nicméně, v tomto období bylo nutné zapracovat na zlepšování celkového klimatu pro obchodníky, který je klíčový pro přilákání zahraničních investic.

V tomto období také vešlo v účinnost doplňkové opatření pro malé a střední podniky. Snížení daně z příjmu a specifické daňové zjednodušení pomáhá MSP k rozvoji. Malé a střední podniky v tomto období přispívaly zhruba 30 % k vývozům a 60 % k zaměstnanosti. Přesto však flexibilita trhu práce a legislativa stále bylo pro potřeby MSP nedostatečná. Přístup těchto firem k externím finančním prostředkům byl stále omezený, ale měl se zlepšit s reorganizační expanzí bankovního sektoru. Právní reformy a jejich efektivní zavedení měly přispívat k ochotě financovat MSP.

Více vyrovnaného mixu makroekonomické politiky bylo dosaženo ve stabilizačním období roku 1999-2000, měnová politika a přísné úvěrové podmínky byly hlavními valorizačními silami od doby, kdy fiskální politika začala být znovu více a více expanzivní. Slovensko znovu obnovilo makroekonomickou stabilitu, ačkoliv její udržení bylo podmíněné rychlými fiskálními opatřeními. [16]

2002-2004

Výkonnost slovenské makroekonomiky se značně zlepšuje, třebaže zůstávají některé významné nerovnováhy. Reálný růst HDP se dále zrychlil na 4,6 % v roce 2002. V první polovině roku 2003 zpomalil na 3,9 % díky poklesu růstu domácí poptávky, která nebyla plně kompenzována posílením externího poptávky. Vláda otočila postoj k expanzivní fiskální politice. Zatímco Slovensko oznámilo vládní deficit 7,2 % HDP pro rok 2002, cíl hlavního vládního schodku pro rok 2003 je 5,0 % HDP. Vláda se zavázala k dalšímu snížení deficitu na 3,9 % HDP v roce 2004 a lehce pod 3 % HDP do roku 2006. Vládní orgány reagovaly na rozpočtová rizika přípravou zvýšení spotřební daně. Tato rizika pramenila převážně z nižších příjmů, než byly plánovány. Slovensko bylo ovšem připraveno podniknout další opatření a pro rok 2004 se rozhodlo implementovat potenciálně růstové stupňující se daňové reformy. [20]

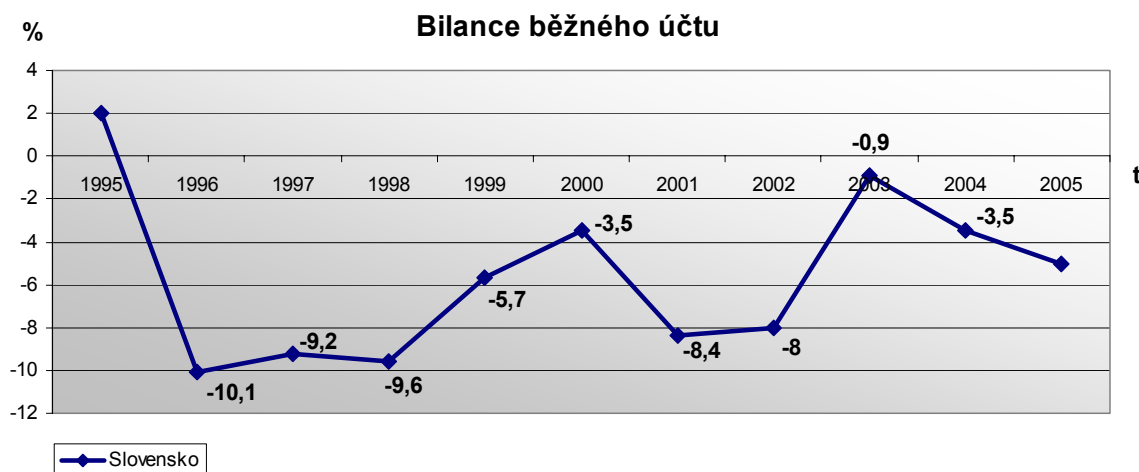
Jak z politického, tak i ekonomického hlediska bylo pro Slovensko nejvýznamnější událostí tohoto roku přijetí za člena Evropské unie. Důležitost plnění integračních kritérií a dodržování podmínek vyjednaných v rámci přístupových jednání vyžadovalo od SR přijetí řady ekonomických zákonů. Uplatňování reformních ekonomických zákonů, zejména v daňové a sociální oblasti, významně přispělo k příznivému vývoji slovenské ekonomiky v roce 2004. Ke klíčovým ekonomickým zákonům, jejichž nabytí účinnosti se promítlo již ve výsledcích za rok 2004, patří především daňové zákony. Zákon o dani z příjmu a zákon o dani z přidané hodnoty představují podstatu reformy daňového systému v SR. Zákonem o dani z příjmu byla od 1. 1. 2004 zavedena 19% jednotná daň z příjmu pro fyzické i právnické osoby. Od ledna 2004 vstoupila v účinnost i rozhodující část zákona o dani z přidané hodnoty – sjednocení dvou předcházejících sazeb (20% a 14%) do jedné 19% sazby.

Výsledky ukazují, že i v roce 2004 pokračoval hospodářský růst. Vyjádřeno tempem růstu hrubého domácího produktu slovenská ekonomika reálně vzrostla o 5,5 %. Sice i v roce 2004 se na ekonomickém růstu výrazně podílela zahraniční poptávka, ale v porovnání s předcházejícím rokem bylo její meziroční tempo růstu nižší. Na druhé straně se však zvýšila tvorba hrubého kapitálu. Spotřeba domácností byla meziročně vyšší o 3,5 %, přičemž její příspěvek k celkovému růstu ekonomiky byl desetinásobně vyšší v porovnání s rokem 2003. Na jejím vývoji se podílely jak vyšší mzdy, tak i pokles úroků v bankách.

[24]

3.4.2 Stav běžného účtu platební bilance

Obrázek 16: Slovensko - Vývoj běžného účtu platební bilance

1996-2001

Od roku 1996, kdy se deficit běžného účtu blížil úrovni 10 % HDP, byl v období let 1999-2000 více než poloviční. Neudržitelný deficit od roku 1996 do 1998 vedl k implementaci restriktivních opatření. Tato opatření spolu se silnou vnější poptávkou snížila deficit více než o polovinu pod 4 % HDP. Nicméně v roce 2001 deficit běžného účtu zpět stoupl na 8.4 % HDP jako výsledek silného oživení domácí poptávky a zpomalení na hlavních slovenských vývozních trzích. Navzdory tomu Slovensko stále může financovat deficit svého běžného účtu snadno. V tomto období se značně zvýšily devizové rezervy jako důsledek velice vysokých privatizačních příjmů od zahraničních investorů. Kromě toho v roce 2001 deficit na běžném účtu byl ve značném rozsahu tažený expanzí investování, které mělo být více výnosnější než v období před rokem 1999. Také se stala silnější spotřeba, která dominovala ekonomickému růstu.

Slovensko má velice otevřenou ekonomiku, dosáhlo vysokého stupně integrace trhu s EU a zvýšilo svoji konkurenceschopnost. Nárůst podílu vývozu do EU v celkovém vývozu se zvýšil ze 47 % v roce 1997 na 60 % v roce 2001 a nárůst podílu dovozu z EU se zvýšil z celkových dovozu ze 44 % v roce 1997 na 50 % v roce 2001. Tato skutečnost odráží velice vysoký stupeň integrace trhu s EU. [16]

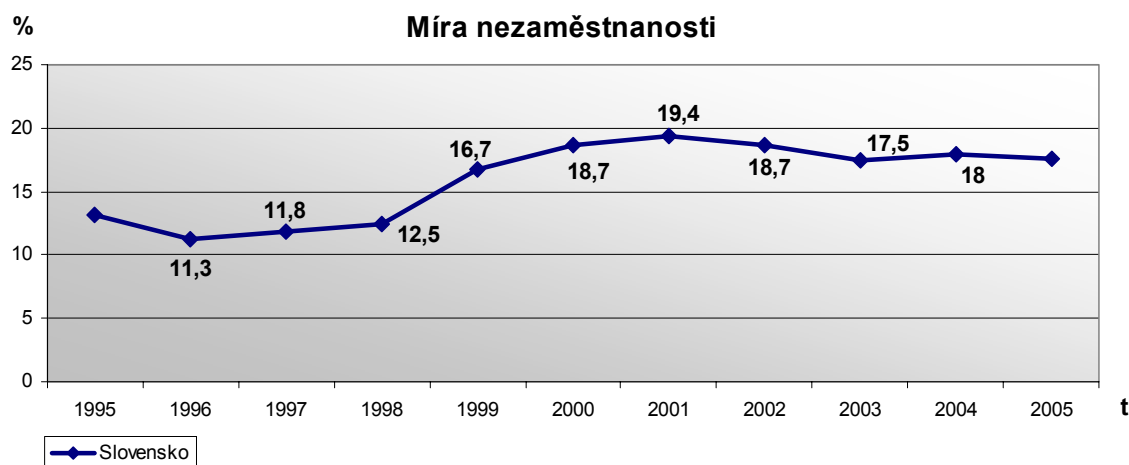
2002-2004

Deficit běžného účtu znovu dosáhl hranice 8 % HDP. Nicméně byl více než plně pokryt FDI přítoky, které dosáhly skoro 17 % HDP. Postoj k restriktivní fiskální politice podporoval zužování vysokého deficitu běžného účtu Slovenska. Deficit běžného účtu dosáhl hranice 8 % HDP v obou letech 2001 a 2002. Poté v letech 2003 a 2004 přísnější fiskální politika nové vlády, spolu se zrychlujícím se růstem administrativních cen, měla tlumící účinek na domácí poptávku. Slovenská národní banka tržními intervencemi pomohla zmírnit apreciační tlak na slovenskou korunu a předešla ztrátě konkurenceschopnosti. V roce 2003 se deficit běžného účtu zúžil hlavně díky velmi silnému růstu exportu. [20]

V porovnání s rokem 2003 podíl salda zahraničního obchodu na HDP vzrostl z 1,95 % na 3,54 %. Podle údajů Slovenského statistického úřadu slovenský vývoz v roce 2004 meziročně vzrostl o 11,4 % a dovoz o 13,8 %. Na zrychlení tempa růstu celkového importu se vedle technologických zařízení podepsal - zřejmě pod vlivem zrychlené dynamiky růstu reálných mezd - také dovoz zboží jiného než technologického charakteru. Deficit běžného účtu platební bilance vykazoval od května 2004 rostoucí tendenci. Jeho zvýšení ovlivňoval nárůst deficitu obchodní bilance a pokles přebytku běžných transferů. Jedinou položkou, která vykazovala nárůst kladného salda, byla bilance služeb. Podíl deficitu běžného účtu na HDP se v roce 2004 zvýšil na 3,5 %. [24]

3.4.3 Míra nezaměstnanosti

Obrázek 17: Slovensko - Vývoj míry nezaměstnanosti

1996-2001

V roce 1996 činila míra nezaměstnanosti na Slovensku 11,3 %. Během období 1997-2001 se nezaměstnanost prudce zvýšila. Restrukturalizace podniků a dočasné ekonomické zpomalení růstu způsobilo, že nezaměstnanost stoupla z 11,8 % v roce 1997 na 19,4 % v roce 2001. Míra nezaměstnanosti zůstala na takto vysoké úrovni navzdory hospodářskému růstu. Strukturální nedostatky snižovaly kapacitu na trhu práce, který by mohl zpět absorbovat lidi, kteří byli předtím propuštěni. Zaměstnanost se začala zvyšovat v roce 2001 (o 1 %). V prvním čtvrtletí roku 2002 zaměstnanost byla o 0,2 % vyšší, než ve stejném období v roce 2001. Více důležitý se stal sektor služeb, především jak je patrné z jeho podílu na zaměstnanosti, která vzrostla z 52 % na 57 % během uvedené doby. [16]

2002-2004

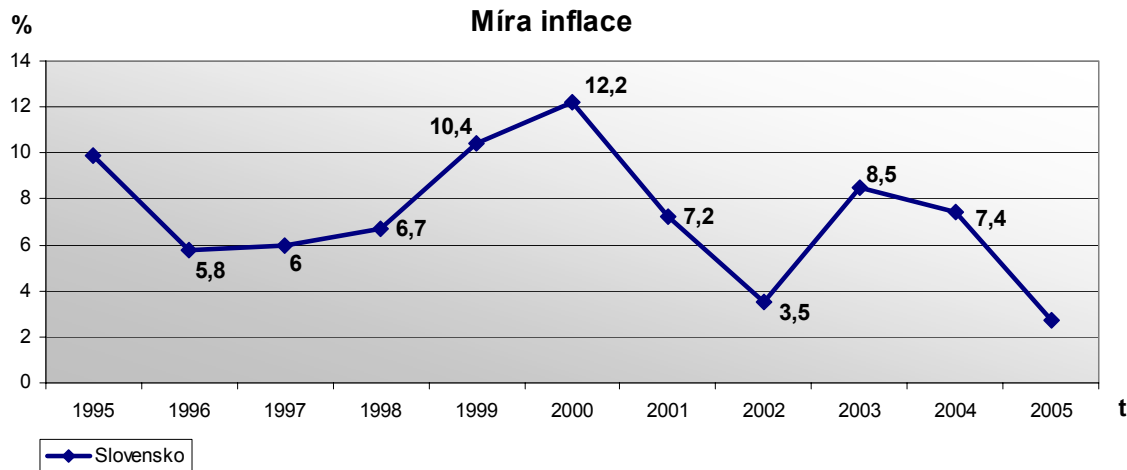
Nezaměstnanost klesá z její hodnoty 18,7 % v r.2002 na 17,5 % v roce 2003, ale stále se jedná o vysokou míru nezaměstnanosti. Slovenská vláda jedná neustále více rozhodněji ohledně řešení tohoto hluboce zakořeněného problému. Byly implementovány kroky proti hlavním nedostatkům zmíněným v poslední výroční zprávě Evropské komise. Pokračování reformu zdravotního a sociálního systému má nejvyšší míru důležitosti a mělo by redukovat zábrany pro vytváření zaměstnaneckých míst a přijímání pracovníků. Kromě

toho se bude uvažovat o specifických opatřeních a programech, které by podporovaly vytváření zaměstnanosti díky MSP, které by zesílily regionální mobilitu. [20]

Zaměstnanost ve slovenském hospodářství sice i v roce 2004 rostla, meziročně byla o 0,3 % vyšší, neodrazila se však ve vývoji nezaměstnanosti. Míra nezaměstnanosti je na Slovensku nadále vysoká a v roce 2004 se dokonce ještě zvýšila na 18 %. Reálný meziroční nárůst mzdy představoval 2,5 %. Produktivita práce meziročně vzrostla o 5,2 %. V souvislosti s vývojem mezd je však nutno zdůraznit, že na Slovensku se nadále prohlubují regionální rozdíly. [24]

3.4.4 Míra inflace

Obrázek 18: Slovensko - Vývoj míry inflace

1996-2001

Od roku 1996, kdy byla vykázána míra inflace 5,8 %, začal tento ukazatel růst. V roce 2001 byla inflace znovu snížena na jedno-cifernou úroveň i přes její výkyvy během zmíněné doby. Kolísání bylo hlavně způsobeno určením úředně stanovených cen. Primárně jako důsledek cenové deregulace inflace vzrostla z 6 % v roce 1997 na maximum 12,2 % v roce 2000. V roce 2001 byla snížena na 7,2 % a v roce 2002 spadla rekordně nízko

na 3,5 %. Slovenská národní banka by měla být v dobré pozici udržet míru inflace hodně pod dvou-cifernou úrovní. Od doby zrušení systému fixního měnového kurzu měnová politika používá úrokové sazby jako hlavní ovládací instrument k prosazení inflačních záměrů. Tento způsob doprovázejí fiskální stabilizační metody. [16]

2002-2004

Po dosažení nejnižšího rekordu 3,5 % v r.2002 se průměrná roční inflace znovu obnovila na 8,5 % v roce 2003 jako důsledek přizpůsobení se administrativním cenám a vyšším nepřímým daním, přitom jádro inflace zůstává nízké. [20]

V intencích předcházejícího roku si Slovensko udrželo vývoj v cenové oblasti. V průměru za rok 2004 míra inflace dosáhla 7,4 %. Trend poklesu inflace, který lze sledovat od srpna 2004, pokračuje i v roce 2005. Míra inflace se snížila z 3,2 % v lednu 2005 na 2,5 % v červnu 2005. Ve vývoji inflace se odrazilo nejen zhodnocování slovenské koruny v daném období, ale i udržení nebo i snížení cen potravin. Právě zvýšení cen ropy, které se promítlo do ceny pohonných hmot, bylo vyvažováno nižší cenou potravin.

Spotřebitelské ceny v průměru za rok 2004 meziročně vzrostly o 7,5 %, z toho regulované ceny o 15,1 %. Na vývoj regulovaných cen působilo především lednové zvýšení cen vodného a stočného, zemního plynu pro domácnosti, jízdného v železniční a silniční dopravě, elektřiny, tepelné energie a poštovních služeb. Ve zvýšení se promítlo i sjednocení sazby DPH, vstup Slovenska do EU, zvýšení spotřební daně z tabáku a tabákových výrobků a vývoj cen pohonných hmot.

28. listopadu 2005 udělalo Slovensko významný krok k přijetí eura. Oficiálně se stalo členem systému výměnných kurzů ERM-2. Slovensko tak bylo první zemí v rámci regionu V-4 (Visegrádské čtyřky), která do systému vstoupila. Slovenská národní banka tak získala i silnější nástroj na plnění svých inflačních cílů, které jsou na ambiciózní úrovni - HICP pod 2,5 % pro rok 2006. Přijetí eura je plánováno v roce 2009. [24]

4. Grafická komparace prostřednictvím magického čtyřúhelníku - pohled přes čtyři základní cíle hospodářské politiky

Je vhodné připomenout, že obecně jsou základní cíle hospodářské politiky nejčastěji označovány jako přiměřený hospodářský růst, vnější rovnováha, stabilní cenová hladina a optimální využití vlastních zdrojů. Jako jejich konkrétní statistické charakteristiky se pak obvykle užívají ukazatele:

1. tempo růstu reálného HDP,
2. balance běžného účtu platební bilance,
3. míra inflace,
4. míra nezaměstnanosti.

Zadané hodnoty ukazatelů pochopitelně ovlivňují velikost plochy makroekonomických čtyřúhelníků. Tento postup nám tak umožňuje porovnat stav ekonomiky přes změnu velikosti plochy čtyřúhelníků, v důsledku jak dynamiky růstu HDP, tak i specifik ostatních jednotlivých vrcholů.

N-úhelníky umožňují prostorové porovnání a také komparaci v čase. Diplomová práce využívá způsobu srovnání jednotlivých čtyřúhelníků za tříletá období a zároveň každého samotného čtyřúhelníku s referenčním kosočtvercem. Pro referenční kosočtverec jsou využity hodnoty ukazatelů zmíněné již v první části práce⁵. Optimální hodnoty jsou označeny hvězdičkou.

Expertně stanovená optimální hodnota:

- tempo růstu reálného HDP	- parametr $G^* = 3 \%$
- balance běžného účtu platební bilance	- parametr $B^* = 0 \%$
- míra inflace	- parametr $P^* = 2 \%$
- míra nezaměstnanosti	- parametr $U^* = 5,5 \%$

⁵ Hodnoty převzaty z publikace: Nachtigal, V. Tomšík, V. Konvergence zemí střední a východní Evropy k Evropské Unii. Str. 15

Jak je u grafického znázornění obvyklé, jeho informační přínos tkví v zobrazení proporcionality respektive deformací, nikoliv v přesnosti detailů, o nichž však vypovídá numerický výpočet ploch. Z důvodu zachování přehlednosti srovnání nepoužívá diplomová práce porovnání všech čtyř ekonomik a tudíž čtyř n-úhelníků v rámci jednoho grafu. Tento způsob by s sebou nesl určité nepřesnosti. Každý z grafů má své měřítko, proto by grafy zakreslené „na sebe“ nebyly navzájem souměřitelné.

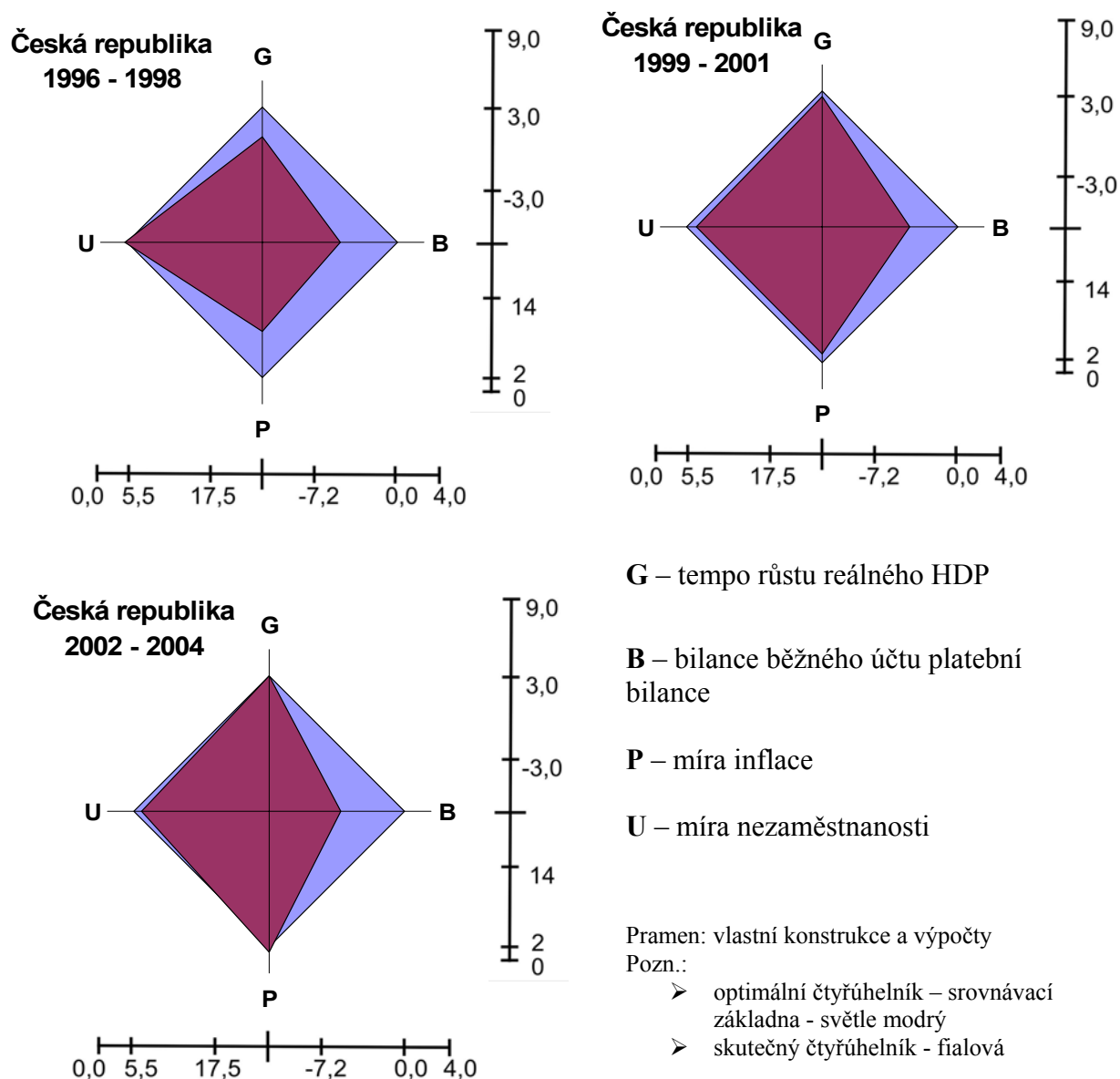
Referenční hodnoty makroekonomických ukazatelů jsou vyneseny na jednotlivé osy a tvoří optimální světle modrý čtyřúhelník. Skutečné hodnoty sledovaných parametrů za tříletá období jsou také vyneseny na jednotlivé osy a tvoří tak skutečné čtyřúhelníky, které jsou vyobrazeny fialovou plochou.

U každé země pod sestrojenými čtyřúhelníky za tříletá období je zkonstruována tabulka, která přehledně shrnuje použité hodnoty makroekonomických ukazatelů. Z těchto tabulek je nadále patrné jaké ukazatele vybraných ekonomik se blíží a naopak jaké se vzdalují od optimálních hodnot.

Diplomová práce vychází z předpokladu, že úspěšnost hospodářství vybraných ekonomik je zachycena nejen vývojem jednotlivých makroekonomických ukazatelů, ale i vypočtenými plochami magických čtyřúhelníků. Součástí této čtvrté kapitoly je proto také přehledná tabulka, jenž je uvedena v závěru každé podkapitoly. Hodnoty v tabulce zachycují vývoj velikosti ploch čtyřúhelníků pro danou zemi za všechny tři sledovaná období.

4.1 Česká republika

Obrázek 19: Česká republika - Magický čtyřúhelník

Z porovnání proporcí skutečných magických čtyřúhelníků a optimálního je znatelné, ve kterých obdobích a v jakých oblastech měla česká ekonomika rezervy. Tedy jaké hodnoty makroekonomických ukazatelů se příliš odlišovaly od hodnot optimálních. Česká ekonomika zaznamenala vcelku pozitivní vývoj hlavně u dvou parametrů: G – tempo růstu reálného HDP a také u parametru P – míra inflace. I když v oblasti B – stav běžného účtu

platební bilance, měla česká ekonomika značné rezervy a tento parametr zaznamenal střídavé zlepšení i zhoršení, vedl vývoj ostatních dvou hodnot G a P jasně ke zvětšování magického čtyřúhelníku České republiky. Pouze parametr U způsobil zmenšení plochy.

Tabulka 4: Česká republika - makroekonomické ukazatele (údaje jsou uvedeny v %)

UKAZATEL	OPTIMÁLNÍ HODNOTY	HODNOTY V LETECH		
		1996-1998	1999-2001	2002-2004
G	3*	0,8	2,6	3
B	0*	-5,1	-4,3	-5,7
P	2*	8,9	3,4	1,3
U	5,5*	5	8,4	7,8

Zdroj: vlastní

Parametr G - tempo růstu reálného HDP, bylo v období 1996-1998 příliš nízké. Česká ekonomika procházela recesí a proto v této době byly zaznamenány nejnižší hodnoty např. v roce 1998 (-1,1 %). V následujícím období 1999-2001 zaznamenal růst HDP zlepšující se tendenci. Nejvyššího ročního průměrného tempa růstu bylo dosaženo v roce 2004 (4,4 %) a tato hodnota se také odrazila v průměru za období 2002-2004, kdy tempo růstu HDP bylo totožné s referenčním tempem růstu. Za sledovaná tříletá období nebyla hodnota parametru G nikdy příznivější než je doporučená referenční hodnota.

Parametr B je stav běžného účtu platební bilance. Expertně stanovená optimální hodnota parametru B se rovná 0 %. Nejpriznivější skutečné hodnoty tohoto parametru byly vykázány v letech 1998 a 1999, což ovšem odráželo probíhající recesi české ekonomiky. S oživením v následujících obdobích přišel i růst deficitu běžného účtu. Z hodnoty -4,3 % v letech 1999-2001 až na hodnotu -5,7 % v letech 2002-2004. Z vývoje hodnoty parametru B v časové řadě je jasně znatelná nepříznivá tendence až do roku 2003, v posledních letech vykazuje parametr B zlepšení. Nejvíce v roce 2005 (-2,1 %), tuto hodnotu už ovšem čtyřúhelník nezachycuje. Do této doby je stav běžného účtu platební bilance faktorem, který významně v negativním slova smyslu ovlivňuje plochu skutečných magických čtyřúhelníků v letech 1996 – 2004, kde je zřejmá největší vzdálenost od optimální hodnoty. Na pravé straně všech čtyřúhelníků České republiky skutečná fialová plocha nejméně pokrývá modrý optimální čtyřúhelník.

Expertně stanovená optimální hodnota parametru P – míra inflace – je 2 %. Skutečné hodnoty parametru zaznamenaly v průběhu zvolené časové řady 1996-2004 jasně pozitivní vývoj. Nejvyšší míra inflace v České republice byla v roce 1998 (9,7 %) naopak nejnižší v roce 2003 (-0,1 %), kdy byla zaznamenána deflace. Míra inflace se z průměrné hodnoty 8,9 % za období 1996-1998 dostala až na hodnotu 1,3 % v letech 2002-2004 a to byla hodnota lepší než optimální.

Jediný parametr, který nebyl pro českou ekonomiku v prvním období 1996-1998 nijak problematický, byl parametr U – míra nezaměstnanosti. Skutečná míra nezaměstnanosti za toto období se nachází pod doporučenou hodnotou. Expertně stanovená optimální hodnota je 5,5 %. Skutečné hodnoty parametru zaznamenaly v průběhu zvolené časové řady spíše negativní vývoj. Průměrné hodnoty za další tříletá období 1999-2001, 2002-2004 se začaly odlišovat od optimální hodnoty až na 8,4 % a 7,8 %. Tato skutečnost působila na zmenšení ploch čtyřúhelníků z levé strany.

Pro zhodnocení úspěšnosti ekonomik v závěru diplomové práce jsou uvedeny vypočtené plochy jednotlivých čtyřúhelníků za tříletá období.

Tabulka 5: Česká republika - velikost ploch čtyřúhelníků

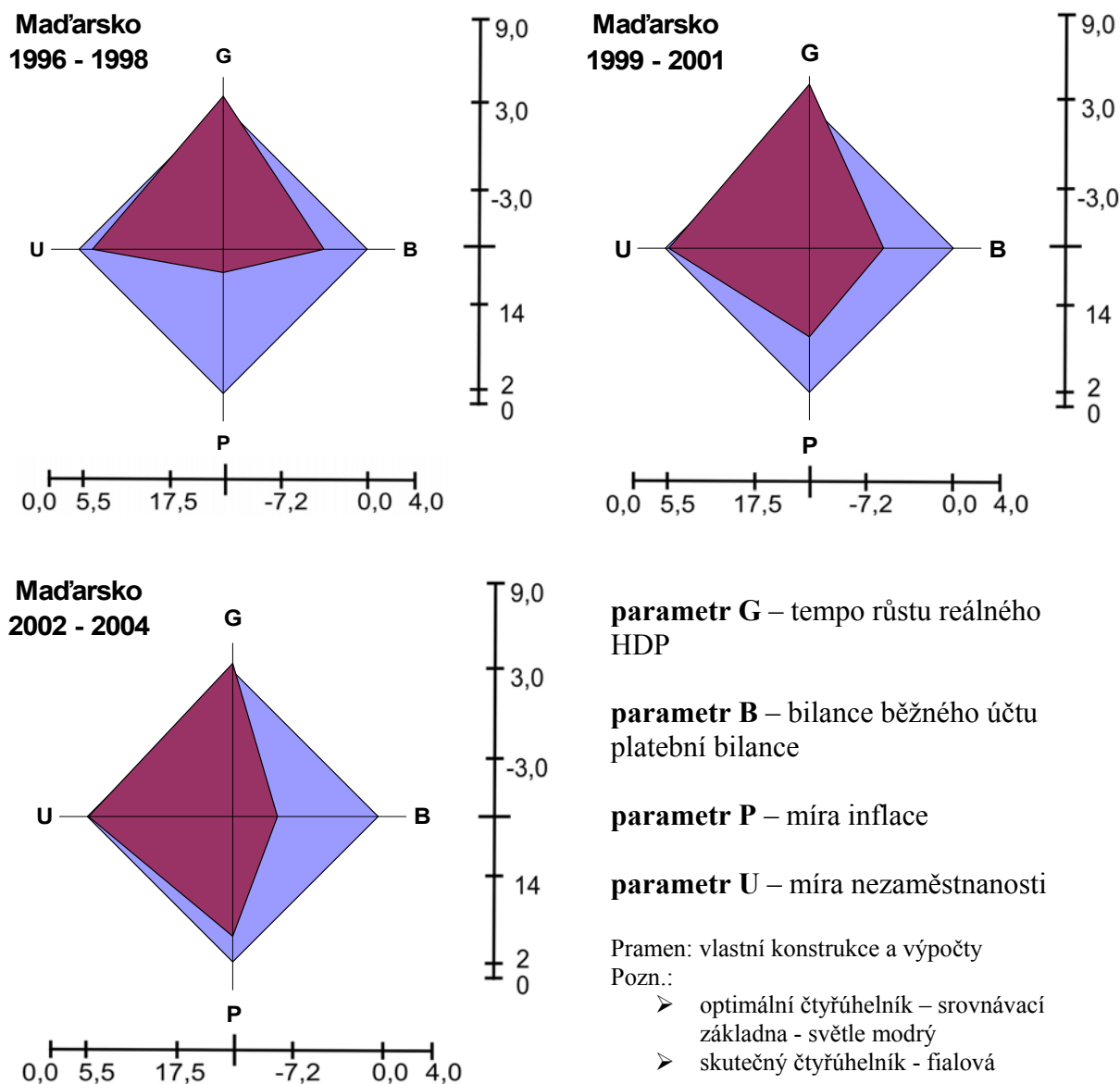
Období:	1996-1998	1999-2001	2002-2004
Plocha:	50 263	65 149	65 640

Zdroj: vlastní

Plochy jsou vyjádřeny v plošných jednotkách odvozených z procentních hodnot charakterizujících parametry jednotlivých vrcholů. Velikost ploch poté odráží v souhrnu vývoj jednotlivých makroekonomických ukazatelů a přehledně zachycuje vývoj úspěšnosti hospodářství České republiky v čase. Tabulka ukazuje, že v případě České republiky docházelo v každém období k nárůstu plochy, přičemž mezi obdobími 1996-1998 a 1999-2001 došlo k nejvýznamnějšímu zvětšení plochy.

4.2 Maďarsko

Obrázek 20: Maďarsko - Magický čtyřúhelník

Z porovnání proporcí skutečných magických čtyřúhelníků a optimálního je znatelné, ve kterých obdobích a v jakých oblastech měla maďarská ekonomika rezervy. Tedy jaké hodnoty makroekonomických ukazatelů se příliš odlišovaly od hodnot optimálních. Kromě velmi dobrých hodnot parametrů G a U, byl u maďarské ekonomiky zjevný nepříznivý stav

parametru P, kde došlo postupem času k zlepšení. Tak se ovšem nestalo u parametru B, který přispíval pouze ke zmenšení plochy čtyřúhelníků a nezaznamenal žádné zlepšení.

Tabulka 6: Maďarsko - makroekonomické ukazatele (údaje jsou uvedeny v %)

UKAZATEL	OPTIMÁLNÍ HODNOTY	HODNOTY V LETECH		
		1996-1998	1999-2001	2002-2004
G	3*	3,6	4,4	3,5
B	0*	-3,6	-5,8	-8,3
P	2*	18,7	9,7	5,6
U	5,5*	9	6,3	5,8

Zdroj: vlastní

Parametr G – tempo růstu reálného HDP, byl ve všech třech obdobích nad referenční hodnotou (3 %). Takovýto vývoj může být odrazem výhody Maďarska v ekonomické oblasti, kde byly reformy nastartovány dříve než v ostatních zemích. Nejvyššího ročního průměrného tempa růstu bylo dosaženo v roce 2000 (5,2 %). Tato hodnota způsobila, že období 1999-2001 bylo pro maďarskou ekonomiku z hlediska vývoje tempa růstu HDP nejúspěšnější. Naopak velmi nízké tempo růstu v roce 2003 (2,9 %) znamenalo v letech 2002-2004 pokles rychlosti růstu maďarské ekonomiky na 3,5 %.

Parametr B je stav běžného účtu platební bilance. Expertně stanovená optimální hodnota parametru B se rovná 0 %. Nejpriznivější údaj byl vykázan v roce 1997 (-2,1%). V období let 1996-1998 se stav běžného účtu platební bilance hodnotou -3,6 % nejvíce přiblížil optimální hodnotě. Z vývoje hodnoty parametru B v časové řadě je jasně znatelná nepříznivá tendence. V dalších obdobích 1999-2001, 2002-2004 se Maďarsko potýkalo s neudržitelným schodkem běžného účtu. Tento parametr vykazuje nejméně příznivé hodnoty a tato tendence pokračuje až do současnosti. Kromě vysoké míry inflace v prvním období je stav běžného účtu parametrem, který nejvíce zmenšuje plochu magických čtyřúhelníků Maďarska. Pohled na pravou stranu grafů vypovídá o největší vzdálenosti od hodnot optimálních.

Expertně stanovená optimální hodnota parametru P – míra inflace – je 2 %. Skutečné hodnoty parametru zaznamenaly v průběhu zvolené časové řady 1996-2004 pozitivní

vývoj. Ovšem v porovnání se zvolenými ekonomikami Maďarsko nejpomaleji stlačovalo míru inflace na jednociferné číslo. U žádné z vybraných zemí nebyla míra inflace v období 1996-1998 na dvojciferné úrovni. Nejbliže k optimální hodnotě byla míra inflace v období 2002-2004.

Pokles nezaměstnanosti je jeden z hlavních úspěchů Maďarska. Expertně stanovená optimální hodnota je 5,5 %. Tuto hodnotu Maďarsko v žádném tříletém období nedosáhlo, ale narozdíl od dalších ekonomik, kde se nedaří zajistit stálý pokles nezaměstnanosti, flexibilní maďarský trh práce udržel míru nezaměstnanosti na nízké úrovni. Nejlepšího výsledku bylo dosaženo v letech 2002-2004, kdy míra nezaměstnanosti byla jen o 0,3 % vyšší než optimální hodnota. Přibližování se optimální hodnotě znamená, že parametr U působí na zvětšení ploch čtyřúhelníků.

Pro zhodnocení ekonomik v závěru diplomové práce jsou opět uvedeny vypočtené plochy jednotlivých čtyřúhelníků za tříletá období.

Tabulka 7: Maďarsko - velikost ploch čtyřúhelníků

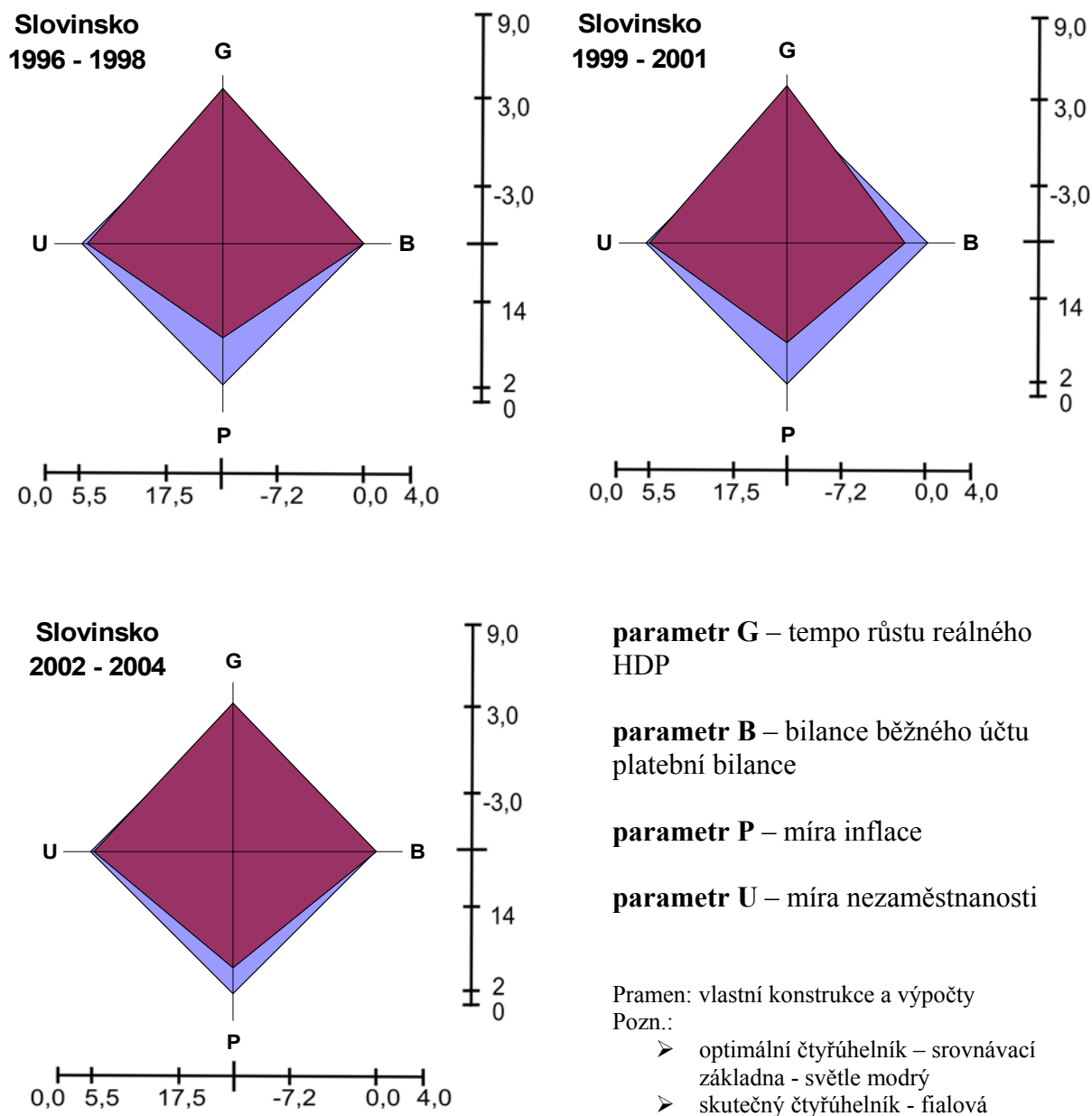
Období:	1996-1998	1999-2001	2002-2004
Plocha:	43 364	57 855	53 613

Zdroj: vlastní

Plochy jsou vyjádřeny v plošných jednotkách odvozených z procentních hodnot charakterizujících parametry jednotlivých vrcholů. Velikost ploch poté odráží v souhrnu vývoj jednotlivých makroekonomických ukazatelů a přehledně zachycuje vývoj úspěšnosti hospodářství Maďarska v čase. Nejvýznamnější nárůst plochy maďarské ekonomiky byl zaznamenán, stejně jako u České republiky, mezi prvním a druhým obdobím. Odlišná situace nastala mezi druhým a třetím obdobím. Na rozdíl od české ekonomiky, kde došlo k mírnému nárůstu plochy, se rozměr magického čtyřúhelníku Maďarska zmenšil.

4.3 Slovinsko

Obrázek 21: Slovinsko - Magický čtyřúhelník

Z porovnání proporcí skutečných magických čtyřúhelníků a optimálního je znatelné, ve kterých obdobích a v jakých oblastech měla slovinská ekonomika rezervy. Tedy jaké hodnoty makroekonomických ukazatelů se příliš odlišovaly od hodnot optimálních. U této ekonomiky - více než u jakékoliv jiné země, je na první pohled patrný pozitivní stav téměř

u všech parametrů magického čtyřúhelníku. Především značně pozitivní vývoj u parametru B - stav běžného účtu platební bilance. Takový vývoj parametrů způsobuje, že skutečný fialový čtyřúhelník pak téměř zcela překrývá referenční.

Tabulka 8: Slovinsko - makroekonomické ukazatele (údaje jsou uvedeny v %)

UKAZATEL	OPTIMÁLNÍ HODNOTY	HODNOTY V LETECH		
		1996-1998	1999-2001	2002-2004
G	3*	4	4,1	3,5
B	0*	0	-2	0,1
P	2*	8,7	7,9	5,6
U	5,5*	7,1	6,5	6,2

Zdroj: vlastní

Vývoj parametru G - tempa růstu reálného HDP Slovinska, vykázal v průběhu let 1996–2004 spíše zhoršující se tendenci. Přesto ale je průměrné tempo růstu HDP ve všech třech obdobích nad optimální hodnotou. Po roce 1999, kdy bylo dosaženo nejrychlejší tempo růstu (5,6 %), začala slovinská ekonomika zpomalovat. Nejnižší hodnota byla zaznamenána v roce 2003 (2,5 %). I přesto, že Slovinsko je stále nejbohatší postkomunistickou zemí, ztrácí své přední místo z hlediska rychlosti hospodářského růstu.

Expertně stanovená optimální hodnota parametru B je 0%. Jak již bylo zmíněno ve třetí kapitole diplomové práce, pro rozvoj Slovinska je zahraniční obchod (především export) mimořádně důležitý vzhledem k malému vlastnímu trhu. Přestože je Slovinsko jako malá otevřená ekonomika vysoce závislá na světových hospodářských trendech, ve srovnání s dalšími zeměmi je u Slovinska patrný nejlepší stav běžného účtu platební bilance. Nejpriznivější skutečné hodnoty tohoto parametru bylo dosaženo v roce 2002, kdy byl zjištěn přebytek 1,4 %. Kromě období 1999-2001, kdy dosáhl deficit v průměru -2 %, zaznamenal tento parametr jasně pozitivní vývoj. V předchozích letech 1996-1998 se skutečná hodnota ukazatele shodovala s optimální doporučenou hodnotou a v období 2002-2004 dosáhl parametr dokonce 0,1 %. Stav běžného účtu platební bilance Slovinska je tedy faktorem, který významně v pozitivním slova smyslu ovlivnil plochu skutečných magických čtyřúhelníků v letech 1996 – 2004.

Expertně stanovená optimální hodnota parametru P – míra inflace – je 2 %. Slovinsku se daří snižovat míru inflace, ale hodnoty tohoto parametru se ještě zdaleka neblíží doporučené optimální hodnotě. Inflace po dlouhá léta zůstávala klíčovým makroekonomickým problémem této země. Ve všech tříletých obdobích je patrné stlačení míry inflace. Od prvního období 1996-1998 až po třetí období 2002-2004 zpomalila slovinská ekonomika inflaci jen o 3,1 procentních bodů.

Expertně stanovená optimální hodnota parametru U – míra nezaměstnanosti – je 5,5 %. Skutečné hodnoty parametru zaznamenaly v průběhu zvolené časové řady spíše pozitivní vývoj a přiblížily se k úspěchu Maďarska v této oblasti. Nejvyšší míra nezaměstnanosti na Slovinsku byla v roce 1998 (7,4 %), zatímco nejnižší míra nezaměstnanosti v roce 2001 (5,8 %). Optimální hodnoty dosaženo nebylo. Přesto pokles nezaměstnanosti působil na nárůst plochy magických čtyřúhelníků Slovinska.

V deváté tabulce jsou uvedeny vypočtené plochy jednotlivých čtyřúhelníků Slovinska za tříletá období.

Tabulka 9: Slovinsko - velikost ploch čtyřúhelníků

Období:	1996-1998	1999-2001	2002-2004
Plocha:	76 154	72 290	82 031

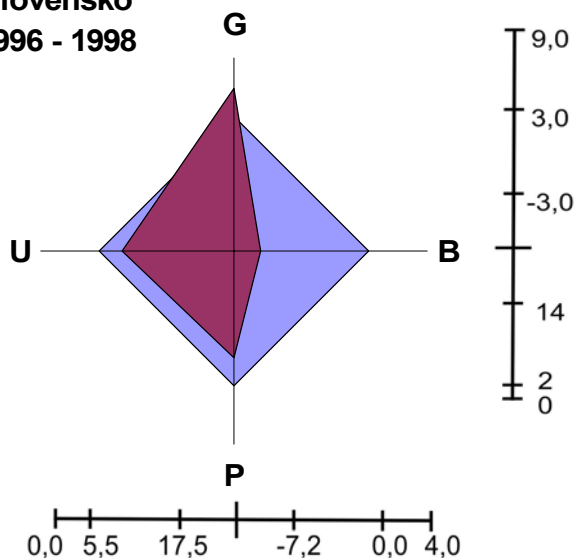
Zdroj: vlastní

Plochy jsou vyjádřeny v plošných jednotkách odvozených z procentních hodnot charakterizujících parametry jednotlivých vrcholů. Velikost ploch poté odráží v souhrnu vývoj jednotlivých makroekonomických ukazatelů a přehledně zachycuje vývoj úspěšnosti hospodářství Slovinska v čase. Na rozdíl od české i maďarské ekonomiky, došlo u Slovinska mezi prvním a druhým obdobím k výraznému zmenšení plochy čtyřúhelníku. Odlišná situace byla také v letech 2002-2004. Zatímco plocha Maďarska se v posledním sledovaném období zmenšila a plocha české ekonomiky se jen nepatrně zvětšila, Slovinsko bylo úspěšnější. Plocha magického čtyřúhelníku slovinské ekonomiky zaznamenala v posledním období nejvýraznější nárůst.

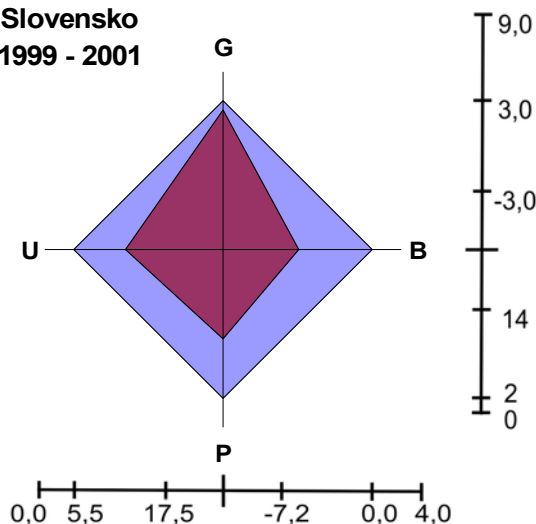
4.4 Slovensko

Obrázek 22: Slovensko - Magický čtyřúhelník

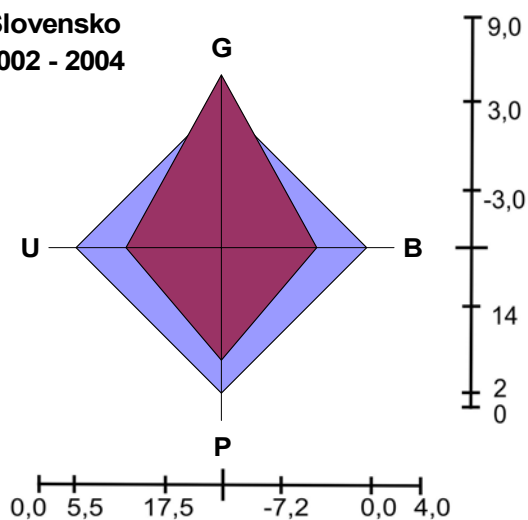
**Slovensko
1996 - 1998**

**Slovensko
1999 - 2001**

**Slovensko
2002 - 2004**

parametr G – tempo růstu reálného HDP

parametr B – bilance běžného účtu
platební bilance

parametr P – míra inflace

parametr U – míra nezaměstnanosti

Pramen: vlastní konstrukce a výpočty

Pozn.:

- optimální čtyřúhelník – srovnávací základna - světle modrý
- skutečný čtyřúhelník - fialová

Z porovnání proporcí skutečných magických čtyřúhelníků a optimálního je zřejmé, ve kterých obdobích a v jakých oblastech měla slovenská ekonomika rezervy. Tedy jaké hodnoty makroekonomických ukazatelů se příliš odlišovaly od hodnot optimálních. U této ekonomiky - více než u jakékoliv jiné země, je na první pohled patrný negativní stav téměř u všech parametrů magického čtyřúhelníku. Kromě parametru G má slovenská ekonomika

rezervy u všech ukazatelů. Takový vývoj parametrů způsobuje, že skutečný fialový čtyřúhelník jen málo může překrývat čtyřúhelník referenční.

Tabulka 10: Slovensko - makroekonomické ukazatele (údaje jsou uvedeny v %)

UKAZATEL	OPTIMÁLNÍ HODNOTY	HODNOTY V LETECH		
		1996-1998	1999-2001	2002-2004
G	3*	5	2,4	4,9
B	0*	-9,6	-5,9	-4,1
P	2*	6,2	10	6,5
U	5,5*	11,9	18,3	18,1

Zdroj: vlastní

Parametr G - tempo růstu reálného HDP, zaznamenal významné zhoršení v letech 1999-2001, kdy vládní stabilizační opatření způsobily dočasné zpomalení růstu. Restriktivní efekt těchto opatření vyvolal zpomalení růstu až na 1,5 % v roce 1999, což byl nejhorší výsledek slovenské ekonomiky. Parametr G vykázal jasné zlepšení v tříletém období 2002-2004, kdy uplatnění reformních ekonomických zákonů, zejména v daňové a sociální oblasti, významně přispělo k příznivému vývoji slovenské ekonomiky a průměrné tempo růstu v těchto letech činilo 4,9 %.

Parametr B je stav běžného účtu platební bilance. Pro tento parametr byly u Slovenska ve sledovaném období patrné časté změny. V jednotlivých letech došlo jak ke zlepšení stavu běžného účtu platební bilance, tak ke zhoršení. Expertně stanovené optimální hodnoty 0 % dosaženo nebylo. Nejvíce se jí přiblížil výsledek z roku 2003 -0,9 %. V každém případě je zřejmé, že pokles deficitu běžného účtu z -9,6 % v období 1996-1998 na -4,1 % v letech 2002-2004, jasně působí na zvětšení ploch magických čtyřúhelníků. Saldo běžného účtu platební bilance Slovenska je tedy faktorem, který významně pozitivně ovlivnil plochu skutečných magických čtyřúhelníků v letech 1996 – 2004.

Také parametr P – míra inflace, zaznamenal během let 1996-2004 značné výkyvy. Skutečné hodnoty parametru vykázaly v průběhu zvolené časové řady spíše negativní vývoj. Rekordně nejnížší míry inflace bylo dosaženo v roce 2002 3,5 %. Potom se inflace opět obnovila. Do dalšího zvýšení se ovšem promítl nárůst regulovaných cen a sjednocení

sazby DPH. Expertně stanovená optimální hodnota parametru P je 2 %. K této hodnotě se skutečná míra inflace ani nepřiblížila. Jak již bylo zmíněno ve třetí kapitole diplomové práce, listopadovým vstupem v roce 2005 do systému ERM-2 získalo Slovensko významný nástroj pro splnění svých inflačních cílů.

Vývoj parametru U – míry nezaměstnanosti, jasně způsoboval zmenšování plochy magických čtyřúhelníků. Ze všech vybraných zemí se s nejvyšší mírou nezaměstnanosti potýká právě Slovensko. I když slovenská vláda jedná neustále více rozhodněji ohledně řešení tohoto hluboce zakořeněného problému, nezaměstnanost v letech 1996-2004 významně narůstá. Zúžení čtyřúhelníku v letech 2002-2004 podle vertikální osy je způsobeno nejen snahou o stlačení inflace, ale právě zvýšením míry nezaměstnanosti. Tento parametr zaznamenal od prvního období 1996-1998 do třetího sledovaného období 2002-2004 nárůst o 6,2 procentních bodů. Skutečné hodnoty se tak významně vzdalují od doporučené a parametr U se pro Slovensko ukazuje jako nejvíce problematický.

Tabulka jedenáct uvádí vypočtené plochy jednotlivých čtyřúhelníků za tříletá období.

Tabulka 11: Slovensko - velikost ploch čtyřúhelníků

Období:	1996-1998	1999-2001	2002-2004
Plocha:	45 065	39 471	57 098

Zdroj: vlastní

Plochy jsou vyjádřeny v plošných jednotkách odvozených z procentních hodnot charakterizujících parametry jednotlivých vrcholů. Velikost ploch poté odráží v souhrnu vývoj jednotlivých makroekonomických ukazatelů a přehledně zachycuje vývoj úspěšnosti hospodářství Slovenska v čase. Průběh změn velikosti plochy magického čtyřúhelníku Slovenska je shodný s vývojem u slovinské ekonomiky. Ve druhém období došlo ke zmenšení plochy Slovenska a ve třetím ještě k významnějšímu nárůstu než u Slovinska. Avšak z hlediska absolutní velikosti plochy je Slovinsko nesporně státem úspěšnějším.

Závěr

Diplomová práce zkoumá vývoj hospodářské úspěšnosti vybraných ekonomik Evropy. Analýza je zaměřena na Českou republiku, Slovensko, Maďarsko a Slovinsko. Důvod výběru těchto ekonomik je zřejmý. Všechny zvolené země prošly obdobím komunistické diktatury a také ve stejné vlně vstoupily do Evropské unie. I přesto, že většina ekonomických analýz se zaměřuje na země Visegrádské čtyřky a ekonomičtí analytici v České republice standardně pokrývají právě pouze středoevropský prostor, diplomová práce lehce transformuje tento přístup. Z komparace je vyčleněno Polsko, které se svou rozlohou 312 683 km² nepřibližuje České republice, Maďarsku a vůbec ne Slovensku. Také se svým počtem obyvatel téměř 38 700 000 vzdaluje od ostatních visegrádských zemí. Polská republika byla nahrazena menší, ale úspěšnější ekonomikou, jejíž hospodářství bylo dokonce označeno za model přechodu ke kapitalismu. Slovinsko bylo vybráno záměrně jakožto nejbohatší postkomunistická země. Úspěch hospodářství této ekonomiky je známý a bylo zajímavé sledovat v jakých oblastech či zda vůbec se ostatní ekonomiky dokázaly k této zemi přiblížit. Byla by chyba domnívat se, že Slovinsko díky vzdálenosti od České republiky je státem pro analýzu nezajímavým. I když přímo nesousedí s Českou republikou, hospodářská spolupráce mezi ČR a Slovinskem je považována oběma stranami za mimořádně dobrou. Relativně malé Slovinsko se řadí mezi nejvýznamnější hospodářské partnery ČR. (Pohybuje se řadu let přibližně na 20. místě ve vývozu i dovozu a proinvestiční politika české vlády pozitivně zapůsobila i na příliv slovinských investic do ČR.) Podle slovinských statistik zaujímá Česká republika ve slovinském celkovém zahraničně obchodním obratu pak 11. místo. [24]

Východiskem analýzy je vývoj vybraných makroekonomických veličin pro každou zemi v letech 1996-2004 a také rozbor příčin zachyceného grafického vývoje. Základem analýzy je metoda magického čtyřúhelníku. Pohled přes čtyři základní cíle hospodářské politiky na úspěšnost vybraných ekonomik neumožnil aplikovat všechny čtyři skutečné čtyřúhelníky do jednoho grafu. Výsledek byl velice nepřehledný, jelikož každý graf se přizpůsobuje svému měřítku, nastal paradox, že grafy s „lepšími hodnotami“ se nacházely uvnitř grafů s „horšími parametry“. Samotný graf magického čtyřúhelníku je tvarově přesný, má však vlastní měřítko. Proto výsledné porovnání je založeno pouze

na vizuálním zhodnocení deformací jednotlivých čtyřúhelníků každé země zvlášť. A jelikož z důvodu zachování přehlednosti nebylo možné uvést např. všechny čtyřúhelníky ekonomik za období 2002-2004 na jedné straně, musí vystačit pro vzájemné porovnání mezi vybranými zeměmi numerický propočet ploch. Metoda magického čtyřúhelníku je lépe využitelná pro komparaci jednoho magického čtyřúhelníku s referenčním kosočtvercem, kde přesně zachycuje vzdálenost skutečných hodnot ekonomických ukazatelů od optimálních – referenčních parametrů. Využití pro „hromadné“ srovnání se jevilo nevhodné a usoudila jsem, že by tato metoda tak ztratila svoji vypovídací schopnost.

Přehledné porovnání sledovaných ekonomik umožňuje tabulka 12, kde je zachycen vývoj velikosti ploch jednotlivých čtyřúhelníků každé země v plošných jednotkách. Časová řada byla rozdělena na tříletá období. Tabulka tak zaznamenává změnu velikosti plochy pro každou ekonomiku v letech 1996-1998, 1999-2001 a 2002-2004. Z toho je možné usuzovat na úspěch či neúspěch hospodaření dané země. Dále tabulka ukazuje v jednotlivých tříletých obdobích pořadí úspěšnosti ekonomik, které jsou seřazeny dle velikosti ploch magických čtyřúhelníků. O dosaženém místě referuje číslo uvedené v závorce.

Tabulka 12: Vypočtené plochy magických čtyřúhelníků jednotlivých ekonomik

Rok	1996-1998	1999-2001	2002-2004
<i>Česká republika</i>	50 263 (2.)	65 149 (2.)	65 640 (2.)
<i>Maďarsko</i>	43 364 (4.)	57 855 (3.)	53 613 (4.)
<i>Slovinsko</i>	76 154 (1.)	72 290 (1.)	82 031 (1.)
<i>Slovensko</i>	45 065 (3.)	39 471 (4.)	57 098 (3.)

Zdroj: vlastní

Jak je z tabulky zřejmé, žádná ekonomika nepředstihla ve sledovaném období Slovinsko, které si mezi vybranými zeměmi udrželo své prvenství. I přesto, že Slovinsko je stále nejbohatší postkomunistickou zemí, obrací svou pozornost k Estonsku, které dosáhlo nejrychlejšího hospodářského růstu v Evropě v posledním čtvrtletí roku 2005 (9,9 %).

V Evropě Slovinsko ztrácí první místo a shledává právě estonskou podobu hospodářského růstu jako dobrý příklad. Výhody spatřuje v estonské rovné dani, ve snadnosti podání daňového přiznání online, které využívá již 80 % Estonců, dále v administrativní jednoduchosti, která se týká např. i online registrace pro podnikatele. Dále se Slovinsko zhlíží v reformě státní správy. Estonský systém e-government má ještě daleko k dokonalosti, ale mnoho hlasování v místních volbách tímto způsobem již proběhlo. Ačkoliv se Slovinsko honosí nejlepším regionálním přístavem, světovou třídou výrobců nábytku, domácích spotřebičů a léků, pokračuje zde stále státní vliv v ekonomice, slabé konkurenční prostředí a pomalé inovace. Ve prospěch Slovinska ale bezpochyby hovoří snaha poučit se z další postkomunistické země. [30]

Zajímavé je si také povšimnout, že pořadí zemí – kromě prostředního tříletého období 1999-2001 – zůstalo neměnné. K posunu došlo pouze u Maďarské a Slovenské republiky. Maďarsko si v letech 1999-2001 polepšilo o jednu příčku a dostalo se na 3. místo, právě před Slovensko. Ovšem v posledním sledovaném období 2002-2004 se pořadí zemí obnovilo – Slovinsko neztratilo své prvenství, Česká republika zůstala na druhém místě, Slovensko se vrátilo na třetí příčku a Maďarsko zpět kleslo na poslední místo.

Mezinárodní měnový fond v dubnu zveřejnil svoji zprávu, ve které tvrdí, že tempo růstu HDP v České republice se v roce 2006 sníží z loňských šesti procent zhruba na 5,5 %. Lépe si povede pouze Slovensko, kde bude růst činit 6,3 %, a zrychlí tak z šesti procent z roku 2005. Předpokládaný růst HDP ve sledovaných ekonomikách ukazuje tabulka 13.

Tabulka 13: Předpokládané tempo růstu reálného HDP v roce 2006

Země	2006
Česká republika	5,5
Maďarsko	4,4
Slovensko	6,3
Slovinsko	4

Zdroj: MMF

Všechny sledované země také ovlivňuje situace v eurozóně, což je pro střední a východní Evropu důležitý obchodní partner. Klíčové pro hospodářský růst bude i snižování deficitů

veřejných financí. V České republice má deficit klesající trend, nadále vysoký zůstává v Maďarsku a v poslední době rovněž na Slovensku. Maďarská levice, která nedávno zvítězila ve volbách, sice připouští nutnost reformy veřejných rozpočtů, ale zároveň chce provést reformy tak, aby občany „příliš nebolely“.

Slovensko má náskok v realizaci nezbytných reforem, pro které v Česku chybí politická vůle a které růst urychlují. Česká vláda by si měla vzít ze slovenských reforem příklad, inspirující může být například reforma důchodů, zdravotnictví či přístup ke školnému. Slovensko reformami nutí jedince k větší odpovědnosti a naopak omezuje roli státu v ekonomice. Slovenská republika je také dál na cestě k přijetí eura než Česká republika, mnohem více pokročilo v rozpočtové reformě, která je pro vstup do eurozóny klíčová, ale také více věří v přínosy jednotné měny. Slovensko vytváří podmínky pro přijetí eura v roce 2009. Česko by mělo vyměnit korunu za euro do roku 2010, tedy zřejmě o rok později než Slovensko.

Otázkou tedy zůstává, proč Slovensko zaujímá „až“ třetí příčku provedeného hodnocení. Důvod je zřejmý, ačkoliv Slovenská republika dosahuje vysokého tempa hospodářského růstu, vypočtené plochy magických čtyřúhelníků vycházejí z dalších ekonomických charakteristik jako je stav běžného účtu, míra nezaměstnanosti a míra inflace. Provedené srovnání odráží celkový stav makroekonomického prostředí v jednotlivých ekonomikách. Proto Slovensko dosahuje lepších výsledků ve srovnání s ostatními zeměmi, jelikož jak vyplynulo ze čtvrté části diplomové práce, je tato země úspěšná i v dalších oblastech ekonomiky. Skutečné hodnoty ukazatelů se nejméně odlišují od referenčních hodnot a plocha slovenské ekonomiky zůstává tak plochou největší.

Metoda magického čtyřúhelníku se osvědčila pro základní komparaci. Prokázala se její srozumitelnost a schematičnost. Kritizován může být pohled „pouze“ přes čtyři ekonomické ukazatele, proto v některých publikacích došlo ke vzniku dvacetičtyřúhelníků, které zahrnují více ekonomických charakteristik. Ovšem tuto metodu bych neoznačila jako vhodnou, jelikož grafy jsou málo přehledné a ztrácí vypovídací schopnost. Pro ekonomy a statistiky je tedy výzvou najít vhodný prostředek pro komparaci ekonomik. Možná by se mohli poučit z jiných odvětví. Inspirací může být systém atletické disciplíny desetiboje, kde každá disciplína má své bodové ohodnocení. Najít tudíž přepočítací

mechanismus i pro ekonomické veličiny by bylo jistě zajímavé a srovnání ekonomik by tak mohlo zahrnovat více ekonomických charakteristik. Bodovací systém by potom mohl ukázat, kdo je „*mistrem světa*“ v makroekonomické oblasti.

Seznam použité literatury

1. Barro, R. Macroeconomics. Fifth edition, Cambridge: Massachusetts Institute of Technology, 1997. ISBN 0-262-02436-5
2. Cahlík, T. Makroekonomie. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-686-4
3. Dornbusch, R. Macroeconomics. 8. vydání. New York: The McGraw-Hill Companies, 2001. ISBN 0-07-118033-8
4. Fiala, P. Rozšiřování ES/EU. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2001. ISBN 80-210-2645-6
5. Kraft, J. Teorie ekonomie a její kvantifikovaná realita v české ekonomice. 3. vydání. Technická univerzita v Liberci, 1999. ISBN 80-7083-368-8
6. Mach, M. Makroekonomie II. 3. vydání. Slaný: Melandrium, 2001. ISBN 80-86175-18-9
7. Místopisný průvodce světem: Všechno o zemi. 1. vydání. Praha: Readers Digest Výběr, 1998. ISBN 80-86196-01-1
8. Nachtigal, V. Konvergence zemí střední a východní Evropy k Evropské Unii. Praha: Linde Praha, a.s., 2002. ISBN 80-7201-361-0
9. Nedomlelová, I. Analýza vybraných faktorů determinujících vývoj inflace v České republice od druhé poloviny roku 2002 do první poloviny roku 2003. Ekonomické problémy a transformace hospodářství České republiky s přihlédnutím ke specifickým Euroregionu NISA. Sborník prací výzkumného záměru IV., TU Liberec, 2004. ISBN 80-7083-814-0
10. Němcová, I. Hospodářská politika. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 1997. ISBN 80-7169-462-2
11. Pravidelné zprávy Evropské komise za rok 1999. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2000. ISBN 80-85864-81-9
12. Samuelson, P.A. Ekonomie. 2. vydání. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1995. ISBN 80-205-0494-X

Internetové zdroje

13. Zpráva o České republice za rok 2002
<http://www.evropska-unie.cz/cz/file_system/folder.asp?folder_id=18>
[cit. 21. 9. 2005].

Hodnotící zprávy 2002:
<<http://www.europa.eu.int/comm/enlargement/report2002/>>[cit. 21. 9. 2005].
14. Regular report 2002 – Hungary
15. Regular report 2002 – Slovenia
16. Regular report 2002 – Slovakia

Hodnotící zprávy 2003:
<<http://www.europa.eu.int/comm/enlargement/report2003/>>[cit. 8. 10. 2005].
17. Regular report 2003 – Czech republic
18. Regular report 2003 – Hungary
19. Regular report 2003 – Slovenia
20. Regular report 2003 - Slovakia
21. GDP per capita in 2004. Eurostat: News release 75/2005
<<http://europa.eu.int/comm/eurostat/>>[cit. 11. 2. 2006].
22. internetové stránky Českého statistického úřadu:
<<http://www.czso.cz/>>[cit. 18. 2. 2006].
 - Statistická ročenka České republiky 2002, 7. Měna a platební bilance – metodika
 - Statistická ročenka České republiky 2002, 8. Indexy spotřebitelských cen – metodická příručka pro uživatele
 - Statistická ročenka České republiky 2002, 10. Nezaměstnanost – metodika
23. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Geometrick%C3%BD_pr%C5%AFm%C4%9Br>
[cit. 11. 2. 2006].kategorie: Statistika
24. <<http://www.export.cz/index.asp?p=info>>[cit. 11. 3. 2006].

Časopisy a ostatní zdroje

25. EURO, ekonomický týdeník. Č.18. Praha: Euronews, a. s. 2004. ISSN 1212-3129.
26. Janáček, K. Česká ekonomika: rok po vstupu do EU. Politická ekonomie. Č. 5. Praha: Vysoká škola ekonomická. 2005. ISSN 0032-3233
27. Klusoň, V.: Ordo-liberalismus a hospodářská politika. Politická ekonomie Č. 3. Praha: Vysoká škola ekonomická. 1998. ISSN 0032-3233
28. Mladá fronta – DNES. Jak se mění životní úroveň v Evropě. 10. prosince, 2005.
29. Czesaný, S. Tendence a faktory vývoje hospodářského cyklu v České republice. Politická ekonomie Č. 1. Praha: Vysoká škola ekonomická. 2005. ISSN 0032-3233
30. The Economist, volume 377, 2005, I/N 8448, London: The Economist newspaper limited, str. 32

Seznam obrázků

Obrázek 1: Základ grafické metody "magického čtyřúhelníku"

Obrázek 2: Nezaměstnanost v ČR v letech 1993-2002 (údaje v %, u MPSV ke konci roku, VŠPS průměrné roční údaje)

Obrázek 3: Česká republika - Vývoj tempa růstu HDP

Obrázek 4: Česká republika - Vývoj běžného účtu platební bilance

Obrázek 5: Česká republika - Vývoj míry nezaměstnanosti

Obrázek 6: Česká republika - Vývoj míry inflace

Obrázek 7: Slovinsko - Vývoj tempa růstu HDP

Obrázek 8: Slovinsko - Vývoj běžného účtu platební bilance

Obrázek 9: Slovinsko - Vývoj míry nezaměstnanosti

Obrázek 10: Slovinsko - Vývoj míry inflace

Obrázek 11: Maďarsko - Vývoj tempa růstu HDP

Obrázek 12: Maďarsko - Vývoj běžného účtu platební bilance

Obrázek 13: Maďarsko - Vývoj míry nezaměstnanosti

Obrázek 14: Maďarsko - Vývoj míry inflace

Obrázek 15: Slovensko - Vývoj tempa růstu HDP

Obrázek 16: Slovensko - Vývoj běžného účtu platební bilance

Obrázek 17: Slovensko - Vývoj míry nezaměstnanosti

Obrázek 18: Slovensko - Vývoj míry inflace

Obrázek 19: Česká republika - Magický čtyřúhelník

Obrázek 20: Maďarsko - Magický čtyřúhelník

Obrázek 21: Slovinsko - Magický čtyřúhelník

Obrázek 22: Slovensko - Magický čtyřúhelník

Seznam tabulek

Tabulka 1: Nejdůležitější cíle a nástroje makroekonomické politiky

Tabulka 2: Účet výroby (účet HDP a jeho užití)

Tabulka 3: Jak se mění životní úroveň v Evropě (průměr EU = 100%)

Tabulka 4: Česká republika - makroekonomické ukazatele (údaje jsou uvedeny v %)

Tabulka 5: Česká republika - velikost ploch čtyřúhelníků

Tabulka 6: Maďarsko - makroekonomické ukazatele (údaje jsou uvedeny v %)

Tabulka 7: Maďarsko - velikost ploch čtyřúhelníků

Tabulka 8: Slovinsko - makroekonomické ukazatele (údaje jsou uvedeny v %)

Tabulka 9: Slovinsko - velikost ploch čtyřúhelníků

Tabulka 10: Slovensko - makroekonomické ukazatele (údaje jsou uvedeny v %)

Tabulka 11: Slovensko - velikost ploch čtyřúhelníků

Tabulka 12: Vypočtené plochy magických čtyřúhelníků jednotlivých ekonomik

Tabulka 13: Předpokládané tempo růstu reálného HDP v roce 2006